

გურამ ნაჭყებია, ნონა თოდუა (რედ.), სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მეოთხე გამოცემა, თბ., 2019

რეცენზია

ასისტ. პროფ. დოქ. თემურ ცქიტიშვილი

თსუ, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი

სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სახელმძღვანელოებიდან, რომელთა რიცხვი არც ისე მრავალფეროვანია, ერთ-ერთია ავტორთა ჯგუფის მიერ, პროფესორების, გურამ ნაჭყებია და ნონა თოდუას რედაქტორობით გამოცემული სახელმძღვანელო, რომელიც მასში განხილულ საკითხთა სიმრავლის თუ სიღრმის გათვალისწინებით ატარებს როგორც სასწავლო, ისე სამეცნიერო დანიშნულებას. აღნიშნული სახელმძღვანელო შედგენილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მოქმედი რედაქციის გათვალისწინებით და მოიცავს როგორც დანაშაულის მოძღვრებასთან დაკავშირებულ საკითხებს, ისე სისხლისსამართლებრივ სანქციებს. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმძღვანელოში განხილული საკითხების გადწყვეტასთან დაკავშირებით ავტორთა პოზიცია ხშირ შემთხვევაში გასაზიარებელია და მხარდაჭერას იმსახურებს, სახელმძღვანელოში ასევე გვხვდება ავტორთა მიერ ცალკეულ საკითხებზე გამოთქმული ისეთი მოსაზრებები, რომლებიც შეიძლება საკამათოდ იქნას მიჩნეული და წარმოად-

გენდეს კამათის საგანს. სწორედ მათ შესახებ იქნება წინამდებარე წერილში ყურადღება გამახვილებული, რაც შეიძლება გასათვალისწინებელი აღმოჩნდეს როგორც რიგითი მკითხველისთვის, ისე სახელმძღვანელოს ავტორთათვისაც.

1. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, „კანონმდებელი, ადამიანთა ამა თუ იმ ქმედების დანაშაულად და სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯადად გამოცხადებით, იდეალურად, ქმნის სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტებს (ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, საკუთრებას და ა. შ.)“¹. აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი, ვინაიდან სიცოცხლის უფლება არის ბუნებითი უფლება, რომელიც ადამიანს დაბადებიდან გააჩნია², სამართალი არ ქმნის სიცოცხლეს³, რაც იმას ნიშნავს, რომ სიცოცხლე, როგორც დაცვის ღირსი სიკეთე არსებობს პოზიტიური სამართლის გარეშე. პოზიტიურ სამართალზე არ არის დამოკიდებული ის, რომ სიცოცხლე სამართლებრივი დაცვის ღირსი სიკეთეს წარმოადგენს. ვინაიდან სიცოცხლის უფლება არის ბუნებითი

¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მეოთხე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 24.

² გოცირიძე ე., წიგნში: ტურავა პ., (რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 72. საწინააღმდეგო მოსაზრებას გამოხატავს ო. გამყრელიძე, რომელიც აღნიშნავს,

რომ ბუნებით სამართალს არ შეუძლია სწორად გადწყვეტოს უფლების საკითხი. ის არ იზიარებს შეხედულებას, რომლის თანახმადაც ადამიანს უფლება შეიძლება ბუნებით ჰქონდეს მინიჭებული. იხ. გამყრელიძე ო., იროდიონ სურგულაძე და მისი წიგნი „ხელისუფლება და სამართალი“, წიგნში: სურგულაძე ირ., ხელისუფლება და სამართალი, თბ., 2002, გვ. 33.

³ ნანეიშვილი გ., სამართლის ფილოსოფიის საკითხები, 1992, გვ. 67.

უფლება, შესაბამისად, ასეთსავე ხასიათს ატარებს აუცილებელი მოგერიების უფლებაც, რომელიც სხვა სიკეთეებთან (ჯანმრთელობა, საკუთრება, თავისუფლება და სხვა) ერთად, სიცოცხლეს იცავს⁴.

აღსანიშნავია, რომ სამართლებრივ სიკეთეზე არსებობს ორი მოსაზრება. ერთი, ფორმალური გაგება, რომელიც სამართლებრივ სიკეთედ მიიჩნევს იმას, რაც მოქმედი სამართალითაა დაცული და მეორე, მატერიალური გაგება, რომელიც უშვებს სამართლებრივი სიკეთის არსებობას ნორმის შექმნამდე, რომლის მიხედვითაც, სამართლებრივი სიკეთე თვითონ ხდება ნორმის შექმნის საფუძველი⁵.

2. დანაშაული არის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. მაშასადამე, დანაშაული ანუ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ არსებობს კოდექსით დანაშაულად გათვალისწინებული ქმედების გარეშე, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ სისხლის სამართალი ქმედების სამართალია⁶. განსახილველ სახელმძღვანელოში ავტორი სწორად აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართალი ქმედების სამართალია⁷, თუმცა არაფერს უთითებს იმაზე, რომ სისხლის სამართალი არის ასევე მოქმედის სისხლის სამართალიც, რაშიც იგულისხმება მოქმედის ასოციალურობის, პიროვნების, მისი საშიშროების მნიშვნელობა სასჯელის შეფარდებისთვის⁸, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის. პირს პასუხისმგებლობა არ შეიძლება დაეკისროს აზრისთვის, განწყობისთვის, თუ ის კონკრეტულ საზოგადოებრივად საშიშ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში არ იქნა გამოხატული. მიუხედავად ამისა, შეუძლებელია იმის თქმა, რომ სისხლის სამართალი ასევე არ

არის პიროვნების სამართალი. მართალია, ადამიანი მხოლოდ მისი პიროვნული საშიშროებისთვის ვერ დაისჯება შესაბამისი ქმედების გარეშე, მაგრამ მოქმედის პიროვნება მხედველობაში მიიღება სასჯელის შეფარდების დროს.

კანონიერების პრინციპი უფრო მეტად ხელს უწყობს ქმედების სისხლის სამართალს, ვიდრე პიროვნების სისხლის სამართალს, თუმცა სასჯელის სახისა და ზომის განსაზღვრა ხდება დამნაშავეს პიროვნების გათვალისწინებით. მართლწესრიგს, რომელიც ლიბერალურ-სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებს ეფუძნება, აქვს ტენდენცია ქმედების სისხლის სამართლისკენ, ხოლო მეორე მხრივ, მკაცრი სპეციალურ-პრევენციული მიმდინარეობა მიილტვის მოქმედის სისხლის სამართლისკენ⁹.

იმისთვის, რომ პასუხი გაეცეს კითხვას, მოქმედებს თუ არა მოქმედის სისხლის სამართალი და სად ჰპოვებს იგი გამოხატულებას, უნდა იქნას გათვალისწინებული სასჯელის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები¹⁰.

გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სსკ-ის კერძო ნაწილის ნორმები დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად რიგ შემთხვევებში ითვალისწინებენ რეციდივს. მაგალითად, მკვლელობისთვის, ქურდობისთვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებაა არაერთგზისობა (109-ე, 177-ე მუხლები), რაც რეციდივის კერძო შემთხვევას წარმოადგენს. აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი გარემოება დაკავშირებულია მოქმედის პიროვნებასთან, მის წარსულთან.

მოქმედის პიროვნებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალში, რომელსაც სხვაგვარად აღ-

⁴ Kühl K., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2008, S. 112, §7 Rn. 1; Krey/Esner, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2011, S. 190, Rn. 470; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 343.

⁵ მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, თბ., 2014, გვ. 8.

⁶ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 178, §6 Rn. 1.

⁷ ნაჭყებია ნ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 56-57.

⁸ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 178, §6 Rn. 1.

⁹ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 179, §6 Rn. 2.

¹⁰ Roxin C., Strafrecht, ebenda, S. 185, §6 Rn. 13.

მზრდელობით სისხლის სამართალსაც უწოდებენ¹¹.

3. ქართული სსკ-ი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტად აღიარებს როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ პირს. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა საკამათოა. ავტორთა ერთი ნაწილი¹² და მათ შორის სახელმძღვანელოს ავტორიც მხარს უჭერს იურიდიული პირის დასჯადობას, რაზეც მეტყველებს სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება, რომ ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპი ეხება იურიდიულ პირსაც. იურიდიული პირი შეიძლება მოქმედებდეს მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად¹³, რაც საკამათოა.

თუ ერთ-ერთი შეხედულებით იურიდიული პირი მიიჩნევა ბრალეული ქმედების სუბიექტად, მეორე მოსაზრებით, იურიდიული პირი ბრალეულარა¹⁴. შესაბამისად, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა არ შეესაბამება ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს¹⁵. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის კრიტიკა უკავშირდება არა მხოლოდ ბრალეულარობას, არამედ ასევე სისხლისსამართლებრივი გაგებით მოქმედებაუნარობას და სასჯელუუნარობასაც¹⁶.

4. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, დანაშაულში თანამონაწილეობისას ადგილი აქვს ბრალის განსაზღვრულ ერთიანობას

ანუ თანაბრალეულობას, თუმცა, ამავე მოსაზრების მიხედვით, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ თანამონაწილეობისთვის პასუხისმგებლობა კოლექტიურია ანუ სოლიდარულია¹⁷. თანამონაწილეთა თანაბრალეულობის იდეა არ გამომდინარეობს იმ მოძღვრებიდან, რომლის მიხედვითაც, ბრალი პერსონალურია. ბრალის პერსონალურობის აღიარებისას, შეუძლებელია იმის მტკიცება, რომ თანამონაწილეობისას ადგილი აქვს თანაბრალეულობას. თანამონაწილეთა თანაბრალეულობის აღიარება ბრალის პერსონალური ხასიათის უარყოფაა.

სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება უარყოფს ბრალის პერსონალურ ხასიათს და ავტორი აღნიშნავს: „ბრალი რომ მართლაც პერსონალური კატეგორია იყოს, მაშინ დანაშაულში თანამონაწილეთა სუბიექტური კავშირი შეუძლებელი იქნებოდა“¹⁸. აქვე უნდა აღინიშნოს ის, რომ სახელმძღვანელოში ამის საწინააღმდეგო მსჯელობასაც ვხვდებით, სადაც ავტორი მიუთითებს, რომ ბრალი პერსონალური ბუნებისაა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ბრალი პერსონალურია¹⁹.

თანამონაწილეთა თანაბრალეულობასთან დაკავშირებით მსჯელობისას, ჩნდება კითხვა, თუ საიდან გამომდინარეობს ასეთი მოსაზრება და რა იძლევა იმის მტკიცების საფუძველს, რომ თანამონაწილეობა თანაბრალეულობას გულისმობს? უნდა ითქვას, რომ ეს შეხედულება ეფუძნება იმ თვალსაზრისს, რომლის თანახმადაც

¹¹ Streng F., Jugendstrafrecht, 4. Auflage, Heidelberg, 2016, S. 9, §1 III Rn. 15.

¹² ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2011, გვ. 445-446; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოზღვრება, თბ., 2011, გვ. 655; გაბისონია ი., იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მატერიალურ-სამართლებრივი და საპროცესო თავისებურებები, „პროფესია ადვოკატი“, 2007, #2, გვ. 70; ჯიშკარიანი ბ., ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში, თბ., 2013, გვ. 119-120; Mittelsdorf K., Unternehmensstrafrecht im Kontext, Heidelberg, 2007, S. 13.

¹³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 61.

¹⁴ Mitsch, in: Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, 101, §6 Rn. 12.

¹⁵ Wessels/Beulke/Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 46. Auflage, Heidelberg, 2016, 44-45, Rn. 141; Krey/Esser,

Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stuttgart, 2016, 45-46, Rn. 111; Peglau J., Unbeantwortete Fragen der Strafbarkeit von Personenverbänden, Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP), 2001, 407; პრადელი პ., შედარებითი სისხლის სამართალი, თარგმნა ე. სუმბათაშვილმა, თბ., 1999, გვ. 229.

¹⁶ აღნიშნულ საკითხზე ვრცლად იხ. ცქიტიშვილი თ., იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, წიგნში: თოდუა ნ., ივანიძე მ., ფაფიაშვილი ლ., ხერხეულიძე ი., ცქიტიშვილი თ., სანქციები სისხლის სამართალში, თბ., 2019, გვ. 256-392.

¹⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 62, 403.

¹⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 403-404.

¹⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 437, 433.

განზრახვა ბრალის ფორმად განიხილება. თანამონაწილეობა გულისხმობს განზრახ დანაშაულში ორი ან მეტი პირის განზრახ მონაწილეობას (23-ე მუხ.), თანამონაწილეობის დროს თანამონაწილეები ერთიანი განზრახვით, ერთიანი მიზნით მოქმედებენ და თუ განზრახვა ბრალის ფორმაა, ავტორთა ერთი ნაწილის მოსაზრებით, თანამონაწილეები დანაშაულში თანაბრალეულნი არიან. მაშასადამე, ერთიანი განზრახვა, აღნიშნული შეხედულებით, ნიშნავს ერთიან ბრალს.

თანამონაწილეობის დროს დანაშაულში მონაწილეთა ბრალის ერთიანობას აღიარებდა რევოლუციამდელი რუსი კრიმინალისტი ნ. ტაგანცევი, რომელიც თანამონაწილეთა სოლიდარული პასუხისმგებლობის პრინციპს აღიარებდა. ტაგანცევის მოძღვრება სამართლიანად იქნა გაკრიტიკებული თანამედროვე სისხლის სამართლისთვის დამახასიათებელი პერსონალური პასუხისმგებლობის პრინციპთან მისი შეუსაბამობის გამო²⁰. თ. წერეთელი, რომელიც ლოგიკურ აქცესორულ თეორიას უჭერდა მხარს, აკრიტიკებდა ტაგანცევის მოძღვრებას და თვლიდა, რომ თანამონაწილეთა თანაბრალეულობის იდეა წინააღმდეგობაში მოდის ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის პრინციპთან²¹.

სახელმძღვანელოში ერთი მხრივ, აღიარებულია თანამონაწილეთა თანაბრალეულობა, ხოლო მეორე მხრივ, უარყოფილია თანამონაწილეთა სოლიდარული პასუხისმგებლობა, რაც წინააღმდეგობრივ მსჯელობას წარმოადგენს, ვინაიდან თუ ვაღიარებთ თანამონაწილეთა თანაბრალეულობას, ეს ტოლფასია მათი პასუხისმგებლობის სოლიდარობის აღიარების, მაგრამ თუ უარყოფთ სოლიდარულ პასუხისმგებლობას, ამის საფუძველი უნდა იყოს თანამონაწილეთა თანაბრალეულობის უარყოფა. თანამონაწილეთა სოლიდარული პასუხისმგებლობა იმდენად არის გაუმართლებელი და მიუღებელი, რამდენადაც თანამონაწილეთა ბრალია არა ერთიანი, არამედ პერსონალური.

სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ თანამონაწილეთა თანაბრალეულობის უარყოფა ობიექტურ შერაცხვამდე მიგვიყვანდა²². ავტორი ტერმინ ობიექტურ შერაცხვას იყენებს არა ახალი, არამედ ძველი გაგებით ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობის აღსანიშნავად. თუმცა, თანამონაწილეთა ინდივიდუალურ ბრალზე საუბარი როდი ნიშნავს ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპის უარყოფას. თანამონაწილეთა თანაბრალეულობის უარყოფა თანამონაწილეთა ბრალეული პასუხისმგებლობის გამორიცხვას კი არ გულისხმობს, არამედ გამომდინარეობს დასახელებული პრინციპიდან. ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპი გულისხმობს არა მხოლოდ პასუხისმგებლობის საფუძველად ბრალის აღიარებას, არამედ დასჯადობას ბრალის ხარისხის მიხედვით. თანამონაწილეთა სხვადასხვაგვარ ბრალის ხარისხზე საუბრის შესაძლებლობას კი იძლევა სწორედ ბრალის პერსონალურობა, რაც ლოგიკურად გამორიცხავს თანამონაწილეთა თანაბრალეულობას.

5. სასჯელის ერთ-ერთი მიზანია სამართლიანობის აღდგენა. ხოლო სისხლის სამართლის ერთ-ერთი პრინციპი - სამართლიანობის პრინციპი. აღნიშნული საკითხის განხილვისას ავტორი აღნიშნავს: მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულის ჩამდენმა პირმა შეიგნო მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათი, გულწრფელად მოინანია იგი და, მაშასადამე, გამოსწორებას სისხლის სამართლებრივი გაგებით არ საჭიროებს, ის მაინც დაისჯება, თუმცა დანაშაულისადმი დამოკიდებულების გათვალისწინებით²³. მოცემული დებულების მიხედვით სამართლიანობის აღდგენა და დამნაშავის დასჯა სასჯელის უპირველეს მიზნად წარმოგვიდგება, თუ პირმა დანაშაული ჩაიდინა, დანაშაულის ჩამდენი აუცილებლად უნდა დაისაჯოს. თუმცა, ასეთი დასკვნა არ გამომდინარეობს თანამედროვე სისხლის სამართლიდან, რომელიც იცნობს აღდგენითი მართლმსაჯულების ინსტიტუტს და იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ დანაშაულის ჩამდენი გათავისუფლდეს სასჯელისგან, თუ სასჯელის მიზა-

²⁰ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2013, გვ. 319-320.

²¹ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, გვ. 50.

²² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 433.

²³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 66.

ნი სასჯელის გარეშეც მიიღწევა. გარდა ამისა, განსახილველ წიგნში მოცემული ზემოაღნიშნული დებულება შეუსაბამობაშია საქართველოს სსკ-ის 68-ე მუხლთანაც, რომელიც უშვებს პირის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების შესაძლებლობას ქმედითი მონაწილის დროს.

6. სამართლებრივი სისტემის მიხედვით ქვეყნები ოთხ ჯგუფად იყოფა²⁴. აქედან უმთავრესია ორი ოჯახი სამართლებრივი სისტემისა: საერთო სამართლის და კონტინენტურ-ევროპული სამართლის ქვეყნები. აღნიშნული სამართლებრივი სისტემები იმით განსხვავდებიან, რომ საერთო სამართლის ქვეყნებში სამართლის წყაროა სამართლებრივი პრეცედენტები, ხოლო კონტინენტურ-ევროპული სამართლის ქვეყნებში სამართლის წყაროს წარმოადგენს კანონი, წერილობითი სამართლებრივი აქტები. საქართველო ტრადიციულად განეკუთვნება კონტინენტურ-ევროპული სამართლის სისტემას. მაგრამ, აღსანიშნავია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ამერიკული სამართლის გავლენას განიცდის, რაც კონკრეტულ საკანონმდებლო დანაწესებში პოულობს გამოხატულებას. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით საქართველოში სასამართლო პრეცედენტი დაშვებული არ არის²⁵. თუმცა, ამის საპირისპიროზე მეტყველებს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 303-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „დ“ პუნქტი, რომლის თანახმადაც საკასაციო საჩივარი დასაშვებია, თუ კასატორი დაასაბუთებს, რომ „სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება განსხვავდება მსგავს სამართლებრივ საკითხზე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მანამდე არსებული პრაქტიკისგან“. მოცემული საკანონმდებლო დებულება, ფაქტობრივად, სასამართლო პრეცედენტს, უზენაესი სასამართლოს მიერ დამკვიდრებულ პრაქტიკას კანონის მნიშვნელობას ანიჭებს.

7. სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ფარგლებთან დაკავშირებული ერთ-ერთი საკითხია ეროვნული კანონის გავრცელება საზღვარგარეთ ჩადენილ ქმედებაზე. შეიძლება უცხო ქვეყნის მოქალაქემ უცხო ქვეყნის მოქალაქის მკვლელობისთვის პირობები შექმნას და მზადება დაიწყოს საქართველოს ტერიტორიაზე, ხოლო მკვლელობა განხორციელდეს უცხო სახელმწიფოს ტერიტორიაზე. ჩნდება კითხვა, ასეთ დროს შეიძლება თუ არა ქართული ეროვნული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამოყენება და კერძოდ, რა სახის დანაშაულისთვის მოხდება დამნაშავის დასჯა ქართული კანონმდებლობით? დამთავრებული დანაშაულისთვის თუ მხოლოდ დანაშაულის მომზადებისთვის, რაც რეალურად განხორციელდა საქართველოს ტერიტორიაზე? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ასეთ დროს შესაძლებელია დამნაშავის დასჯა ქართული სსკ-ით, მაგრამ არა დამთავრებული დანაშაულისთვის, არამედ მხოლოდ მომზადებისთვის²⁶, ვინაიდან საქართველოს ტერიტორიაზე დამნაშავემ მხოლოდ პირობები შექმნა დანაშაულის ჩასადენად²⁷. საკითხის ასეთი გადანაცვება მიუღებელია. დამნაშავე ქართული კანონმდებლობით დამთავრებული დანაშაულისთვის შეიძლება დაისაჯოს, ვინაიდან დამნაშავემ, მართალია, საქართველოში მხოლოდ მომზადების სტადია განახორციელა, მაგრამ რეალურად ჩადენილი აქვს დამთავრებული დანაშაული. როცა დანაშაული სრულად არის განხორციელებული, უცნაური იქნებოდა, თუ დამნაშავეს მხოლოდ დანაშაულის მომზადებისთვის დავსჯიდით, მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაული საქართველოს ფარგლებს გარეთ იქნა დასრულებული. საკითხის ასეთი გადანაცვება გამომდინარეობს სსკ-ის მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილიდან, რომლის თანახმადაც, დანაშაული საქართველოს ტერიტორიაზე ითვლება ჩადენილად, თუ იგი დაიწყო, გრძელდებოდა, შეწყდა ან

²⁴ დავიდი რ., თანამედროვეობის ძირითადი სამართლებრივი სისტემები, რუსული გამოცემიდან თარგმნა და წინასიტყვაობა დაურთო თ. ნინიძემ, თბ., 1993.

²⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 85.

²⁶ გერმანულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, დანაშაული ქვეყნის შიგნით ჩადენილად ითვლება, როცა ნაწილი ქვეყნის შიგნითაა ჩადენილი, ხოლო ნაწილი ქვეყნის გარეთ. ქვეყნის შიგ-

ნით დანაშაულის ჩადენის ადგილის განსაზღვრისთვის საკმარისია მოსამზადებელი ქმედების განხორციელება, როცა მოსამზადებელი ქმედება დასჯადია. ქვეყნის შიგნით მცდელობის განხორციელება საკმარისია მცდელობის დასჯადობისთვის. იხ. Fischer Th., Strafrechtsgesetz und Nebengesetze, 57. Auflage, 2010, S. 45, §9 Rn. 3-3a.

²⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 94.

დამთავრდა საქართველოს ტერიტორიაზე (სუყველგანობის პრინციპი). აღნიშნული დებულება იმაზე მიუთითებს, რომ დანაშაულის ქვეყნის ტერიტორიაზე ჩადენილად მიჩნევისთვის აუცილებელი არ არის, დანაშაული სრულად იყოს ქვეყნის შიგნით ჩადენილი, საკმარისია თუნდაც მისი რომელიმე ეტაპი განხორციელდეს. ამაზე მეტყველებს დანაშაულის დაწყებაზე, გაგრძელებაზე, შეწყვეტაზე ან დამთავრებაზე მითითება. სუყველგანობის პრინციპის შესაბამისად, დანაშაულის ჩადენის ადგილი განისაზღვრება როგორც ქმედების, ისე შედეგის ადგილით. არ არის აუცილებელი, რომ ქმედებაც და შედეგიც ქვეყნის შიგნით იყოს განხორციელებული. საკმარისია ქმედება განხორციელდეს ან შედეგი დადგეს საქართველოში, იმისთვის, რომ დანაშაული საქართველოში ვცნოთ ჩადენილად. საქართველოში ჩადენილად დანაშაულის მიჩნევა გულისხმობს იმას, რომ თუ დანაშაული სრულად არის განხორციელებული, ასეთივე ფორმით განხორციელებულად ჩაითვალოს საქართველოს ტერიტორიაზე.

8. სისხლის სამართლის პრინციპებიდან ერთ-ერთია ორჯერ დასჯის აკრძალვის პრინციპი, რაც იმას გულისხმობს, რომ პირი ერთი და იგივე ქმედებისთვის არ შეიძლება ორჯერ იქნას მსჯავრდებული. თუმცა, ჩნდება კითხვა, აღნიშნული პრინციპი მოქმედებს მხოლოდ ქვეყნის შიგნით თუ საერთაშორისო ურთიერთობებშიც? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ვინაიდან ერთი და იგივე ქმედებისთვის ორჯერ დასჯა დაუშვებელია, საქართველოში მოქმედმა სასამართლომ სხვა ქვეყანაში მსჯავრდებულ პირს სასჯელი უნდა შეუმსუბუქოს ან იგი სასჯელისაგან სრულად გაათავისუფლოს²⁸. თუმცა, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, ერთი და იგივე ქმედებისთვის ორჯერ დასჯის აკრძალვის პრინციპი მოქმედებს ქვეყნის შიგნით და არა სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში. აქცენტი კეთ-

დება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 დამატებითი ოქმის მე-4 მუხლზე, რომელშიც საუბარია ერთი და იგივე ქმედებისთვის ორჯერ დასჯის აკრძალვაზე ერთი და იმავე სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებში. გარდა ამისა, ყურადღება მახვილდება იმაზეც, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი პირის სხვა ქვეყანაში მსჯავრდებას არ ითვალისწინებს ქვეყნის შიგნით იმავე ქმედებისთვის ხელმეორედ მსჯავრდების გამომრიცხავ გარემოებად²⁹. სხვა ქვეყანაში ერთხელ დასჯილი პირის ქვეყნის შიგნით იმავე ქმედებისთვის ხელმეორედ მსჯავრდების საკითხი შეიძლება დადგეს დღის წესრიგში მხოლოდ მაშინ, როცა სხვა ქვეყანაში მოხდილი სასჯელი მკვეთრად არ შეესაბამებოდა ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს ანუ როცა პირს იმდენად მსუბუქი სასჯელი შეეფარდა, რომელიც ვერ უზრუნველყოფდა სასჯელის მიზნების განხორციელებას და არ შეესაბამებოდა სამართლიანობის მოთხოვნებს, თუ უცხო სახელმწიფოში შეფარდებული სასჯელი რეალურად ემსახურებოდა არა მართლმსაჯულების განხორციელებას, არამედ მის თავიდან აცილებას.

9. არსებობს ქმედების შემადგენლობის სხვადასხვა სახე, რომელთაგან ერთ-ერთია ე. წ. მარტივი შემადგენლობა. მარტივი შემადგენლობის კლასიკური ნიმუშია სსკ-ის 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა. თუმცა, ჩნდება კითხვა, აღნიშნული შემადგენლობა მარტივია, იმიტომ რომ ძირითადი შემადგენლობაა, თუ მარტივია ქმედების შემადგენლობის აღწერილობის გათვალისწინებით? სახელმძღვანელოში მოცემული განმარტებით, 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა მარტივია იმის გამო, რომ ის არ ითვალისწინებს მაკვალიფიცირებელ და მაპრივილეგირებელ გარემოებებს³⁰. მაგრამ, მართებული იქნება თუ ვიტყვით, რომ 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა მარტივია მისი აგებულების

²⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 104.

²⁹ ტურაია მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 45-46; ტურაია მ., წიგნში: საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ.,

2013, გვ. 551; კუბლაშვილი კ., წიგნში: იზორია ლ., კორკელია კ., კუბლაშვილი კ., ხუბუა გ., საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2005, გვ. 378-379.

³⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 120.

გათვალისწინებით, იმიტომ, რომ საქმე ეხება არააღწერილობით შემადგენლობას. თუ აღწერილობით შემადგენლობაში აღწერილია ქმედების შემადგენლობა და მოცემულია დანაშაულის განმარტება, მარტივ შემადგენლობაში ქმედების შემადგენლობა არ არის აღწერილი³¹. შესაბამისად, საკამათოდ უნდა ჩაითვალოს 177-ე (1-ლი ნაწილი) და 193-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობათა მიკუთვნება მარტივი შემადგენლობებისთვის³². 177-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა აღწერილობითია, ვინაიდან კანონმდებელი იძლევა ქურდობის დეფინიციას და აღწერს თუ რა ნიშნებისგან უნდა შედგებოდეს ქმედების შემადგენლობა. 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობის გარდა, მარტივია ასევე 133-ე მუხლის 1-ლი (უკანონო აბორტი) და 143-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით (თავისუფლების უკანონო აღკვეთა) გათვალისწინებული შემადგენლობები.

აქვე უნდა ითქვას იმის შესახებაც, რომ გერმანულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მარტივ დელიქტებზე არსებობს სხვაგვარი განმარტება და იგი გათანაბრებულია იმ დელიქტებთან, რომელსაც ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მოიხსენიებენ ერთობიექტიან დანაშაულთა შემადგენლობად. კ. როქსინის მიხედვით, მარტივია ისეთი შემადგენლობა, რომელიც იცავს მხოლოდ ერთ სამართლებრივ სიკეთეს. ასეთ დელიქტად მიიჩნევა მკვლელობის, ჯანმრთელობის დაზიანების, ნივთის დაზიანების შემადგენლობები და იგი გამიჯნულია ისეთი დელიქტისგან, როგორიცაა ყაჩაღობა³³, რომლის შემადგენლობაც იცავს არა მხოლოდ საკუთრებას, არამედ სხვა სახის სამართლებრივ სიკეთესაც.

10. ქმედების შემადგენლობის ნიშნები იყოფა აღწერილობით და ნორმატიულ ნიშნებად. ნორ-

მატიული ნიშნები ეწოდება ისეთ ნიშნებს, რომლებიც დასადგენად მოითხოვენ შეფასებას, რომელზეც დგინდება შეფასებით, გონების თვალთვლით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, არასწორია სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ ფაქტობრივი ნიშანია „სხვისი“³⁴. დასახელებული ნიშნის მიკუთვნება ფაქტობრივი ნიშნებისთვის იმიტომ არის არამართებული, რომ იგი მოითხოვს შეფასებას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ განმარტებას თუ რას გულისხმობს „სხვისი“, იძლევა სამოქალაქო კანონმდებლობა. მაშასადამე, აქ საქმე ეხება არა აღწერილობით, არამედ ნორმატიულ, შეფასებით ნიშანს³⁵.

11. ქმედების შემადგენლობის ნორმატიულ ნიშნებს მიეკუთვნება ასევე „დოკუმენტი“³⁶, რის გამოც იგი განხილულ უნდა იქნას ქმედების შემადგენლობის სიბრტყეზე. არ არის გასაზიარებელი სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება, რომელიც „დოკუმენტთან“ დაკავშირებით დაშვებულ შეცდომას განიხილავს ბრალის ეტაპზე³⁷.

12. ქმედების შემადგენლობას ახორციელებს სუბიექტი, რომელსაც მართლზომიერი ქმედების ვალდებულება ეკისრება. ქმედების შემადგენლობის და შესაბამისად, დანაშაულის განხორციელება შეუძლებელია ქმედების სუბიექტის გარეშე. ქმედების სუბიექტთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, იგი არის ქმედების შემადგენლობის ნიშანი, თუ ქმედების შემადგენლობის მიღმა? სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ ქმედების სუბიექტი არ არის ქმედების შემადგენლობის ნიშანი და რომ იგი უნდა იქნას განხილული შემადგენლობის მიღმა³⁸. ერთი შეხედვით, ქმედების სუბიექტზე გამოთქმული მოცემული დებულება თითქოს არ იწვევს კითხვას, ვინაიდან როგორ შეიძლება ქმედების სუბიექტი განიხილო მის მიერ განხორციელებული შემად-

³¹ ინკირველი გ., სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, თბ., 1997, გვ. 122.

³² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 120.

³³ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 338-339, §10 Rn. 126.

³⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 123.

³⁵ ხუროშვილი გ., წიგნში: სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2007, გვ. 107; Heinrich B., Strafrecht,

Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 53, Rn.126; Rengier R., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2011, S. 45, §8 Rn. 12.

³⁶ Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 494, Rn. 1083; Rengier R., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2011, S. 45, §8 Rn. 12.

³⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 308-309.

³⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 125-126.

გენლობის ნიშნად, მაგრამ მეორე მხრივ, საყო-რადღებოა ე. წ. სპეციალური ამსრულებლობით ჩასადენი დელიქტები, სადაც ქმედების შემადგენლობაში, ნორმის დისპოზიციაშია გათვალისწინებული ქმედების სუბიექტი, რომელიც განსაზღვრული ნიშნებით ხასიათდება³⁹. ასეთია 128-ე (განსაცდელში მიტოვება), 130-ე (ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება) და 338-ე მუხლით (ქრთამის აღება) გათვალისწინებული შემადგენლობები. სპეციალური ამსრულებლის არარსებობა აღნიშნულ შემადგენლობას გამოირიცხავს. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია შერეული უმოქმედობის დელიქტებიც, სადაც სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობის სუბიექტის არსებობაა აუცილებელი (სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი).

13. დიდი ხანია ცნობილია, რომ დანაშაულის პირველი სტრუქტურული ნიშანი - ქმედების შემადგენლობა არა მხოლოდ ობიექტური, არამედ სუბიექტური ნიშნებისგანაც შედგება. თუმცა, ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დღემდე კამათის საგნად რჩება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის აგებულება, ის, თუ რომელ ნიშნებს შეიცავს იგი. სახელმძღვანელოში ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებად მიჩნეულია მხოლოდ მიზანი და მოტივი, ხოლო განზრახვის და განუზრახველობის მიკუთვნება სუბიექტური შემადგენლობისადმი, მიჩნეულია სუბიექტივიზმად⁴⁰. თუმცა, ავტორი ანგარიშს არ უწევს იმას, რომ განზრახვის და განუზრახველობის გარეშე, შედეგისადმი სუბიექტური დამოკიდებულების გაუთვალისწინებლად, შეუძლებელია ქმედების ცალკეულ შემადგენლობათა გამიჯვნა და სისხლისამართლებრივი უმართლობის ტიპის განსაზღვრა. განზრახ მკვლელობას და გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობას ერთამენეთისგან განასხ-

ვავებს ქმედების არა ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები, არამედ შედეგისადმი სუბიექტური დამოკიდებულება. ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე თუ არ დადგინდა მოქმედ პირს შედეგისადმი როგორი სუბიექტური დამოკიდებულება ჰქონდა, როგორ უნდა გაირკვეს, რომელი შემადგენლობა განხორციელდა? მხოლოდ მიზნის გათვალისწინება ზოგჯერ არ არის საკმარისი, ვინაიდან ყველა განზრახვი ქმედება არ არის გამიზნული. შეიძლება განზრახ მკვლელობის შემადგენლობა ისე განხორციელდეს, რომ მოქმედ პირს არ ჰქონდა გამიზნული სხვისი სიცოცხლის მოსპობა. ეს განსაკუთრებით ეხება ევენტუალური განზრახვით განხორციელებულ ქმედების შემადგენლობებს. მართალია, ზოგჯერ ევენტუალური განზრახვით მოქმედების მიუხედავად, შეიძლება პირი კონკრეტული მართლსაწინააღმდეგო მიზნით მოქმედებდეს⁴¹, მაგრამ ეს არ ეხება ევენტუალური განზრახვის ყველა შემთხვევას. შესაბამისად, არა მხოლოდ მიზანი და მოტივი, არამედ მოქმედი პირის განზრახვაც უნდა გავითვალისწინოთ ქმედების შემადგენლობის ფარგლებში, მაგრამ აქვე უნდა ითქვას იმის შესახებაც, რომ განზრახვა, როგორც ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშანი, მოიცავს ცოდნას და ნებელობას ქმედების შემადგენლობასთან დაკავშირებით და არა მართლწინააღმდეგობის შეგნებას, ვინაიდან ის ბრალის ნიშანია და მისი დადგენა ბრალის ეტაპზე უნდა მოხდეს⁴².

როდესაც ვსაუბრობთ განზრახვაზე, როგორც ქმედების შემადგენლობის სუბიექტურ ნიშანზე, გასათვალისწინებელია, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა მხედველობაში მიიღება დანაშაულთა კატეგორიზაციის დროს (მე-

³⁹ ქმედების სუბიექტზე, როგორც ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშანზე იხ. *Rengier R.*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2011, S. 43, §8 Rn. 5.

⁴⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 114-115.

⁴¹ მაგალითად ქურდობა, როგორც მიზნით დაფუძნებული უმართლობა, გერმანულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, შეიძლება განხორციელდეს არაპირდაპირი განზრახვითაც. იხ. *Eisele J.*, *Strafrecht, Besonderer Teil II, Eigentumsdelikte und Vermögensdelikte*, 3. Auflage, 2015, S. 24, Rn. 60;

Schramm E., *Strafrecht, Besonderer Teil II, Eigentums- und Vermögensdelikte, Einführung*, 2. Auflage, 2021, S. 52, §2 Rn. 41.

⁴² აღნიშნულ საკითხზე იხ. *გამყრელიძე ო.*, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, კრებული: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, თამაზ შავგულიძის 75-ე წლის იუბილისადმი მიზღვნილი კრებული, თბ., 2006, გვ. 8-47.

12 მუხ.)⁴³. დანაშაულთა კატეგორიზაცია კი დამოკიდებულია შესაბამისი ქმედებისთვის სსკ-ის კერძო ნაწილის ნორმით გათვალისწინებულ სანქციაზე. სანქცია კი ქმედების შემადგენლობასთან არის დაკავშირებული, წარმოადგენს სსკ-ის კერძო ნაწილის ნორმის მეორე სტრუქტურულ ელემენტს. კერძო ნაწილის ნორმით (დისპოზიცია) კი გათვალისწინებულია დანაშაულის პირველი სტრუქტურული ნიშანი - ქმედების შემადგენლობა და არ მოიცავს მართლწინააღმდეგობას და ბრალს. დანაშაულის ბოლო ორი ნიშანი ქმედების შემადგენლობის მიღმაა.

14. როგორც უკვე აღინიშნა, ქმედების შემადგენლობა შედგება აღწერილობითი და შეფასებითი ნიშნებისგან. თუ აღწერილობითი ნიშნები გრძნობის ორგანოთი დგინდება, შეფასებითი გონების თვალთ. ვინაიდან საუბარია ქმედების შემადგენლობის შეფასებით ნიშნებზე, იგულისხმება სსკ-ის კერძო ნაწილის ამა თუ იმ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის ნიშნები. შესაბამისად, საკამათოა სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება, რომ თითქოს ქმედების შემადგენლობის შეფასებითი ნიშნები მოცემულია სსკ-ის ზოგად ნაწილში. ამის მაგალითად დასახელებულია ის, რომ ევენტუალური განზრახვის ცნებაში კანონმდებელი სუბიექტს ახასიათებს როგორც „გულგრილს“⁴⁴.

15. განსახილველ სახელმძღვანელოში განხილული საკითხებიდან ერთ-ერთია სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის და ქმედების შემადგენლობის საკითხი, რასთან დაკავშირებითაც აღნიშნულია, რომ სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა, რომელიც სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან წარმოიშობა, გრძელდება სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელებამდე, ვინაიდან ქმედების შემადგენლობის განხორციელებისას სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე სახელმწიფოსთან ურთიერთობაში არ არის ამ ქმედების გამო და ამ ქმედების ფარგლებში⁴⁵. თუმცა, გასათვალისწინებელია, რომ სსკ სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტს

უყენებს მოთხოვნას არა მხოლოდ ერთი კონკრეტული დასჯადი ქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავებასთან დაკავშირებით, არამედ ყველა იმ ქმედებასთან მიმართებით, რომელიც სსკ-ით არის გათვალისწინებული. გარდა ამისა, სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედების განხორციელება არ ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული პირი ისევ ვერ შეძლებს იგივე ქმედების განხორციელებას. შესაბამისად, მოთხოვნა კონკრეტული ქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავებასთან დაკავშირებით ისევ ინარჩუნებს მნიშვნელობას, რაც კითხვის ქვეშ აყენებს იმ დებულების მართებულობას, რომლის თანახმადაც, სს კანონის ძალაში შესვლის შედეგად წარმოშობილი ურთიერთობა წყდება ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის განხორციელების შედეგად. სამართლის ნორმით გათვალისწინებული მოთხოვნა არ ატარებს ერთგვარად ხასიათს და იგი ინარჩუნებს ძალას შესაბამისი ნორმის არსებობდამდე. სამართლის ნორმის მოთხოვნის და აკრძალვის დარღვევა შესაძლებელია მას შემდეგაც, რაც მას ერთხელ დაარღვევს ნორმის ადრესატი. სამართლის ნორმის მოთხოვნა არ ამოიწურება ნორმის მოთხოვნის ერთხელ შესრულებით ან შეუსრულებლობით. მაგალითად, თუ პირი დაეხმარა განსაცდელში მყოფს და აღმოუჩინა დახმარება, არ ნიშნავს იმას, რომ მას მეტჯერ არ დაეკისრება დახმარების ვალდებულება თუ ანალოგიურ მდგომარეობაში აღმოჩნდება. ეს იმას გულისხმობს, რომ პირი სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე შეიძლება იყოს სისხლის სამართლის კანონის არსებობიდან და ეს ურთიერთობა ვერ შეწყდება დანაშაულის ჩადენით. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია, რომ დანაშაულის ჩამდენს სასჯელი სისხლის სამართლის კანონის მიხედვით უნდა შეეფარდოს, ხოლო ქმედება დანაშაულად ასევე სსკ-ით უნდა დაკვალიფიცირდეს, რაც კანონიერების პრინციპიდან გამომდინარეობს და ასრულებს საგარანტიო ფუნქციას და ემსახურება თვით დანაშაულის ჩამდენის უფლებების დაცვასაც, რომ არ დაისაჯოს ისეთი ქმედებისთვის, რომელიც არ ჩაუდენია ან არ

⁴³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 129.

⁴⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 124.

⁴⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 121.

შეეფარდოს არათანაზომიერი სასჯელი ან სასჯელი, რომელსაც მოქმედი კანონმდებლობა არ იცნობს. ქმედების დანაშაულად სწორი კვალიფიკაცია და დამნაშავეისთვის თანაზომიერი სასჯელის შეფარდება არ არის მოკლებული სპეციალურ პრევენციას, რაც სისხლის სამართლის ერთ-ერთ ამოცანას წარმოადგენს⁴⁶.

16. ფსიქოლოგიაში ერთმანეთისგან მიჯნავენ ნებელობით და იმპულსურ ქმედებას, რასთან დაკავშირებითაც ჩნდება კითხვა, შეიძლება თუ არა დანაშაულად მივიჩნიოთ როგორც ნებელობითი, ისე იმპულსური ქმედება? სახელმძღვანელოში გამოთქმული თვალსაზრისით, იმპულსური ქმედება არ არის დანაშაულებრივი, ვინაიდან არაცნობიერიდან ბრალის გამოყვანა შეუძლებელია⁴⁷. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში საპირისპირო მოსაზრებაც გამოითქვა, რომელიც არ გამორიცხავს იმპულსური ქმედების დანაშაულებრივ ხასიათს და ასეთად მიიჩნევა აფექტში განხორციელებული ქმედება⁴⁸. სამწუხაროდ, სახელმძღვანელოში სათანადო არგუმენტებზე დაყრდნობით არ არის დასაბუთებული, რატომ არ შეიძლება დანაშაულებრივ ქმედებად განვიხილოთ იმპულსური ქმედება.

17. დანაშაულის სისტემასთან დაკავშირებით ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს დანაშაულის ნიშნების და კერძოდ, ქმედების შემადგენლობის და მართლწინააღმდეგობის ურთიერთმიმართების საკითხი, რომელიც განსახილველ სახელმძღვანელოში განხილვის საგანია და აღნიშნულია, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელებისას, მისი ჩამდენი ამ ქმედების გამო და ფარგლებში, გადადის სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეში⁴⁹. ქმედების შემადგენლობის განხორციელება მართლზომიერი აქტი უკვე აღარაა, რადგან ეს ქმედება სცილდება სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის, როგორც ღირებულებითი ურთიერთობის, ფარგლებს⁵⁰.

როგორც ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან ირკვევა, ავტორი უშვებს სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის არსებობას და ასეთ ვითარებაში (სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეში) ადამიანი ქმედების შემადგენლობის განხორციელებით შეიძლება აღმოჩნდეს, რაც არ არის გასაზიარებელი. თუ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება უკვე ნიშნავს ქმედების განხორციელებას, რომელიც არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო, გამოდის, რომ ქმედება ასეთ ხასიათს შეიძლება ატარებდეს აუცილებელი მოგერიების დროსაც, მაშინაც, როცა მოგერიების მართლზომიერების ფარგლები არ დარღვეულა, ვინაიდან ქმედების შემადგენლობა ხორციელდება აუცილებელი მოგერიების დროსაც, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს.

ქმედების შემადგენლობა აღწერილობით მსჯელობას გამოხატავს⁵¹, რაც იმას გულისხმობს, რომ იგი შეფასების საგანია, არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო. ამიტომაც სჭირდება ქმედების შემადგენლობის განხორციელების შემდეგ განხორციელებულ ქმედებას დამატებით შეფასება მართლზომიერება-მართლწინააღმდეგობის თვალსაზრისით, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებათა გათვალისწინებით, ვინაიდან მართლწინააღმდეგობა არ არის ქმედების შემადგენლობის ნიშანი და ქმედების შემადგენლობის მიღმა მყოფი დანაშაულის ნიშანია.

განხორციელებული ქმედება, რომელიც ქმედების შემადგენლობითაა გათვალისწინებული, ან მართლზომიერი იქნება, ან მართლსაწინააღმდეგო⁵². ქმედების შემადგენლობის განხორციელებისთანავე ქმედება იმთავითვე მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად რომ არ ფასდება, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული და რეალურ სამყაროში განხორციელებული ქმედება არც მართლზომიერი

⁴⁶ აღნიშნულზე იხ. *გამყრელიძე* ო., დასკვნა დოც. გ. ნაჭყებიას სადოქტორო დისერტაციაზე „სისხლის სამართლის მეცნიერების საგანი“, ჟურნალი „აღმანახი“, 2000, #13, გვ. 9 და შემდეგი.

⁴⁷ *ნაჭყებია* გ., *თოდუა* ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 117.

⁴⁸ *ნერეთელი* თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, გვ. 142.

⁴⁹ *ნაჭყებია* გ., *თოდუა* ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 121.

⁵⁰ *ნაჭყებია* გ., *თოდუა* ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 122.

⁵¹ *Ткешелидзе Г.*, Судебная практика и уголовный Закон, Тб., 1975, с. 51.

⁵² გამონაკლისი შეიძლება იყოს წამება, ვინაიდან წამების აკრძალვა აბსოლუტური უფლებაა და შეუძლებელია გამართლდეს რაიმე გარემოებით.

მიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო. აქ საქმე ეხება დანაშაულის ნიშნების ეტაპობრივ დადგენას. ქმედების შემადგენლობის განხორციელებისას ქმედება მხოლოდ მაშინ იქნება არამართლზომიერი, როცა სახეზე არ არის მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება. ის რომ ქმედების შემადგენლობა განხორციელდა, ჯერ კიდევ არ გულისხმობს ქმედების არამართლზომიერებას. ქმედების შემადგენლობის განხორციელებისას შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ ვარაუდის საფუძველი ქმედების არამართლზომიერებასთან დაკავშირებით, რაც ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ქმედების არამართლზომიერებას. ხოლო თუ ქმედების მართლწინააღმდეგობა გამოირიცხა გამამართლებელი გარემოებით, ნიშნავს იმას, რომ ქმედება მართლზომიერია. ამასზე მიუთითებს პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოების სახელწოდებაც. აუცილებელი მოგერიების უფლება ადამიანის ბუნებითი უფლებაა. უფლების განხორციელება კი ყოველთვის მართლზომიერ ქმედებას გულისხმობს. აქვე უნდა აღინიშნოს იმ საყურადღებო გარემოების შესახებაც, რომ ტერმინ „უფლებას“ ქართული სსკ-ი არ იყენებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი ყველა გარემოების მიმართ. მაგალითად, როგორიცაა უკიდურესი აუცილებლობა (30-ე მუხ.).

საკამათო არა თუ ქმედების არამართლზომიერება მხოლოდ ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გამო, არამედ დებულება სამართლებრივად თავისუფალ სივრცესთან დაკავშირებითაც. ის რომ ქმედება ქმედების შემადგენლობით არის გათვალისწინებული, უკვე გულისხმობს იმას, რომ მისი განხორციელება არ

შეიძლება გულისხმობდეს სამართლებრივად ირელევანტურ ქმედებას.

საკამათო, ზოგადად, სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის არსებობა, მაგრამ თუ დავუშვებთ მის არსებობას, შეუძლებელია იგი გულისხმობდეს იმ ქმედების განხორციელებას, რომელიც ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობითაა გათვალისწინებული და რომლის უფლებაც მოქმედ პირს გააჩნდა (აუცილებელი მოგერიება).

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, ქმედების შემადგენლობის უკან სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის არსებობა არ არის გასაზიარებელი⁵³. აქვე უნდა აღინიშნოს იმის შესახებ, რომ მოქმედების უფლების თვალსაზრისით სამართლებრივი მდგომარეობა არის თუ არა თანაბარი აუცილებელი მოგერიების და (აგრესიული) უკიდურესი აუცილებლობის დროს, შეიძლება საკამათო იყოს⁵⁴.

რაც მეტად მნიშვნელოვანია, სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის მოძღვრებასთან დაკავშირებით, ავტორთა ერთი ნაწილი მიუთითებს არა ზოგადად ქმედების შემადგენლობის მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებაში განხორციელების ნებისმიერ, არამედ ცალკეულ შემთხვევაზე. კერძოდ, როგორიცაა უკანონო აბორტთან დაკავშირებით უკიდურესი მდგომარეობის ინდიკაციები, რაც გერმანულ სსკ-ის 218a პარაგრაფში გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ გარემოებად, როდესაც სიცოცხლე (დაბადებული) უპირისპირდება (დაუბადებელ) სიცოცხლეს⁵⁵. ასევე მიუთითებენ შემთხვევებზე, როცა მთამსვლელი თოკს გადაჭრის იმისთვის, რომ საკუთარი თავი

⁵³ Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, 2006, S. 612, §14 Rn. 30.

⁵⁴ აღნიშნულზე იხ. ცეკტიშვილი თ., ერთიანი მართლწინააღმდეგობის პრინციპი და ქმედების მართლწინააღმდეგობის საკითხი, კრებული: რევაზ გოგშელიძე 65, საიუბილეო კრებული, თბ., 2022, გვ. 129-139.

⁵⁵ როგორც ცნობილია, სიცოცხლის ხელმოწევი ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი შეუძლია აუცილებელ მოგერიებას, მაგრამ უკანონო აბორტის შემთხვევა იმით ხასიათდება, რომ ერთმანეთს უპირისპირდება დაბადებული და დაუბადებელი სიცოცხლე. დაბადე-

ბული სიცოცხლე კი დაუბადებელთან შედარებით უფრო მნიშვნელოვან სიკეთედ მიიჩნევა. სწორედ აღნიშნულ თვალსაზრისს ეყრდნობა უკანონო აბორტის დროს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის გარემოებით. ვინაიდან გერმანულ სისხლის სამართალში უკანონო აბორტისგან დაცულ უმთავრეს სიკეთედ, ქართული სისხლის სამართლისგან განსხვავებით, მიიჩნევა დაუბადებელი სიცოცხლე, კამათის საგანს შეიძლება წარმოადგენდეს საკითხი იმის შესახებ, უკანონო აბორტის დროს შესაბამის გარემოებათა არსებობისას პასუხისმგებლობა ბრალის თუ მართლწინააღმდეგობის არარსებობის გამო ხდება.

გადიჩინოს ან თანაბარ მოვალეობათა კოლიზია, როცა მამა, როდესაც შვილებს დახრჩობა ემუქრება, არჩევანს ერთ-ერთის სასარგებლოდ გააკეთებს და მეორეს დახმარების გარეშე დატოვებს⁵⁶. თუმცა, როქსინი თვლის, რომ პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი განსაზღვრული ინდიკაციების დროს ორსულობის შეწყვეტისას ქმედება რჩება აუკრძალავი და პრინციპულად (ზოგადად) აკრძალული ქმედება უმართლობის ბეჭედით არ არის დალდასმული, რაც იმის თქმის შესაძლებლობას იძლევა, რომ დაუბადებელი სიცოცხლე შედარებით უფრო შეზღუდულად არის დაცული. აღნიშნულ შემთხვევებში ადგილი აქვს უმართლობის გამორიცხვას იმ პირობით, რომლებიც თავს ესხმიან დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს. სამართლებრივად თავისუფალი სივრცე აქ არ იქმნება, არამედ ადგილი აქვს პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების რეგულირებას⁵⁷. რთულ კოლიზიურ ვითარებაში უშვებენ შემდეგ შესაძლებლობას: მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის ან ორივეს გამორიცხვას. ერთმანეთისგან იმიჯნება სამართლებრივად თავისუფალი და უმართლობისგან თავისუფალი სივრცე⁵⁸.

როგორც კ. როქსინი მიუთითებს, სამართლებრივ-თეორიული და ლოგიკური მოსაზრებები, რომლებიც სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის არსებობის შესაძლებლობას თავიდანვე საკამათოდ მიიჩნევენ, არაეფექტურია. სამართლებრივ-თეორიული არგუმენტი, რომ ქმედების დაურეგულირებლობა სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეს არ აფუძნებს, არამედ რეგულაციას შეიცავს, რამდენადაც ეს ქცევა დასაშვებია შემზღუდავი ნორმების დაცვით, მოქმედებს მხოლოდ ყოვლისმომცველ სამართლებ-

რივ ცნებათა წყალობით, რომლის მიხედვითაც, ყველა პირადი ქმედება (კვება, სეირნობა, ძილი) უფლებების სფეროს მიეკუთვნება და მოითხოვს ფორმალურ განსაზღვრას. თუმცა, როქსინი ასეთ მოსაზრებას არასწორად მიიჩნევს. ვინაიდან საპარლამენტო დემოკრატიის პარადიგმის მიხედვით, პიროვნების თავისუფლება არ არის ბოძებული სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ და შემოიფარგლება თავისუფლების, მშვიდობისა და კეთილდღეობის უზრუნველყოფის ფუნქციით. გამოთქმული მოსაზრებით, არასწორია არგუმენტი, რომ ცნებები „მართლწინააღმდეგო“ და „არამართლწინააღმდეგო“ ლოგიკური მიზეზებით მესამის შესაძლებლობას არ უშვებს⁵⁹. ვინაიდან გამორიცხული მესამის პრინციპი მოქმედებს მხოლოდ მართლწინააღმდეგოს და მართლზომიერის ცნებებს შორის და არა მის ფარგლებს გარეთ: „თუ მართლწინააღმდეგოა ქმედების ნორმირება, მაშინ ეს ქმედება მართლზომიერია ან მართლწინააღმდეგო... მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ყოველი ქმედება უნდა იყოს სამართლებრივად ნორმირებული“⁶⁰.

სამართლებრივად არანორმირებული ქმედებები ერთი მხრივ, არ არის ნორმირებული, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ იგი ყოველთვის ერთნაირად არის ნებადართული. არსებობს დაუნერეღი წინდახედულობის ნორმაც, რომელიც შეიძლება კრძალავდეს იმ ქმედებას, რომელიც სამართლებრივად არ არის ნორმირებული, მაგრამ კონკრეტულ შემთხვევაში შეუძლია საზიანო შედეგის გამოწვევა. მაგალითად, ძილი იმ დროს, როცა პირს აკისრია განსაზღვრული მოვალეობის შესრულება. კერძოდ, მცირეწლოვან შვილზე ზრუნვა. ან ექიმი, რომელსაც ევალება

⁵⁶ აღნიშნულ შეხედულებაზე იხ. *Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, 2006, S. 610, §14 Rn. 26.

⁵⁷ *Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, 2006, S. 611-612, §14 Rn. 29.

⁵⁸ *Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, 2006, S. 612, §14 Rn. 30.

⁵⁹ როქსინის მოსაზრება განსახილველ სახელმძღვანელოში არასწორად არის გადმოცემული, რომ თითქოს როქსინი მართლწინააღმდეგო და მართლზომიერი

ქმედების გარდა მესამის არსებობას არ უშვებს. იხ. ნაჭყებია გ., *თოდუა ნ.*, (რედ.), იქვე, გვ. 187. სინამდვილეში, როქსინი უშვებს ისეთი ქმედების არსებობას, რომელიც არც მართლწინააღმდეგოა და არც მართლზომიერი, მაგრამ არა ქმედების შემადგენლობის ფარგლებში, ქმედების შემადგენლობის „უკან“, არამედ ქმედების შემადგენლობის მიღმა, როცა საქმე ეხება ქმედებას, რომელიც ქმედების შემადგენლობით არ არის გათვალისწინებული.

⁶⁰ *Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, 2006, S. 610-611, §14 Rn. 27.

პაციენტზე ზრუნვა. შეიძლება გარკვეული ქმედების ნორმირებას სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ ახდენდეს, მაგრამ ესა თუ ის სისხლისსამართლებრივი ნორმა ირიბად გულისხმობდეს გარკვეული ქმედების აკრძალვას განსაზღვრულ სიტუაციაში. ძილი ზოგადად არ არის აკრძალული, მაგრამ აკრძალულად შეიძლება მივიჩნიოთ განსაზღვრულ ვითარებაში. ხოლო ის, რაც ზოგადად არ არის აკრძალული სამართლებრივი ნორმით, მართლზომიერად შეიძლება მივიჩნიოთ იმ თვალსაზრისით, რომ ის სამართლის ნორმას არ ეწინააღმდეგება. თუ სისხლისსამართლებრივი გაგებით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების განსახორციელებლად პირველ ყოვლისა საჭიროა (მაგრამ, არასაკმარისი) ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის განხორციელება, მართლზომიერი ქმედება შეიძლება განხორციელდეს ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გარეშე. მართლზომიერი ქმედების განსახორციელებლად აუცილებელი არ არის ქმედების შემადგენლობის განხორციელება.

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში მიიჩნევენ, რომ სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის არსებობა შესაძლებელია. ერთ-ერთ ასეთ მაგალითად მიუთითებენ თვითმკვლელობის შემთხვევას, რომელიც არც ნებადართულად მიიჩნევა და არც აკრძალულია, რაც სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეზე მიუთითებს, რის გამოც დაზარალებულის ნების საწინააღმდეგოდ დახმარების აღმოჩენა სამართლებრივ შედეგებს არ იწვევს⁶¹.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობა პასუხისმგებლობას თვითმკვლელობისთვის (მისი მცდელობისთვის) არ ითვალისწინებს, თუმცა ამის მიზეზად არ შეიძლება განხილულ იქნას ის, რომ ადამიანს აქვს საკუთარი სიცოცხლის გან-

კარგვის შესაძლებლობა. ადამიანს აქვს სიცოცხლის, მაგრამ არა მისი განკარგვის უფლება⁶². ეს დასკვნა გამომდინარეობს იქიდანაც, რომ დასჯადია მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობა (110-ე მუხ.). სიცოცხლის განკარგვის უფლება რომ იყოს აღიარებული ევთანაზიის დასჯის მორალური და სამართლებრივი პრობლემა შეიქმნებოდა⁶³. მაშასადამე, თვითმკვლელობის დროს თვითმკვლელი ახორციელებს ქმედებას, რომელიც სისხლის სამართლის კანონით არ არის აკრძალული, მაგრამ არც ნებადართულია. თუ სიცოცხლის განკარგვის უფლება არ არსებობს, ჩნდება კითხვა, რატომ არ აწესებს კანონმდებელი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას თვითმკვლელობის მცდელობისთვის? ამის მიზეზად შეიძლება მივიჩნიოთ ის, რომ თვითმკვლელობის მცდელობისთვის სასჯელის დაწესება ვერ შეასრულებს პრევენციულ ფუნქციას, სასჯელი ვერ დააშინებს თვითმკვლელს, ვინაიდან ის თმობს ყველაზე ძვირფასს - სიცოცხლეს. ასეთი ადამიანის სასჯელით დაშინება თითქმის შეუძლებელია. თვითმკვლელობა არ არის სსკ-ში მოცემული რომელიმე ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედება, ქმედების შემადგენლობის მიღმა, მაგრამ არის ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის ზღვარზე.

მიუხედავად იმისა, რომ თვითმკვლელობის დროს კ. როქსინი სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეზე მიუთითებს, მისი მოსაზრებით, უმართლობის სფეროში⁶⁴ სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის კონსტრუქცია არ იმსახურებს მხარდაჭერას. ვინაიდან ქმედება ქმედების შემადგენლობის შესაბამისად ფასდება, ანუ სახეზეა სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა, სამართალი თავს ვერ შეიკავებს შეფასებისგან განსაზღვრულ შემთხვევებში თავისი ნორმების

⁶¹ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 611, §14 Rn. 28.

⁶² კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, მესამე გამოცემა, თბ., 2014, გვ. 127; გამყრელიძე ო., შესავალი წერილი იროდიონ სურგულაძის წიგნში: ხელისუფლება და სამართალი, თბ., 2002, გვ. 23.

⁶³ წერეთელი თ., ევთანაზია, როგორც ზნეობრივი და სამართლებრივი პრობლემა, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“, 1976, #6, გვ. 35-45.

⁶⁴ აქ ავტორი გულისხმობს სივრცეს ქმედების შემადგენლობასა და მართლწინააღმდეგობას შორის. მართალია, უმართლობა არა მხოლოდ ქმედების შემადგენლობას, არამედ მართლწინააღმდეგობასაც მოითხოვს, მაგრამ ქმედების შემადგენლობა არის უმართლობის ტიპის განმსაზღვრელი. ქმედების შემადგენლობის ტიპს ქმედების შემადგენლობა განსაზღვრავს. აქედან გამომდინარე, როგორც ჩანს, ავტორის შეხედულებით, სამართლებრივად თავისუფალი სივრცის ადგილი არ რჩება იქ, სადაც ქმედების შემადგენლობა ხორციელდება.

ნიველირებით⁶⁵.

18. სახელმძღვანელოში განხილულია თეორიები ქმედების შესახებ და ფინალური თეორიის კრიტიკასთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ ფინალიზმი დოგმატურად ვერ ხსნის ევენტუალურ განზრახვას და ასევე უჭირს უმოქმედობის ახსნაც⁶⁶. აღნიშნულთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია, რომ არაპირდაპირი განზრახვა არ გამორიცხავს გამიზნულ ქმედებას. მართალია, ეს არ ეხება ევენტუალური განზრახვის ყველა შემთხვევას, მაგრამ ცალკეულ შემთხვევებში შესაძლოა გამიზნული დანაშაულიც ხორციელდებოდეს არაპირდაპირი განზრახვით. ამის მაგალითად გერმანულ ლიტერატურაში მოყავთ ქურდობის შემთხვევა⁶⁷, როცა მოქმედი პირი ერთი მხრივ, მოქმედებს სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ხოლო მეორე მხრივ, უშვებს იმას, რომ შეიძლება ახორციელდებდეს ქურდობის ან მითვისების შემადგენლობას.

არც უმოქმედობითი დანაშაულის ფინალურად ჩადენის შეუძლებლობის შესახებ გამოთქმული მოსაზრებაა სრულად გასაზიარებელი. შეიძლება აღნიშნული შეხედულება საგულისმო იყოს წმინდა უმოქმედობის დელიქტებთან მიმართებით, რომლებიც არ გადის მომზადების და მცდელობის სტადიებს, მაგრამ გარდა წმინდა უმოქმედობის დელიქტებისა, არსებობს შერეული უმოქმედობის დელიქტებიც, რომელიც იცნობს მომზადების და მცდელობის სტადიებს. შერეული უმოქმედობით დანაშაულის ჩადენისას შეიძლება დანაშაულებრივმა ქმედებამ გაიაროს ყველა ის ეტაპი, რაც ფინალური ქმედებისთვისაა დამახასიათებელი. კერძოდ, მიზნის დასახვა, მოთხოვნის დაკმაყოფილების გზების ძიება და შემდგომ ქმედება (უმოქმედობის ფორმით) დასახული მიზნის და შემუშავებული გეგმის განსახორციელებლად.

ფინალური თეორიის ნაკლად მიჩნეულია ის, რომ მას არ ძალუძს რეფლექსური ქმედების ფინალობა დაასაბუთოს, მაგრამ რეფლექსური

ქმედება ისედაც არ მიიჩნევა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლად.

19. დელიქტების ერთ-ერთი სახეა საფრთხის დელიქტები, რომლებიც თავის მხრივ იყოფა აბსტრაქტული და კონკრეტული საფრთხის დელიქტებად. თუმცა, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ავტორთა ერთი ნაწილი გამოყოფს საფრთხის დელიქტების მესამე სახესაც აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტების სახით. სახელმძღვანელოშიც ეს მოსაზრებაა გაზიარებული და საფრთხის დელიქტების კლასიფიკაციაში დამოუკიდებელ სახედ არის დასახელებული აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტები⁶⁸. როდესაც საუბარია საფრთხის დელიქტების სახეებზე უნდა იქნას გათვალისწინებული რა არის ამოსავალი წერტილი, რა ნიშნით უნდა მოხდეს საფრთხის დელიქტების გამიჯვნა და კლასიფიკაცია. საფრთხის დელიქტების დაყოფას აბსტრაქტულ და კონკრეტულ საფრთხის დელიქტებად საფუძვლად უდევს როგორც ქმედების შემადგენლობის საკანონმდებლო აღწერილობის თავისებურება, ისე ისიც, რომ ერთ შემთხვევაში სამართლებრივ სიკეთეს აბსტრაქტული საფრთხე ექმნება, ხოლო მეორე შემთხვევაში კონკრეტული. დელიქტების დასახელებულ ტიპს იმიტომ ეწოდება აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტები, რომ ამ ჯგუფის საფრთხის დელიქტებისთვის დამახასიათებელია ორივე ტიპის საფრთხის დელიქტების ნიშნები. თუმცა, რაც მეტად მნიშვნელოვანია, აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტები გულისხმობს სამართლებრივი სიკეთისთვის აბსტრაქტული საფრთხის შექმნას და გამორიცხავს რეალური, კონკრეტული საფრთხის შექმნას სამართლებრივი სიკეთისთვის. როდესაც მიმდინარეობს მსჯელობა აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტების ადგილის განსაზღვრაზე საფრთხის დელიქტებს შორის, უნდა გაეცეს კითხვა იმას, თუ რა არის უფრო მნიშვნელოვანი: სამართლებრივი სიკეთისთვის შექმნილი საფრთხე

⁶⁵ Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 611, §14 Rn. 29.

⁶⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 132.

⁶⁷ ევენტუალური განზრახვით ქურდობის შესაძლებლობაზე იხ. Eisele J., Strafrecht, Besonderer Teil II, Eigentumsdelikte und Vermögensdelikte, 3. Auflage, 2015, S. 24, Rn. 60.

⁶⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 136.

თუ ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის აღწერილობა. თუ უპირატეს მნიშვნელობას მივანიჭებთ სწორედ შექმნილი საფრთხის ხარისხს, მართებული იქნება მოსაზრება, რომელიც აბსტრაქტულ-კონკრეტულ საფრთხის დელიქტებს აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების ქვესახედ განიხილავს⁶⁹.

20. სახელმძღვანელოში კრიტიკულად არის განხილული ქმედების სოციალური თეორია, რასთან დაკავშირებითაც აღნიშნულია, რომ ამ თეორიას ქმედების ეტაპზე შეფასების მომენტი შემოაქვს, ქმნის ქმედების ვიწრო ცნებას და გასათვალისწინებელია ქმედების სოციალური მნიშვნელობა ანუ სოციალურად ადექვატური ქმედება არაა სისხლისსამართლებრივად მნიშვნელოვანი ქმედება. ნათქვამის საილუსტრაციოდ ავტორს მოყავს მაგალითი, როცა პირი ზღვაზე დახრჩობის იმედით სიდედრს დასასვენებლად აგზავნის და სიდედრი მართლაც დაიხრჩობა. ასევე, როცა კამიკაძე-ტეროორისტების მიერ თვითმფრინავის აფეთქების ლიტონი იმედით სიდედრის მიერ სიძისათვის თვითმფრინავის ბილეთის ჩუქება, თუ სიდედრის ოცნება მართლაც ახდა. მოცემულ შემთხვევაში ქმედება სოციალურად ადექვატურია და, შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას მოკლებულია⁷⁰. ის, რომ აღნიშნულ შემთხვევებში გამოირიცხება ქმედების სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა, ქმედება სისხლისსამართლებრივი გაგებით, არ შეიძლება ქმედების სოციალური თეორიის ნაკლად მივიჩნიოთ. მოყვანილ შემთხვევებში შეუძლებელია ვისაუბროთ ქმედებაზე სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობით.

თ. წერეთელი მართებულად აღნიშნავდა, რომ ყოველი ქმედება არ შეიძლება პასუხისმგებლობის ობიექტურ წანამძღვრად მივიჩნიოთ. თ. წერეთლის შეხედულებით, მოქმედებას არ ექნება სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა, თუ „მას არ ჰქონდა რეალური შესაძლებლობა

ზემოქმედება მოეხდინა მოვლენათა მსვლელობაზე იმ მიმართულებით, როგორითაც მიზეზობრივი კავშირი ფაქტიურად განვითარდა“⁷¹. მოვლენათა განვითარებაზე რეალური ზემოქმედების მოხდენა არ არის სახეზე მაშინ, როცა პირი სიდედრს აგზავნის ზღვაზე იმ იმედით, რომ დაიხრჩობა და მოვლენები შემთხვევით ამგვარად განვითარდება. იგივე ითქმის თვითმფრინავის აფეთქების შედეგად ადამიანის დაღუპვაზეც, როცა ბილეთის შემძენმა წინასწარ არ იცოდა, რომ თვითმფრინავს ააფეთქებდნენ და მოვლენები შემთხვევით განვითარდება ისეთი სცენარით, რაც მისთვის სასურველი იყო. ქმედება მაშინ იქნებოდა სისხლისსამართლებრივად რელევანტური, თუ ბილეთის შემძენი პირი შეთანხმებული იქნებოდა ბოროტმოქმედებთან, რომლებმაც თვითმფრინავი ააფეთქეს და წინასწარ ეცოდინებოდა თვითმფრინავის აფეთქების შესახებ.

21. მკვლელობა (108-ე მუხ.) შეიძლება განხორციელდეს როგორც აქტიური მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. უმოქმედობით მკვლელობა მაშინ არის სახეზე, როცა სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობის სუბიექტი (გარანტი) არ ასრულებს თავის სამართლებრივ მოვალეობას, რაც იწვევს შედეგს, როცა შედეგის თავიდან აცილება აქტიური მოქმედებით შეიძლებოდა. ის რომ უმოქმედობით მკვლელობის მსხვერპლი გარანტის უმოქმედობით იღუპება, იმას ნიშნავს, რომ მას დახმარება ესაჭიროებოდა. ასეთ შემთხვევას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს როცა მშობელი შვილს არ გამოკვებავს, წყალში ჩავარდნილ ახლობელს გარანტი არ დაეხმარება და ა. შ. აღნიშნულ შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაცია ლიტერატურაში დავის საგანია, ვინაიდან ქართულ სსკ-ში უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის მკვლელობისთვის სპეციალური შემადგენლობა არსებობს (109-ე მუხ.). ავტორთა ერთი ნაწილი უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის უმოქმედობით მკვლელობას 109-ე მუხ-

⁶⁹ ცკიტვილი თ., აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი და მისი კლასიფიკაცია, წიგნში: მზია ლეკვიშვილი 85, საიუბილეო კრებული, თბ., 2014, გვ. 297 და მომდევნო; Reinbacher T., Anwendbarkeit des deutschen Strafrechts im Internet, Deutsch-Georgische Strafrechtszeitschrift, 2016, 3. Ausgabe, S. 19, 22.

⁷⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 133.

⁷¹ წერეთელი თ., წიგნში: მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 9.

ლით აკვალიფიცირებს. ეს მოსაზრებაა გაზიარებული განსახილველ სახელმძღვანელოშიც, რასაც ავტორი არაერთგზის ამტკიცებს⁷². უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის მკვლელობა შეიძლება აქტიური მოქმედებითაც განხორციელდეს. მაგალითად, როდესაც თავს ესხმიან პირს, რომელიც თავს ვერ იცავს (მცირეწლოვანი, შშმ პირი, თავისუფლებააღკვეთილი პირი), რის შედეგადაც მსხვერპლი იღუპება. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაცია ნაკლებსავარაუდოა და ქმედება ცალსახად 109-ე მუხლით კვალიფიცირდება. მაგრამ, რაც შეეხება უმოქმედობის შემთხვევას, მეორე მოსაზრებით, ქმედება 108-ე მუხლით კვალიფიცირდება, რაც საგულისხმოა, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში მოგვიწევს იმის მტკიცება, რომ მკვლელობის მარტივი შემადგენლობის განხორციელება მხოლოდ აქტიური მოქმედებითაა შესაძლებელი.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ავტორის პოზიცია არ არის თანმიმდევრული და იგი ქმედების 108-ე მუხლით კვალიფიკაციაზეც უთითებს, როცა საქმე საწმენდით მოწამლული ოჯახის წევრისთვის დაუხმარებლობით - უმოქმედობით გამოწვეულ სიკვდილს ეხება⁷³. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმძღვანელოში უმოქმედობით მკვლელობაზე მოყვანილი შემთხვევები სხვადასხვაგვარია, მათ აერთიანებს შემდეგი ნიშნები: ყველა განხილულ შემთხვევაში დანაშაული უმოქმედობითაა ჩადენილი, შესაბამისად, ამსრულებელია გარანტი, ხოლო მსხვერპლი სხვადასხვა მიზეზით განსაცდელში ჩავარდნილი პირი. მაგრამ მაშინ, როცა სახეზეა გარანტი და გარანტორული მოვალეობა მოქმედებასთან დაკავშირებით, არ უნდა ჰქონდეს არსებითი მნიშვნელობა იმას, გარანტორზე დამოკიდებული მსხვერპლი განსაცდელში თუ რა მიზეზით აღმოჩნდა. მსხვერპლის განსაცდელში ჩავარდნის მიზეზი უფრო მეტად იმიტომ არის რელევანტური, რომ დადგინდეს კონკრეტულ შემთხვევაში საქმე ეხება მოქმედების გარანტორულ თუ სოლიდარულ მოვალეობას.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, გასათვალისწინებელია, რომ უმოქმედობა აქტიურ მოქმედებასთან შედარებით ნაკლები საშიშროებით ხასიათდება, რითაც არის განპირობებული ის, რომ უმოქმედობით გამოწვეული შედეგისთვის მხოლოდ გარანტი ისჯება. სოლიდარული მოვალეობის სუბიექტს უმოქმედობით გამოწვეული შედეგი არ ერაყება. უმოქმედობა რომ მოქმედებაზე ნაკლები საშიშროებით ხასიათდება ამაზე მიუთითებს სახელმძღვანელოში მოყვანილი მაგალითი აქტიური მოქმედებით მკვლელობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, როცა ცოლი ქმარს კლავს საჭმელში საწმენდის ჩაყრით. აღნიშნულ ქმედებას ავტორი 108-ე მუხლით აკვალიფიცირებს⁷⁴, მაშინ როცა, წყალში ჩავარდნილი ცოლისთვის დახმარების გაუწვლობით მკვლელობა 109-ე მუხლითაა დაკვალიფიცირებული. შეუძლებელია იმის თქმა, რომ უმოქმედობით მკვლელობა მონამვლით მკვლელობაზე უფრო საშიშია.

გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია, რომ ოჯახის წევრის მკვლელობისთვის 109-ე მუხლით არის პასუხისმგებლობა გათვალისწინებული, მიუხედავად იმისა, დანაშაული მოქმედებით განხორციელდა თუ უმოქმედობით ან იყო თუ არა მსხვერპლი უმწეო მდგომარეობაში. მიუხედავად იმისა, რომ ოჯახის წევრის მკვლელობა ისედაც 109-ე მუხლით კვალიფიცირდება, დიდი მნიშვნელობა აქვს იმის გარკვევას, თუ რა არის ქმედების 109-ე მუხლით კვალიფიკაციის საფუძველი და 109-ე მუხლით გათვალისწინებული რომელი მაკვალიფიცირებელი გარემოება იყო სახეზე.

22. სისხლის სამართლის პრობლემებიდან ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს მოქმედების და უმოქმედობის გამიჯვნა, ვინაიდან უმოქმედობით შედეგიანი დანაშაულის ჩადენა მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობას უკავშირდება (შერეული უმოქმედობა). უმოქმედობის დელიქტები იყოფა წმინდა უმოქმედობის და შერეული უმოქმედობის დელიქტებად. წმინდა უმოქმედობის და შერეული უმოქმედობის დანა-

⁷² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 140-141.

⁷³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 142.

⁷⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 142.

შაულები იმით განსხვავდება ერთმანეთისგან, რომ პირველი უშედეგო, ფორმალური დანაშაულია, ხოლო მეორე შედეგიანი, რომელიც მოქმედებითაც შეიძლება განხორციელდეს. ცალკეულ შემთხვევებში საკამათოდ განიხილება საკითხი იმის შესახებ, წმინდა უმოქმედობას ეხება საქმე თუ მოქმედებას. ერთ-ერთ ასეთ შემთხვევად სახელმძღვანელოში განხილულია მშველელისთვის აქტიურად ხელის შეშლა მსხვერპლის გადარჩენაში. აღნიშნულთან დაკავშირებით შემდეგი შემთხვევაა მოხმობილი: პეტრე ცურვის საუკეთესოდ მცოდნე ვასოს წინ გადაელობება და არ მისცემს საშუალებას, წყალში გადახტეს და დასახრჩობად განწირული უცნობი ივანე გადაარჩინოს. ივანე წყალში დაიხრჩობა. მოცემულ შემთხვევაში, სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, პეტრე აქტიური მოქმედებით ვასოს უმოქმედობას იწვევს, რის გამოც იგი მოქმედებით ჩადენილი მკვლელობისთვის უნდა დაისაჯოს⁷⁵. აღნიშნული მოსაზრება საკამათოა, ვინაიდან გასათვალისწინებელია ის, რომ ორივე პირს განსაცდელში მყოფის მიმართ ჰქონდა სოლიდარული მოვალეობა. განსაცდელში მყოფი პირი იყო უცნობი. ცურვის კარგად ცოდნა არ არის საკმარისი გარანტირებული მოვალეობისთვის. გარანტორი შეიძლება იყოს მამველი, მაგრამ არა უბრალოდ ცურვის კარგად მცოდნე პირი უცნობის მიმართ. სოლიდარული მოვალეობის სუბიექტის მოქმედებას მოცემულ შემთხვევაში ისეთივე მნიშვნელობა შეიძლება მიენიჭოს, როგორც უმოქმედობას, ვინაიდან მან თავისი აქტიური მოქმედებით დახმარების შესაძლებლობა არ მისცა მეორე სოლიდარული მოვალეობის სუბიექტს. სოლიდარული მოვალეობის სუბიექტი სრულ უმოქმედობას გამოიჩინა თუ აქტიური მოქმედებით სოლიდარული მოვალეობის მეორე სუბიექტს არ მიცემს დახმარების შესაძლებლობას, ამით არსებითად არაფერი არ იცვლება. საქმე ეხება უმოქმედობის სხ-

ვადასხვა შემთხვევას. სამართლებრივად მდგომარეობა არც მაშინ შეიცვლებოდა თუ სოლიდარული მოვალეობის სუბიექტი განსაცდელში მყოფისთვის დახმარებაში ხელს შეუშლიდა თუნდაც გარანტორს. აქტიური მოქმედებით მკვლელობა მაშინ იქნებოდა სახეზე, როცა მოქმედი მსხვერპლს ნაართმევდა გადარჩენის იმ შესაძლებლობას, რომელიც ჰქონდა მოპოვებული და დიდი ალბათობით (თითქმის 100 პროცენტით) უზრუნველყოფდა მის გადარჩენას⁷⁶, რასაც ადგილი არ აქვს განსახილველ შემთხვევაში. ამას მოწმობს ის გარემოებაც, რომ ზოგჯერ სამაშველო ოპერაცია წარუმატებლად სრულდება და თვით მაშველის სიცოცხლის ხელყოფით (დახრჩობით) სრულდება. ის, რომ სოლიდარული მოვალეობის სუბიექტმა იმავე სახის სუბიექტს აქტიური მოქმედებით არ მისცა დახმარების შესაძლებლობა განსაცდელში მყოფი პირისთვის, უნდა გახდეს არა აქტიური მოქმედებით მკვლელობად კვალიფიკაციის, არამედ დაუხმარებლობისთვის გათვალისწინებული საინციფის ფარგლებში პასუხისმგებლობის დამძიმების საფუძველი. გარდა ამისა, ქმედება აღნიშნულ შემთხვევაში დანაშაულთა ერთობლიობით მოითხოვს კვალიფიკაციას იმ ქმედების გათვალისწინებით (მაგალითად, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა ან ჯანმრთელობის დაზიანება), რომლითაც ხელი შეეშალა ცურვის კარგად მცოდნეს დახმარების აღმოჩენაში. განსახილველ შემთხვევაში აქტიური ქმედებით დანაშაული ჩადენილია არა განსაცდელში მყოფის მიმართ, არამედ იმის მიმართ, ვისაც ხელი შეეშალა იმაში, რომ დახმარება აღმოეჩინა განსაცდელში მყოფი პირისთვის.

23. მკვლელობა შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ქმედებით (მოქმედებით ან უმოქმედობით), რომელთაგან ერთ-ერთია აპარატის გამოერთვა. აღნიშნულთან დაკავშირებით სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ ასეთ დროს

⁷⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 143-144. ანალოგიურად არის საკითხი გადაწყვეტილი გერმანულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაშიც ზოგიერთი ავტორის მიერ და აღნიშნული შემთხვევა გამიჯნულია იმ შემთხვევებისგან, როდესაც პირი წყვეტს დახმარებისკენ გამიზნულ საკუთარ ქმედებას. განსახილველი შემთხვევა განხილულია როგორც საფრთხეში მყოფი პირის გადარჩენასთან დაკავშირებით მიზეზობრიობის

განყვეტის შემთხვევა, სადაც დამდგარი შედეგი ერაცხება იმას, ვინც აღნიშნული მიზეზობრიობა განყვეტა, რის გარეშეც მსხვერპლის გადარჩენა შესაძლებელი იქნებოდა.

⁷⁶ გადარჩენის ალბათობის ხარისხის გათვალისწინების მნიშვნელობაზე იხ. *Rengier R., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2011, S. 452, §48 Rn. 18.*

ადგილი აქვს მოქმედებას ან უმოქმედობას. შემდგომ დაკონკრეტებულია თუ რატომ მიეკუთვნება აღნიშნული შემთხვევა უმოქმედობით ჩადენილ მკვლელობას⁷⁷, მაგრამ ავტორი ვერ აკონკრეტებს, როდის შეიძლება აპარატის გამორთვით პაციენტის მკვლელობა განხილულ იქნას მოქმედებით ჩადენილ მკვლელობად. მართებულად უნდა ჩაითვალოს აღნიშნული ქმედების კვალიფიკაცია მოქმედებით უმოქმედობად⁷⁸. მოცემულ შემთხვევაში არსებითია ის, რომ აპარატის გამორთვით უწყდება დახმარება პაციენტს. ადგილი აქვს მკურნალობის თუ სიცოცხლის გამახანგრძლივებელი პროცედურის გაგრძელებისგან თავის შეკავებას, მოქმედების შეწყვეტას.

24. სახელმძღვანელოში განხილვის საგანს წარმოადგენს გარანტის ფუნქცია, სადაც ავტორი მსჯელობს იმაზე, თუ რა წარმოშობს მოქმედების სპეციალურ-სამართლებრივ, გარანტორულ მოვალეობას. მსჯელობის დროს ავტორი მაგალითის მოშველიებით აღნიშნავს: „ჯომოლუნგმაზე ამავალი სტეფანე და ვასო ღამეს კარავში გაათენებენ. შუალამისას სტეფანე დაინახავს, რომ ვასო უცხოების კარავში გადაცოცდა და უცხო მთამსვლელს კარვის ჯიბიდან საათი ამოაცალა. სტეფანე თავისი მეგობარი მთამსვლელის ზედამხედველი გარანტი არაა. იგი არც უცხო მთამსვლელის დამცავი გარანტია. შესაბამისად იგი სისხლისსამართლებრივად პასუხს არ აგებს“⁷⁹. მოცემულ შემთხვევაში მართალია, სახეზე არ არის გარანტი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი უმოქმედობის დროს პირი საერთოდ უნდა გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისგან, ვინაიდან სსკ-ში არსებობს სპეციალური შემადგენლობა დანაშაულის შეუტყობინებლობაზე (376-ე მუხ.).

25. თვითიმედოვნებასთან დაკავშირებით სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ თითქოს მე-10 მუხლში თვითიმედოვნების საკანონმდებლო დებულება მხოლოდ აქტიურ ქმედებაზე იყოს ორიენტირებული⁸⁰, თუმცა ეს არ არის სათანადოდ არგუმენტირებული, ვინაიდან მე-10

მუხლში საუბარია ქმედებაზე, ხოლო ქმედება გვარეობითი ცნებაა, რომელიც არა მხოლოდ აქტიურ მოქმედებას, არამედ უმოქმედობასაც გულისხმობს.

26. ადამიანმა შეცდომა შეიძლება დაუშვას როგორც ფაქტობრივ გარემოებებზე, ისე საკითხის სამართლებრივ მნიშვნელობასთან დაკავშირებით. ფაქტობრივ გარემოებასთან დაკავშირებით შეცდომა სახეზეა მაშინ, როცა პირი ხედავს, რომ იხრჩობა მისი ნაშვილები ვაჟი „ა“ და ჰგონია, რომ იგი არის მეზობლის შვილი „ბ“. ასეთ დროს, სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ქმედება 116-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს თუ სახეზეა უმოქმედობის მიზეზობრიობის სამივე წინაპირობა⁸¹. თუმცა, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აღნიშნულ საკითხზე არსებობს სხვა მოსაზრებაც, რომლის თანახმადაც, ქმედება მოცემულ შემთხვევაში კვალიფიცირდება დაუხმარებლობის (129-ე) მუხლით⁸². საკითხის ასეთ გადანყვეტას შეიძლება ჰქონდეს შემდეგი დასაბუთება: გარანტის ყოველი უმოქმედობა არ გულისხმობს წინდახედულობის ნორმის დარღვევას. წინდახედულობის ნორმის დარღვევას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს მაშინ, როცა გარანტი მისი მზრუნველობის ქვეშ მყოფი პირის მიმართ უმოქმედობას იჩენს სხვის იმედად და ერთი მხრივ, გამორიცხავს მავნე შედეგის დადგომის შესაძლებლობას კონკრეტულ შემთხვევაში, თუმცა, მისი ვარაუდი უსაფუძვლო აღმოჩნდება. ზემოთ მოყვანილ შემთხვევაში ასეთ ფაქტს ადგილი არ ჰქონია. გარანტმა არ იცოდა, რომ ადამიანი, რომელიც იხრჩობოდა, მისი ნაშვილები იყო. თუმცა, მეორე მხრივ, იცოდა, რომ განსაცდელში იმყოფებოდა ადამიანი, რომელიც მის დახმარებას საჭიროებდა. განსახილველ საკითხზე, იმის დასადგენად, აქვს თუ არა ადგილი წინდახედულობის ნორმის დარღვევას, გასათვალისწინებელია სხვა გარემოებებიც. მაგალითად, მსხვერპლის ასაკი. თუ მამას მცირეწლოვანი ნაშვილები ვაჟი ჰყავს ზღვაზე საბანაოდ წაყვანილი და როცა იგი ზღვაში დახრჩობის საფრთხეში აღმოჩნდე-

⁷⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 144-145.

⁷⁸ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 240.

⁷⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 150.

⁸⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 157.

⁸¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 158.

⁸² Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 411, Rn.913.

ბა დაუხმარებლობით გამოწვეული შედეგი გაუფრთხილებლობით გამოწვეულ შედეგად შეიძლება შეფასდეს მაშინაც, როცა მამას ჰგონია, რომ საფრთხეში მეზობლის შვილი იმყოფებოდა. აღნიშნულ შემთხვევაში არსებობს სრული საფუძველი იმისა, რომ მამას უსაყვედურონ წინდახედულობის ნორმის დარღვევა, რომ მან სათანადო ყურადღება არ მიაქცია თავის შვილს. მაგრამ, მხოლოდ განსაცდელში მყოფის პიროვნებასთან დაკავშირებით დაშვებული შეცდომა სხვა გარემოებათა გათვალისწინების გარეშე ვერ გახდება ქმედების 116-ე მუხლით კვალიფიკაციის საფუძველი. აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დაუხმარებლობას რომც მოჰყვეს შედეგად მსხვერპლის სიკვდილი, ქმედება მაინც დაუხმარებლობის მუხლით კვალიფიცირდება და შედეგი დამნაშავეს ობიექტურად ვერ შეერაცხება.

განსახილველ პრობლემასთან დაკავშირებით, სამართლებრივ შეცდომას ადგილი ექნებოდა მაშინ, თუ სახეზე იქნებოდა შეცდომა გარანტიორულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით, როცა პირს ჰგონია, რომ გარანტიორული მოვალეობა აქვს მხოლოდ ბიოლოგიური შვილის და არა ნაშვილების მიმართ⁸³.

27. როგორც ცნობილია, 36-ე მუხლი ეხება აკრძალვაში შეცდომას, რომელიც თავის მხრივ, იყოფა მისატყვებელ და მიუტყვებელ შეცდომად. 36-ე მუხლში საუბარია აკრძალვაში შეცდომაზე, მაგრამ არ არის დაკონკრეტებული, აქ იგულისხმება კანონის მიხედვით ქმედების ზოგად აკრძალვაში შეცდომა თუ შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებებთან დაკავშირებით. არც იმაზე არის მითითება, ეს შეცდომა გულისხმობს შეცდომას მხოლოდ ბლანკეტურ დელიქტებთან მიმართებით, თუ მოიცავს კლასიკურ დელიქტებსაც. ამის მიუხედავად, სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, კლასიკური დელიქტების მიმართ 36-ე მუხლი არ გამოიყენება⁸⁴, რაც არ გამომდინარეობს 36-ე მუხლის დებულებიდან. თუ კლასიკურ დელიქტებთან მიმართებით მოქმედი პირი შეიძლება უშვებდეს შეცდომას აკრძალვასთან და-

კავშირებით, ჩნდება კითხვა, რატომ არ უნდა იქნას გამოყენებული 36-ე მუხლი? შეიძლება ისეთი კლასიკური დელიქტის განხორციელები-სას, როგორიც მკვლელობაა, პირი ცდებოდეს იმ თვალსაზრისით, რომ ფიქრობდეს კონკრეტულ ქვეყანაში ნებადართულია ევთანაზია, მაშინ, როცა ქვეყანაში მოქმედი კანონით ევთანაზია დასჯადია. გასათვალისწინებელია ის, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში ევთანაზია ნებადართულია, რის გამოც ევთანაზიასთან დაკავშირებით დაშვებული შეცდომა მიჩნეულ უნდა იქნას აკრძალვაში შეცდომად ანუ შეცდომად ისეთ გარემოებაზე, რის გამოც მოქმედი პირი ქმედებას აღიქვამდა როგორც ნებადართულს.

28. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში განსხვავებული შეხედულებები არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ ვინ შეიძლება იყოს სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატი. ერთი შეხედულებით სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატია ყველა ადამიანი, განურჩევლად ასაკისა და ფსიქიკური მდგომარეობისა⁸⁵. სამართლის მოთხოვნა ერთანეირად წაყენება ყველა ადამიანს, ხოლო ასაკი და ფსიქიკური მდგომარეობა კი მხედველობაში მიიღება სისხლისსამართლებრივი უმართლობის ბრალად შერაცხვისას. მეორე მოსაზრებით, სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატია მხოლოდ დელიქტუზარიანი პირი, ვისაც შეუძლია გაიგოს და აღიქვას ის მოთხოვნა, რომელიც მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას გულისხმობს და სისხლის სამართლის ნორმიდან გამომდინარეობს. სწორედ აღნიშნული მოსაზრებაა გაზიარებული სახელმძღვანელოში. თუმცა, ამის მიუხედავად, შესაძლებლად არის მიჩნეული დელიქტუზნარო ადამიანის ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასაბუთება⁸⁶. აღნიშნულთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, რა მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს დელიქტუზნარო პირის ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასაბუთებას ან როგორ შეიძლება დასაბუთდეს ეს თუკი ის არ არის სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატი და შესაბამისად, მას არ მიემართება მოთხოვნა მართლზომიერ ქმედებასთან დაკავშირებით?

⁸³ Heinrich B., ebenda.

⁸⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 159.

⁸⁵ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 170.

⁸⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 184.

შეურაცხი პირის ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასაბუთება არის მნიშვნელოვანი იმდენად, რამდენადაც, არსებობს მისი თავდასხმის მოგერიების უფლება. თავდამსხმელის მოგერიების უფლება არა მხოლოდ მაშინ არსებობს, როცა თავდამსხმელი შერაცხადია, არამედ მაშინაც, როცა ის შეურაცხია. თუმცა, აუცილებელი მოგერიების დროს თავდასხმა უნდა იყოს მართლწინააღმდეგო (28-ე მუხ.). წინააღმდეგ შემთხვევაში სახეზე არ იქნება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა და უფლება.

სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით, შეურაცხის ქმედება, მიუხედავად იმისა, რომ ის სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატი არ არის, შეიძლება იყოს მართლწინააღმდეგო იმის გამო, რომ მას შეუძლია სხვისი უფლების დარღვევა. ავტორი იზიარებს სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას იმასთან დაკავშირებით, რომ უფლების დარღვევა სამართლის ნორმასთან წინააღმდეგობის ერთ-ერთი ფორმაა⁸⁷.

მართლწინააღმდეგო ქმედება მართლაც არ გამოორიცხავს უფლების დარღვევას და ზემოთ აღნიშნული მოსაზრება ამ თვალსაზრისით საყურადღებოა, მაგრამ ჩნდება კითხვა, რამდენად შესაძლებელია ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასაბუთება ყოველთვის ეფუძნებოდეს სხვისი უფლების დარღვევას? იწვევს კი ყველა მართლწინააღმდეგო ქმედება უფლების დარღვევას? ზოგიერთ შემთხვევაში ქმედების არამართლზომიერება მოვალეობის შეუსრულებლობას ეფუძნება და შეუძლებელია იმის თქმა, რომ სხვისი უფლება დაირღვა. ასეთ დელიქტად შეიძლება მივიჩნიოთ დაუხმარებლობა (129-ე მუხ.)⁸⁸, სადაც ადგილი აქვს განსაცდელში მყოფისთვის დახმარების ზოგადმორალური მოვალეობის შეუსრულებლობას, რომელიც სა-

მართლებრივი მოვალეობის დონემდე იქნა აყვანილი. აღნიშნულ შემთხვევაში ადგილი არ აქვს მოქმედების სპეციალურ-სამართლებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობას, განსხვავებით განსაცდელში მიტოვებისგან (128-ე მუხ.). შემთხვევითი არ არის ის, რომ თუ დაუხმარებლობას მოჰყვა განსაცდელში მყოფის სიცოცხლის მოსპობა, ამსრულებელი მაინც მხოლოდ უმოქმედობისთვის აგებს პასუხს და არა შედეგისთვის. აქვე უნდა ითქვას იმის შესახებ, რომ სსკ-ში არსებობს სხვა შემადგენლობებიც, რომლებიც არ არის დაკავშირებული სხვისი უფლების დარღვევასთან. იქ სადაც ირღვევა სხვისი უფლება, გვყავს მსხვერპლი, მაგრამ ყველა დანაშაული როდი გულისხმობს მსხვერპლს. აღნიშნულ საკითხზე, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ჩამოყალიბდა ორი ურთიერთსაპირისპირო მოსაზრება. თუ ერთი მოსაზრებით დანაშაული ყოველთვის იწვევს მსხვერპლს⁸⁹, მეორე მოსაზრებით, არსებობს დანაშაულები მსხვერპლის გარეშე⁹⁰. თუ გავიზიარებთ მოსაზრებას, რომ დანაშაული შეიძლება არსებობდეს მსხვერპლის გარეშე, ეს სწორედ იმ დანაშაულზე შეიძლება ითქვას, სადაც სახეზე არ არის მსხვერპლი და მისი უფლების დარღვევა ვინრო გაგებით.

29. არ არის გასაზიარებელი სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება, რომ თითქოს გამამართლებელი და საპატიებელი გარემოებების გამიჯვნას უფრო ფორმალური ხასიათი გააჩნია, ვიდრე პრაქტიკული მნიშვნელობა და რომ თითქოს საქმეები როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში ერთნაირად წყდება⁹¹. მართლწინააღმდეგობის და ბრალის გამომრიცხავ გარემოებათა გამიჯვნა რომ მხოლოდ ფორმალური დანიშნულების იყოს და არ ჰქონდეს პრაქტიკული, უფრო ღრმა მნიშვნელობა, არ გახდებოდა საჭირო მათი გამიჯვნა სსკ-ში. დასახელებ-

⁸⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 184-185.

⁸⁸ თუმცა, დაუხმარებლობასთან დაკავშირებით ისიც არის გასათვალისწინებელი, რომ კანონმდებელი ნორმის დისპოზიციაში (129-ე მუხ.) მიუთითებს დანაშაულის ამსრულებლის უნარზე, რომ მას უნდა შეეძლოს დახმარება აღმოუჩინოს განსაცდელში მყოფს თავისთვის ან სხვისთვის საფრთხის შექმნის გარეშე. აღნიშნული კი ბადებს კითხვას, რომ კანონმდებელი განსაზღვრავს ამსრულებელთა წრეს თუ მიუთითებს იმ გარემო-

ებაზე, რომელმაც შეიძლება გამოორიცხოს პასუხისმგებლობა დაუხმარებლობისთვის.

⁸⁹ შალიკაშვილი მ., ვიქტიმოლოგია - მეცნიერება დანაშაულის მსხვერპლის შესახებ, თბ., 2011, გვ. 18.

⁹⁰ Kiehl/Lamnek, Soziologie des Opfers, München, 1986, S. 32; Röhl K., Röhl H., Allgemeine Rechtslehre, Einl Lehrbuch, 3. Auflage, Köln. München, 2008, S. 269; Streng F., Strafrechtliche Sanktionen, Die Strafzumessung und ihre Grundlagen, 3. Auflage, 2012, S. 286, Rn. 581.

⁹¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 195.

ბულ გარემოებათა დიფერენცირება იმდენად არის მნიშვნელოვანი, რამდენადაც თუ ქმედება გამამართლებელ გარემოებაში ხორციელდება, მისი მოგერიება შეუძლებელია (მაგალითად, პოლიციელის მიერ დამნაშავეს შეპყრობისას), ხოლო ბრალის გამომრიცხავ გარემოებაში მოქმედება (შეურაცხის თავდასხმა) არ გამომრიცხავს მოგერიების უფლებას. გარდა ამისა, გამამართლებელ გარემოებაში განხორციელებული ქმედება არ შეიძლება გახდეს სისხლისსამართლებრივი სანქციის გამოყენების საფუძველი, ხოლო ბრალის გამომრიცხავ გარემოებაში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების განხორციელებისას მართალია, არ გამოიყენება სასჯელი, მაგრამ შესაძლებელი ხდება სხვა სახის სისხლისსამართლებრივი სანქციის გამოყენება (მაგალითად, სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება). რაც ასევე გასათვალისწინებელია, მართლსაწინააღმდეგობის არარსებობისას სისხლისსამართლებრივი დევნა გამოირიცხება, მაგრამ ბრალს მოსამართლე ადგენს. ყოველივე აღნიშნული ნათლად მეტყველებს მართლსაწინააღმდეგობის და ბრალის გამომრიცხავ გარემოებათა გამიჯვნის პრაქტიკულ მნიშვნელობაზე.

30. საკამათოა ასევე გამოთქმული მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ პატიების დროს აქცენტი კეთდება მოქმედი პირის თავისებურებებზე⁹². ბრალის გამომრიცხავი გარემოებებიდან ზოგიერთი მართლაც არის ისეთი, რომ მას შეიძლება პიროვნებასთან და მის თავისებურებასთან დაკავშირებული გარემოება ვუნოდოთ. ასეთია განსაკუთრებით, ასაკი და მოქმედი პირის ფსიქიკური მდგომარეობა, მაგრამ ეს არ ეხება ბრალის გამომრიცხავ ყველა გარემოებას. გარდა ამისა, საკამათოა ისიც, ბრალის გამომრიცხავი ყველა გარემოება უნდა ვცნოთ თუ არა საპატიოდ. ბრალის გამომრიცხავი გარემოებები ორ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს: ბრალუნარიანობის გამომრიცხავი გარემოებები (შეურაცხაობა - ასაკის გამო და ფსიქიკური მდგომარეობის გამო) და გარემოებები, რომლებიც ბრალუნარიანობას ზოგადად არ გამომრიცხავენ, მაგრამ კონკრეტულ შემთხვევაში არსებული გარემოების გათვალისწინებით, განხორციელებ

ბულ უმართლობას საპატიოს ხდის. მაგალითად, აკრძალვაში შეცდომა, სავალდებულო ბრძანების და განკარგულების შესრულება, საპატიო უკიდურესი აუცილებლობა.

31. განსახილველ სახელმძღვანელოში გამოცემული შეხედულებით, სსკ-ის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობის განხორციელება გულისხმობს ქმედების ფორმალურ მართლსაწინააღმდეგობას. ხოლო მატერიალური მართლსაწინააღმდეგობის წინაპირობად მიჩნეულია მართლსაწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოების არარსებობა⁹³. თუმცა, ჩნდება კითხვა, შეიძლება თუ არა ქმედება, თუნდაც ფორმალურად, ჩაითვალოს მართლსაწინააღმდეგოდ აუცილებელი მოგერიების შემთხვევაში, როცა თავდამცველი აუცილებელი მოგერიების უფლებას ახორციელებს, ხოლო მეორე მხრივ, ადგილი აქვს ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას? ქმედების შემადგენლობა ქმედების მართლსაწინააღმდეგობის ინდიციაა, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არ მიუთითებს ქმედების მართლსაწინააღმდეგობაზე თუნდაც ფორმალური გაგებით. უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, რომ ქმედების ფორმალური მართლსაწინააღმდეგობისთვის აუცილებელია როგორც ქმედების შემადგენლობის განხორციელება, ისე მართლსაწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოების არარსებობა. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ყველა ქმედების შემადგენლობა არ არის ერთნაირი აგებულების და ბუნების და ზოგიერთი მართლაც შეიძლება უკავშირდებოდეს ქმედების ფორმალური გაგებით მართლსაწინააღმდეგობას. ამ მხრივ გასათვალისწინებელია ე. წ. ბლანკეტური შემადგენლობები, რომლებიც გულისხმობენ იმ წესის, ნორმის დარღვევას, რომელიც სისხლის სამართლის კანონს მიღმაა. ასეთია მაგალითად სსკ-ის 276-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა, სადაც საუბარია მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევაზე. მოძრაობის უსაფრთხოების წესს განსაზღვრავს სპეციალური კანონი, ნორმები, რომლებიც სსკ-ის მიღმაა. ასევე გასათვალისწინებელია 133-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა (უკანონო აბორტი), რომლის სათაურიც და დი-

⁹² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 195.

⁹³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 196.

სპოზიცია იმაზე მეტყველებს, რომ მისი განხორციელება შეუძლებელია ქმედების უკანონობის გარეშე, მაგრამ აქ უკანონობა, როგორც ქმედების შემადგენლობის ნორმატიული ნიშანი, არ მოიცავს დანაშაულის მეორე ნიშანს მართლწინააღმდეგობის თვალსაზრისით, რომელიც ქმედების შემადგენლობის შემდეგ დგინდება, არამედ მოიცავს იმ ნორმების დარღვევას, ქმედების იმ ნორმებთან შეუსაბამობას, რომელიც აბორტის კანონიერებას (ფორმალური გაგებით) განსაზღვრავს. ასეთი ნორმები მოცემულია ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ კანონში.

მართლწინააღმდეგობის ფორმალური და მატერიალური გაგებით დიფერენცირებას საფუძველი ფ. ლისტმა დაუდო, რომლის მიხედვითაც მატერიალური გაგებით ქმედება მაშინ არის მართლწინააღმდეგო, როდესაც იგი საზოგადოებრივად არის საშიში. მართლწინააღმდეგო ქმედება გულისხმობს სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფას ან სამართლებრივი სიკეთისთვის საფრთხის შექმნას. სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა ან სამართლებრივი სიკეთისთვის საფრთხის შექმნა მაშინ არის მატერიალური გაგებით მართლწინააღმდეგო, როცა ის ადამიანთა თანაცხოვრების მარეგულირებელი მართლწესრიგის მიზნებს ეწინააღმდეგება⁹⁴. აღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ მატერიალური გაგებით მართლწინააღმდეგობისთვის არ არის საკმარისი ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის განხორციელება, სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა ან საფრთხის შექმნა.

ზემოაღნიშნული დებულების სისწორეს, რომ მატერიალური გაგებით მართლწინააღმდეგობა ქმედების სოციალურ საშიშროებას გულისხმობს, მოწმობს სახელმძღვანელოშივე მოცემული მსჯელობა⁹⁵.

32. აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ობიექტურ პირობას წარმოადგენს მართლწინააღმდეგო ხელყოფა. აქედან გამომდინარე

ნარე მნიშვნელოვანია იმის გარკვევა, თუ რა იგულისხმება მართლწინააღმდეგო ხელყოფის ქვეშ და როდის აქვს მას ადგილი. ავტორის მიერ გამოთქმული მოსაზრებით, ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა გულისხმობს იმას, რომ იგი ეწინააღმდეგება ცივილიზებულ სახელმწიფოთა კულტურის ნორმებით დადგენილ მართლწესრიგს⁹⁶. გამოთქმული მოსაზრებით, ნებისმიერი ხელყოფა მართლწინააღმდეგოა, თუ იგი არღვევს ნებისმიერ სამართლებრივ ნორმას⁹⁷. თუმცა, მოცემული შეხედულება ეფუძნება ერთიანი მართლწესრიგის თეორიას და ანგარიშს არ უწევს იმ გარემოებას, რომ საქართველოს სსკ-ის 28-ე მუხლის თანახმად აქცენტი კეთდება სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამორიცხვაზე. მართლწინააღმდეგობა ზოგადი სამართლებრივი კატეგორიაა, რაც იმას გულისხმობს, რომ ქმედება მართლწინააღმდეგო შეიძლება იყოს ქმედების სამართლის ნორმასთან შეუსაბამობის დროს, მიუხედავად იმისა, თუ სამართლის რომელი დარგის ნორმას ეხება საქმე, მაგრამ მაშინ, როცა საუბარია მართლწინააღმდეგობის გამორიცხვაზე სისხლის სამართალში, აუცილებელი მოგერიების პირობად განხილულ უნდა იქნას ისეთი ხელყოფა, რომლის მართლწინააღმდეგო ხასიათიც გამომდინარეობს სისხლის სამართლის ნორმასთან მისი შეუსაბამობიდან. ამისთვის მინიმალურ პირობას წარმოადგენს სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელება. თუ სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა არ არის განხორციელებული, ქმედება სისხლისსამართლებრივი გაგებით ვერ დააკმაყოფილებს მართლწინააღმდეგო ქმედების კრიტერიუმს⁹⁸.

33. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით დამნაშავის შეპყრობისას გასათვალისწინებელია შეპყრობის მოტივი. თუ შეპყრობის მოქმედების საფუძველი შურისძიების მოტივია, შეპყრობი პასუხისმგე-

⁹⁴ აღნიშნულზე იხ. Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, 2006, S. 602, §14 Rn. 5.

⁹⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 192.

⁹⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 198.

⁹⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 199.

⁹⁸ აღნიშნულ საკითხზე იხ. ცქიტიშვილი თ., ერთიანი მართლწესრიგის პრინციპი და ქმედების მართლწინააღმდეგობის საკითხი, წიგნში: რევაზ გოგშელიძე 65, საიუბილეო კრებული, თბ., 2022, გვ. 109-140.

ბლობისგან ვერ გათავისუფლდება⁹⁹ და დამნაშავეის შეპყრობა, როგორც პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოება გამოირიცხება¹⁰⁰. აღნიშნული მოსაზრება მართებულია ვერ ჩაითვლება. გერმანული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ მიუთითებს აუცილებელ მოთხოვნად კონკრეტულ მოტივს. თუმცა, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ჩამოყალიბებული ერთ-ერთი შეხედულება ობიექტურ გამამართლებელ გარემოებათა გარდა, გასათვალისწინებლად აუცილებლად მიიჩნევენ სუბიექტურ ნიშნებს და კერძოდ კი, ქმედების მოტივაციას. აღნიშნული თეორია ცნობილია ნებელობის თეორიის სახელწოდებით¹⁰¹.

როგორც წესი, დამნაშავეის შეპყრობა ხდება დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მართლ-ნესრიგის დაცვის მოტივით, მაგრამ გამორიცხული არ არის, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში მოქმედება განპირობებული იყოს სწორედ შურისძიების მოტივით. მთავარია, შეპყრობილი პირი წარედგინოს სამართალდამცავ ორგანოს და შეპყრობა განხორციელდეს შესაბამისი პროცედურების დაცვით (რომელიც არ იქნება დამნაშავეის შეპყრობისთვის შეუსაბამო). ქმედება მართლსაწინააღმდეგო იქნება იმ შემთხვევაში, თუ მოხდება დამნაშავეის შეპყრობა და შეპყრობილი ანგარიშსწორების მიზნით შემპყრობის მიერ დამწყვედელი იქნება სარდაფში, შეპყრობილი არ წარედგინება შესაბამის სამართალდამცავ ორგანოს. არ არის გამორიცხული, რომ დამნაშაულის მიმდინარეობის ფაქტზე წასწრების მიუხედავად პირმა თავი შეიკავოს დამნაშავეის მხილებისგან, დაფაროს დანაშაული ან არ შეატყობინოს სამართალდამცავ ორგანოს. ამიტომაც არსებობს სსკ-ში შესაბამისი შემადგენლობები (375-ე და 376-ე მუხ.). აღნიშნული იმაზე მიუთითებს, რომ პირი ვალდებულია თავი შეიკავოს დანაშაულის დაფარვისგან ან დანაშაულის შეუტყობინებლობისგან. დამნაშავეის შეპყ-

რობა, როცა ამის საფუძველი არსებობს, სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლისთვის ვალდებულია, ხოლო ჩვეულებრივი ადამიანისთვის უფლება. მაგრამ, დამნაშავეის შეპყრობა კონკრეტულ შემთხვევაში შეიძლება განხორციელდეს არა იმის გამო, რომ შემპყრობი დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლით იყო მოტივირებული, არამედ სწორედ შეპყრობილი პირის მიმართ შურისძიების გამო, რაც ქმედებას მართლსაწინააღმდეგოდ არ აქცევს¹⁰², თუ შეპყრობა განხორციელდა კანონით დადგენილ გარემოებათა გათვალისწინებით.

34.სსკ-ში სპეციალური შემადგენლობებია გათვალისწინებული მაპრივილეგირებელ გარემოებებში განხორციელებულ დასჯად ქმედებებთან დაკავშირებით. ეს ეხება როგორც სიცოცხლის, ისე ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებებს. 123-ე მუხლით ისჯება ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება დამნაშავეის შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით. გამოთქმული მოსაზრებით, აღნიშნულ შემთხვევაში შემპყრობი შედეგთან მიმართებით მოქმედებს არაპირდაპირი განზრახვით, ხოლო პირდაპირი განზრახვით მოქმედება თვითგასწორებაზე და შურისძიებაზე მიუთითებს¹⁰³. აღნიშნული მოსაზრება საკამათოდ უნდა ჩაითვალოს, ვინაიდან შესაპყრობი პირის ჯანმრთელობის დაზიანება არ გამორიცხავს სამართალდამცავ ორგანოებში, მართლმსაჯულების წინაშე მისი წარდგენის შესაძლებლობას, განსხვავებით მკვლელობისგან. შეიძლება შესაპყრობი პირი დაზიანდეს, შემდგომ უმკურნალონ და წარადგინონ შესაბამის ორგანოებში. რაც შეეხება შესაპყრობი პირის სიცოცხლის ხელყოფას, ის ცალსახად გამორიცხავს შესაპყრობი პირის შესაბამის ორგანოებში წარდგენის შესაძლებლობას და ამიტომ წინააღმდეგობაში მოდის დამნაშავეის შეპყრობის მიზანთან, რის გამოც 114-ე მუხლით გათვალისწინებული და-

⁹⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 212.

¹⁰⁰ ანალოგიურ მოსაზრებას გამოთქვამს ო. გამყრელიძე. იხ. *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 307.

¹⁰¹ აღნიშნული თეორიის მიმოხილვა იხ. *Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stuttgart, 2019, S. 161-162, Rn. 389.*

¹⁰² ქმედების გამართლებისთვის ქმედების მოტივაციის ირელევანტურობაზე აუცილებელი მოგერიების მაგალითზე იხ. *ცქიტიშვილი თ.*, მოტივი და მისი მნიშვნელობა სისხლის სამართალში, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი, 2021 წლის მე-3 გამოცემა, ეძღვნება პროფ. ჰაინერ ალვარტის 70 წლის იუბილეს, გვ. 128-131. www.dgstz.de

¹⁰³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 214.

ნაშაულის (მკვლელობა დამნაშავეს შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით) ჩადენა პირდაპირი განზრახვით გამოირიცხებოდა, განსხვავებით 123-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისგან. შესაპყრობი პირის საშიშროების, მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის გათვალისწინებით, ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება აუცილებელიც კი გახდეს შესაპყრობი პირთან მიმართებით ისეთი უკიდურესი ზომების მიღება, რომელიც გულისხმობს შესაპყრობი პირის ჯანმრთელობის დაზიანებას. როდესაც საუბარია პირდაპირი განზრახვით დამნაშავეს შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომების ფარგლების გადაცილებით ჯანმრთელობის დაზიანებაზე, მხედველობაშია პირდაპირი განზრახვა შეპყრობილი პირის, დამნაშავეს ჯანმრთელობის დაზიანებისადმი და არა შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომების ფარგლების შეგნებულად, განგებ გადაცილება. თუ მოქმედმა პირმა იცის, რომ პირის შესაპყრობად საჭირო არ არის მისი ჯანმრთელობის დაზიანება და ამის მიუხედავად მაინც ჯანმრთელობას უზიანებს, რასაკვირველია, გამოირიცხება 123-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია და ქმედება ასეთ დროს ჯანმრთელობის დაზიანების სიმძიმის გათვალისწინებით 117-ე ან 118-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიკირდეს. 123-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისას დამნაშავე შეიძლება უშვებდეს, რომ შეპყრობისთვის აუცილებელ ზომებს გადააცილებს, მაგრამ აღნიშნული მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია არც მაშინ უნდა გამოირიცხოს, როცა შემპყრობი დარწმუნებულია, რომ შესაპყრობად მიღებული ზომები შეესაბამება შეპყრობისთვის აუცილებელ ზომებს, თუმცა, ობიექტურად სახეზეა შეპყრობისთვის მიღებული ზომების შეუსაბამობა შესაპყრობი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან და შეპყრობის გარემოებებთან. შემპყრობმა შეიძლება შეცდომა დაუშვას შესაპყრობად მიღებული ზომების აუცილებლობის და მიზანშეწონილობის შეფასებაში. ასეთ დროს არ უნდა გამოირიცხოს ქმედების კვალიფიკაცია 123-ე მუხლით, იმის გამო, რომ შემპყრობი პირდაპირი

განზრახვით მოქმედებდა შესაპყრობის ჯანმრთელობის დაზიანებასთან მიმართებით. შემპყრობი შეიძლება აცნობიერებდეს იმას, რომ მიღებულ ზომებს აუცილებლად მოჰყვება შესაპყრობის ჯანმრთელობის დაზიანება, თუმცა არ ჰქონდეს აღნიშნული შედეგის გამოწვევის მკვეთრად გამოხატული სურვილი (მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა). შემპყრობი შესაპყრობის ჯანმრთელობის დაზიანებას შეიძლება განიხილავდეს არა როგორც სასურველს, არამედ როგორც გარდაუვალს და შეპყრობის მართლზომიერი მიზნის მისაღწევად აუცილებელ საშუალებას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ 123-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა შედეგად გულისხმობს ჯანმრთელობის არა მხოლოდ მძიმე დაზიანებას, არამედ ნაკლებად მძიმე დაზიანებასაც. პოლიციის შესახებ საქართველოს კანონი კრძალავს პოლიციელის მიერ ისეთი საშუალების გამოყენებას, რომელიც იწვევს მძიმე დასახიჩრებას, დაკავშირებულია გაუმართლებელ რისკთან ან აკრძალულია საქართველოს კანონმდებლობით¹⁰⁴. მძიმე დასახიჩრება ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებას წარმოადგენს, მაგრამ არ განეკუთვნება ნაკლებად მძიმე დაზიანებათა რიცხვს, რაც იმის თქმის შესაძლებლობას იძლევა, რომ პოლიციელი დამნაშავეს შეპყრობის დროს თუ დარწმუნებულია იარაღის გამოყენების შედეგად შესაპყრობი პირის მძიმე დასახიჩრებაში, სახეზეა შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომის შეგნებული დარღვევა. თუმცა, მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებაც, რამდენად ჰქონდა პოლიციელს გაცნობიერებული ის, რომ აღნიშნული სახის შედეგის გამოწვევი იარაღის გამოყენება ეკრძალებოდა. ანგარიში უნდა გაენიოს იმ გარემოებასაც, რომ დამნაშავეს შეპყრობის უფლებით, შეზღუდულად, მაგრამ მაინც, სარგებლობს არა მხოლოდ პოლიციელი, არამედ რიგითი მოქალაქეც. მაგალითად, თუ საქმე ეხება დანაშაულის ფაქტზე წასწრებას. ასეთ დროს შემპყრობი პირს, თუ ის არ არის პოლიციელი, არ მოეთხოვება პოლიციის შესახებ კანონის შესაბამისად მოქმედება. შეიძლება რიგით მოქალაქეს არც ჰქონდეს წარ-

¹⁰⁴ იზორია ლ., (რედ.), საპოლიციო სამართალი, თბ., 2015, გვ. 252.

მოდგენა პოლიციის შესახებ კანონზე. ამასთან ერთად სათვალავშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ 123-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, რომლის გამონკვეთის უფლება, ზოგადად, ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება ჰქონდეს შემპყრობ პირს. ამის მიუხედავად, შემპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილებასთან გვექნება საქმე, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში დამნაშავეს შესაპყრობად აუცილებელი არ იყო აღნიშნული შედეგის გამონკვეთა და დამნაშავეს შემპყრობა სხვაგვარი საშუალებითაც შეიძლებოდა.

როდესაც შემპყრობი პირი ფიქრობს, რომ დამნაშავეს შემპყრობისთვის აუცილებელი ზომის ფარგლებში მოქმედებს, შესაპყრობ პირს ჯანმრთელობას უზიანებს და უშვებს შეცდომას დამნაშავეს შემპყრობისთვის მიღებული ზომის აუცილებლობასთან დაკავშირებით, იქმნება მოჩვენებითი აუცილებელი მოგერიების, მოჩვენებითი დამნაშავეს შემპყრობის მსგავსი (მაგრამ, არა იდენტური) მდგომარეობა, თუმცა დამნაშავეს შემპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილება ან აუცილებელი მოგერიების ფარგლების დარღვევა არ უნდა გავაიგივოთ დამნაშავეს მოჩვენებით შემპყრობასთან და მოჩვენებით აუცილებელ მოგერიებასთან. დამნაშავეს შემპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილებისას მოქმედი პირი არ ცდება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებაში. აღნიშნული გარემოება არსებობს. თუ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება არ არსებობს, მისი ფარგლების გადაცილებასაც ადგილი არ ექნება.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, მართებულად უნდა ჩაითვალოს იმ ავტორთა მოსაზრება, რომლებიც 123-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას შესაძლებლად მიიჩნევენ განზრახვის ორივე სახით, როგორც არაპირდაპირი, ისე პირდაპირი განზრახვით¹⁰⁵.

35. სახელმძღვანელოში უკიდურესი აუცილებლობა დახასიათებულია როგორც უფლე-

ბით აღმჭურველი ნორმა¹⁰⁶, თუმცა, ავტორი არ აქცევს ყურადღებას იმას, რომ უკიდურეს აუცილებლობასთან მიმართებით კანონმდებელი არ იყენებს ტერმინ „უფლებას“ (30-ე მუხ.), განსხვავებით აუცილებელი მოგერიებისგან (28-ე მუხ.). სასურველი იყო ყურადღების გამახვილება აღნიშნულ საკითხზე და პასუხის გაცემა კითხვაზე, თუ რატომ არ იყენებს ტერმინ „უფლებას“ კანონმდებელი უკიდურეს აუცილებლობასთან ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ სხვა გარემოებასთან მიმართებით.

აღნიშნულთან დაკავშირებით საყურადღებოა სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება, რომელიც ერთმანეთისგან მიჯნავს უფლებას და ნებართვას, აუცილებელ მოგერიებას უფლების, ხოლო უკიდურეს აუცილებლობას ნებართვის ცნების ქვეშ მოიაზრებს¹⁰⁷. უკიდურეს აუცილებლობასთან, როგორც ნებართვასთან დაკავშირებით განსაკუთრებით საყურადღებოა აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობა, რომელიც იწვევს ზიანის ანაზღაურებას სამოქალაქო სამართლის წესით, განსხვავებით აუცილებელი მოგერიებისგან, რომელიც ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას არ წარმოშობს.

36. უკიდურესი აუცილებლობის საკითხის განხილვისას სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა მართლწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებაა, მაგრამ როცა იგი ხორციელდება საკუთარი სიცოცხლის გადასარჩენად, ქმედება არ არის დასჯადი, ვინაიდან პასუხისმგებლობის დაუკისრებლობის მიზეზია ნორმის არაეფექტურობა. ნორმას არ აქვს ეფექტი იმ ადამიანისთვის, რომელსაც სიკვდილი ემუქრება. აღნიშნულ შემთხვევაში პასუხისმგებლობის გამომრიცხვის მიზეზი, სახელმძღვანელოში გადმოცემული მოსაზრებით, არ გამომდინარეობს საპატიო გარემოებიდან¹⁰⁸. მართალია, ავტორი გაბატონებულ მოსაზრებაზეც მიუთითებს, რომელიც საკითხის სხვაგვარად გადაწყვეტას ითვალისწინებს და ბრალს გამომრიცხავს, მაგრამ თანამედროვე სი-

¹⁰⁵ *Радченко В.И., Михлин А.С. (Ред.), Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации, Санкт-Петербург, 2008, 206.*

¹⁰⁶ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 218.*

¹⁰⁷ *პრადელი ჟ., შედარებითი სისხლის სამართალი, თარგმნა ე. სუმბათაშვილმა, გამოცემის მეცნიერული რედაქტორი თ. ნინიძე, თბ., 1999, გვ. 213.*

¹⁰⁸ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 223-224.*

სხლის სამართალში გაბატონებული მოსაზრების სანინალმდებო შემდეგლება ისე არის გამოცემული და განხილული, რომ როგორც ჩანს, ავტორიც სწორედ მას უჭერს მხარს, ვინაიდან ავტორი არცერთ საპირისპირო არგუმენტზე არ მიუთითებს და არც ცდილობს მის გაბათილებას. როდესაც საუბარია საპატიო, ბრალის გამომრიცხავი გარემოების არსებობა-არარსებობაზე, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული თვით ბრალის შინაარსი. თუ ჩვენ გავიზიარებთ მოსაზრებას, რომ ბრალი სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობაა¹⁰⁹, რთული არ იქნება იმის გარკვევა, რატომ გამოირიცხება ბრალი მაშინ, როცა ადგილი აქვს ადამიანის მკვლელობას საკუთარი სიცოცხლის გადასარჩენად, როცა მსხვერპლი საფრთხის წყაროს არ წარმოადგენდა. მოცემულ შემთხვევაში გამოირიცხება სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობა, რაც გამოირიცხავს ბრალს.

37. ბრალის მოძღვრებაზე დღემდე სისხლის სამართლის ლიტერატურაში არაერთი თეორია ჩამოყალიბდა, რომელთაგან ერთ-ერთია ნორმატიული თეორია, რომელიც ბრალს განმარტავს როგორც გასაკიცხაობას. აღნიშნულმა თეორიამ მოიპოვა როგორც მხარდამჭერები, ისე კრიტიკოსები. ნორმატიული თეორია გაკრიტიკებულია განსახილველ სახელმძღვანელოშიც და აღნიშნულია, რომ ბრალის იმ გაგებით, რომელსაც ნორმატიული თეორია გვთავაზობს, ბრალი წმინდა შეფასებაა (ჯერარსია), რომელსაც შეფასების ობიექტი (არსი) არ გააჩნია¹¹⁰. აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი და სათანადოდ ვერ გადმოსცემს ბრალის არსს ნორმატიული თეორიის მიხედვით, ვინაიდან ის ავტორები, რომლებიც ბრალს ინდივიდუალურ გასაკიცხაობად წარმოგვიდგენენ¹¹¹, ამავედროულად მიუთითებენ, რომ ბრალეული

გაკიცხვის (შეფასების) საგანი (საყრდენი) არის კონკრეტული ქმედება, ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი და მართლსაწინააღმდეგოდ განხორციელებული უმართლობა¹¹².

38. ბრალის ნორმატიული თეორიის განხილვისას ავტორი აღნიშნავს, რომ რ. ფრანკმა ბრალის ცნება განუსაზღვრელი დატოვა¹¹³, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს, ვინაიდან რ. ფრანკმა 1907 წელს გამოცემულ ნაშრომში - ბრალის ცნების აგებისათვის, ბრალი დაახასიათა როგორც გასაკიცხაობა, ხოლო ბრალეული ქმედება როგორც გასაკიცხი ქმედება¹¹⁴. შესაბამისად, არც ის შეიძლება ჩაითვალოს მართებულად, რომ ბრალის განმარტება გასაკიცხაობად დაუუკავშიროთ გერმანიის უზენაესი სასამართლოს მიერ 1952 წელს გამოტანილ გადაწყვეტილებას, როგორც ამას ავტორი წარმოგვიდგენს¹¹⁵, ვინაიდან ბრალის ცნებაში გასაკიცხაობის სახით შეფასებითი ნიშნის შემოტანას ადგილი ჰქონდა, როგორც უკვე ითქვა, ჯერ კიდევ ფრანკის მიერ 1907 წელს გამოცემულ ნაშრომში.

39. როგორც ცნობილია, დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს განზრახ ან გაუფრთხილებლობით. ზოგიერთი დანაშაულის განხორციელება მხოლოდ განზრახ არის შესაძლებელი. ხოლო განზრახი დანაშაულებიც თავის მხრივ შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად: პირველი, რომელთა განხორციელებაც განზრახვის ორივე ფორმით ხდება და მეორე, რომელიც მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება. სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით, სწორედ ამ უკანასკნელი ჯგუფისთვისაა მიკუთვნებული ანგარების მოტივით ჩადენილი დანაშაული და აღნიშნულია, რომ პირდაპირი განზრახვით მოქმედი სუბიექტი იმსახურებს ისეთ უკიდურესად უარყოფით შეფასებას, როგორიცაა

¹⁰⁹ ბრალზე, როგორც სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობაზე იხ. *უგრეხელიძე მ.*, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., 1982, გვ. 8-9; *გამყრელიძე ო.*, სისხლისსამართლებრივი სასჯელის ცნება, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, 2016, #1, გვ. 8. აღნიშნული თეორიის მოკლე მიმოხილვა აგრეთვე იხ. *კუტალია ლ-გ.*, ბრალი სისხლის სამართალში, თბ., 2000, გვ. 732-735.

¹¹⁰ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ.*, (რედ.), იქვე, გვ. 256-257.

¹¹¹ *Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 238, Rn. 524.*

¹¹² *Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 240, Rn. 528.*

¹¹³ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ.*, (რედ.), იქვე, გვ. 245.

¹¹⁴ *Frank R., Über den Aufbau des Schuldbegriffs, S. 11, in: Frank R., Festschrift für die Juristische Fakultät in Giessen zum Universitäts-Jubiläum, Giessen, 1907, S. 529.*

¹¹⁵ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ.*, (რედ.), იქვე, გვ. 245.

„ანგარი“¹¹⁶. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ ანგარების მოტივი ტიპურად პირდაპირი განზრახვით მოქმედებას გულისხმობს, მაგრამ არ გამოორიცხავს არაპირდაპირი განზრახვით მოქმედების შესაძლებლობასაც. კერძოდ, როდესაც ბოროტ-მოქმედი მთვრალ მსხვერპლს, რომელსაც თავს დაესხა და ქურქი გახადა, ზამთრის სუსხიან ამინდში ტოვებს შიშველს და უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ შეიძლება განხორციელდებულ ქმედებას შედეგად მსხვერპლის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვეს, რაც ბოროტმოქმედისთვის არასასურველ შედეგს წარმოადგენს¹¹⁷.

40. სსკ-ის მე-9 მუხლის მიხედვით, არაპირდაპირი განზრახვის დროს დამნაშავე დანაშაულებრივი შედეგის დადგომას გულგრილად ეკიდება ან შეგნებულად უშვებს, მაგრამ სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით, შედეგისადმი გულგრილი დამოკიდებულება მოქმედ პირს შეიძლება ჰქონდეს პირდაპირი განზრახვის დროსაც¹¹⁸, რაც საკამათოა. კანონმდებელი პირდაპირი განზრახვის ცნებაში არ უთითებს შედეგისადმი გულგრილი დამოკიდებულების არსებობაზე. შესაბამისად, აღნიშნული ნიშანი შეიძლება ერთ-ერთ კრიტერიუმსაც წარმოადგენდეს პირდაპირი და არაპირდაპირი განზრახვის გასამიჯნად. შედეგისადმი გულგრილი დამოკიდებულება იმას გულისხმობს, რომ მოქმედი პირი შედეგის დადგომას ისევე უშვებს, როგორც მის თავიდან აცილებას. მართალია, შედეგის დადგომა არასასურველია, მაგრამ ურიგდება არასასურველი შედეგის დადგომას, რაც პირდაპირ განზრახვას არ ახასიათებს.

მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროსაც არ არსებობს შედეგის დადგომის მკვეთრად გამოხატული სურვილი, მაგრამ პირი მოქმედებს შედეგის გამოწვევის გარდაუვალობის გაცნობიერებით, რაც გამოორიცხავს შედეგის არდადგომის დაშვებას და ამიტომაც მიუთითებენ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში, რომ ასეთ დროს მართალია, არ არსებობს შედეგის სურვილი, მაგრამ არსებობს ნდომა¹¹⁹.

41. როგორც ცნობილია, პირდაპირი განზრახვის ორი სახე არსებობს. ესენია პირველი ხარისხის და მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა. მათ შორის არსებობს განსხვავება როგორც ნებელობით, ისე კოგნიტურ (ინტელექტუალურ) ელემენტებში. თუ პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროს პირი მოქმედებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევის სურვილით, მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროს ქმედება არ ხორციელდება მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევის მკვეთრად გამოხატული სურვილით. თუმცა, მოქმედი მოქმედებს შედეგის დადგომის გარდაუვალობის გაცნობიერებით, მაგრამ შედეგის დადგომის გარდაუვალობის გაცნობიერებას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს პირველი ხარისხის განზრახვის დროსაც. აღნიშნულიდან გამომდინარე არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს გამოთქმული მოსაზრება, რომ მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვისთვის მთავარია შედეგის დადგომის გარდაუვალობის გაცნობიერება¹²⁰. მართალია, მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევის გარდაუვალობის გაცნობიერება მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვისთვის აუცილებელი კომპონენტია, მაგრამ მხოლოდ მისი არსებობა ვერ ჩაითვლება საკმარის კრიტერიუმად პირველი ხარისხის განზრახვისგან მეორე ხარისხის განზრახვის გასამიჯნად. შედეგის გარდაუვალობის გაცნობიერება მაშინ დააფუძნებს მეორე ხარისხის პირდაპირ განზრახვას, თუ მას თან ერთვის შედეგის გამოწვევის მკვეთრად გამოხატული სურვილის არარსებობა. შესაბამისად, ვერც ის მოსაზრება ჩაითვლება მართებულად, რომლის თანახმადაც, თითქმის „არ არის გამოორიცხული, მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროსაც დადგინდეს, რომ პირს არ სურდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა“¹²¹. მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროს არა თუ გამოორიცხული არ არის შედეგის მიმართ მკვეთრად გამოხატული სურვილის არარსებობის დადგენა, არამედ შედეგისადმი ასეთი

¹¹⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 263.

¹¹⁷ ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., ნიგნში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი 1-ლი, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 74.

¹¹⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 267.

¹¹⁹ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 188.

¹²⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 269.

¹²¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 269.

ნებელობითი დამოკიდებულების არსებობაა საჭირო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, როცა შედეგის გარდაუვალობის გაცნობიერება არსებობს და ასევე სურვილიც, სახეზეა პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვა. თუ პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვისთვის უმთავრესი მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევის სურვილია, მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვისთვის უმთავრესია როგორც შედეგის გარდაუვალობის გაცნობიერება, ისე შედეგის გამოწვევის მკვეთრად გამოხატული სურვილის არარსებობა.

42. სახელმძღვანელოს ავტორი შეუძლებლად მიიჩნევს არაპირდაპირი განზრახვით თანამსრულებლობას,¹²² რომელიც თანამონაწილეობას წარმოადგენს ფართო გაგებით. აღნიშნული მოსაზრების თანახმად, არაპირდაპირი განზრახვით თანამსრულებლობას შეუძლებელს ხდის თანამონაწილეთა მოქმედება ერთიანი განზრახვით. ერთიანი განზრახვა კი გულისხმობს პირდაპირ განზრახვას. ერთიანი განზრახვით მოქმედებისას ქმედება ერთიანი მიზნით ხორციელდება.¹²³ როგორც ო. გამყრელიძე მიუთითებს, არაპირდაპირი (ევენტუალური) განზრახვის დროს არ არსებობს ამსრულებელთა უმართლობის გამაერთიანებელი ელემენტი, რომელიც ამსრულებელთა მოქმედებებს ერთ მთლიანად შეკრავს და ერთ საერთო უმართლობად წარმოგვიდგენს. არაპირდაპირი განზრახვის დროს ამსრულებელთა მოქმედებების კავშირი გარეგანია, კაუზალურია, რაც მას თანამსრულებლობისთვის საკმარის პირობად არ მიაჩნია, ვინაიდან, მისი თვალსაზრისით, არაპირდაპირი განზრახვით განხორციელებულ ქმედებებს აკლია ის შინაგანი რგოლი, რომლის გარეშე თანამსრულებლობა შეუძლებელია წარმო-

ვიდგინოთ.¹²⁴ ო. გამყრელიძეს არაპირდაპირი განზრახვით თანამსრულებლობა ისევე მიაჩნია შეუძლებლად, როგორც თანამსრულებლობა გაუფრთხილებლობით.

მეორე მოსაზრების თანახმად, თანამსრულებლობა შესაძლებელია როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით¹²⁵. აღნიშნულთან დაკავშირებით თ. წერეთელს მოყავს მაგალითი, სადაც სადაზღვეო კომპანიისგან თანხის მისაღებად სახლის მესაკუთრეები სახლს ცეცხლს უკიდებენ და აღნიშნულის შედეგად არაპირდაპირი განზრახვით უშვებენ სხვისი სიცოცხლის მოსპობის შესაძლებლობას, მოქმედ პირებს კი თანამსრულებლად მიიჩნევს.¹²⁶

უნდა ითქვას, რომ თანამსრულებლობისთვის ტიპურია პირდაპირი განზრახვით მოქმედება და ეს განსაკუთრებით ეხება ისეთ შემთხვევას, სადაც საქმე ეხება წინასწარი შეთანხმებით მოქმედ ჯგუფს. მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ასევე არსებობს წინასწარი შეთანხმების გარეშე მოქმედი ჯგუფიც (სსკ-ის 27-ე მუხ.).¹²⁷ ჯგუფური მოქმედება თანამსრულებლობას მოითხოვს. იქ, სადაც თანამსრულებლობა არ არსებობს, ჯგუფური დანაშაულიც გამოირიცხება. თუ ჯგუფურად, თანამსრულებლობით დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია თანამსრულებელთა წინასწარი შეთანხმების გარეშე, ეს იმაზე უნდა მიუთითებდეს, რომ თანამსრულებლობა შესაძლებელია ურთიერთშეთანხმებული (წინასწარშეთანხმებული) გადაწყვეტილების და პირდაპირი განზრახვის გარეშეც. როდესაც დანებულ დანაშაულებრივ ქმედებას, ჩხუბს, უერთდება მოგვიანებით შემოერთებული ამსრულებელი, არა დაზარალებულზე პირადი ჯავრის ამოყრის მიზნით, არამედ ბოროტმოქმედი მეგობრისთვის თანადგომის მიზ-

¹²² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 271, 415.

¹²³ მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 166-167; დვალიძე ი., მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ. 111.

¹²⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2011, გვ. 308-309.

¹²⁵ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 330.

¹²⁶ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-2 ტომი, თბ., 2007, გვ. 145.

¹²⁷ გამყრელიძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მესამე გამოცემა, წიგნში: მისივე, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, თბ., 2013, გვ. 266; წერეთელი თ., თანამონაწილეობა დანაშაულში, წიგნში: მისივე, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-2 ტომი, თბ., 2007, გვ. 145; ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მეოთხე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 427-428.

ნით, შეიძლება უშვებდეს იმას, რომ ქმედებას (ჩხუბს) მოჰყვება მსხვერპლის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სიცოცხლის მოსპობა, თუმცა არ სურდეს ამ უკანასკნელის გამოწვევა. თუ განხორციელებულმა ქმედებამ სასიკვდილო შედეგი გამოიწვია, ორივე პირი, როგორც თავიდან მოქმედი, ისე გვიან შემოერთებული უნდა დაისაჯოს მკვლელობის თანამსრულებლობით განხორციელებისთვის.¹²⁸ თუკი ვინრო გაგებით თანამონაწილეობა, მაგალითად, დანაშაულზე დაყოლიება ან ორგანიზება მეტად საკამათოა არაპირდაპირი განზრახვით, ნაქეზების და ორგანიზების ბუნების გათვალისწინებით, იგივე არ შეიძლება ითქვას თანამსრულებლობაზე, მით უფრო, როცა საქმე ეხება თანამსრულებლობას წინასწარი შეთანხმების გარეშე.

43. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით არაპირდაპირი განზრახვისას შეუძლებელია თანამდევნი შედეგით კვალიფიცირებული დანაშაულის (ე. წ. ბრალის ორი ფორმით დანაშაულის) განხორციელება. როგორც ავტორი აღნიშნავს, არაპირდაპირი განზრახვისას პირი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით ნებისმიერი შედეგის დადგომას უშვებს¹²⁹. აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი. არაპირდაპირი განზრახვა არ გამოირიცხავს რამდენიმე შესაძლო შედეგის დადგომის გათვალისწინებას, მაგრამ ეს არ ითქმის არაპირდაპირი განზრახვის ყველა შემთხვევაზე და არსებობს არაპირდაპირი განზრახვის ისეთი შემთხვევაც, როდესაც მოქმედი პირი არ ითვალისწინებს სხვადასხვა შედეგის დადგომას. რამდენიმე შედეგის გათვალისწინებით მოქმედებას ადგილი აქვს არაპირდაპირი ალტერნატიული განზრახვის დროს. სხვადასხვა სიმძიმის ალტერნატიული შედეგების დაშვება იმაზეც არის დამოკიდებული თუ რამდენად ახლოს არიან თავიანთი სიმძიმით აღნიშნული შედეგები. მაგალითად, მოქმედი პირი შეიძლება უშვებდეს როგორც ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების, ისე სიცოცხლის ხელყოფის შესაძლებლობას, ვინაიდან აღნიშნული შედეგები თავიანთი სიმძიმით ახლოს დგანან ერთმან-

თან. ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება სასიკვდილო შედეგის დადგომასთან ახლოს არის, სიცოცხლის მოსპობის გამოწვევა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებისთვის ტიპურია, განსხვავებით ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანებისგან. თუმცა არაპირდაპირი განზრახვით მოქმედებისას დამნაშავე შეიძლება უშვებდეს არა ალტერნატიული შედეგებიდან ერთ-ერთის, არამედ ერთი კონკრეტული შედეგის დადგომას. განზრახვის ეს უკანასკნელი შემთხვევა გულისხმობს არაპირდაპირ განზრახვას, მაგრამ არა ალტერნატიულ განზრახვას. არ არსებობს როგორც არაპირდაპირი განზრახვის, ისე ალტერნატიული განზრახვის ერთი შემთხვევა. არაპირდაპირი და ალტერნატიული განზრახვა არ არის ერთი და იგივე, თუმცა მათ შორის არის კვეთის წერტილებიც. განზრახვის ის სახე, რომელშიც ერთმანეთს გადაჰყვება არაპირდაპირი და ალტერნატიული განზრახვა, არის არაპირდაპირი ალტერნატიული განზრახვა. თუ დამნაშავე მოქმედებდა ალტერნატიული არაპირდაპირი განზრახვით და უშვებდა ჯანმრთელობის დაზიანებას ან სიცოცხლის ხელყოფას, ბუნებრივია, ასეთ დროს სიცოცხლის ხელყოფის (შედეგის) მიმართ არაპირდაპირ ალტერნატიულ განზრახვასთან ერთად გაუფრთხილებლობაც ვერ დადგინდება, ვინაიდან განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ერთმანეთს გამოირიცხავენ. მაშასადამე, შეიძლება ჯანმრთელობის დაზიანების მიმართ სახეზე იყოს არაპირდაპირი განზრახვა და სიცოცხლის ხელყოფის მიმართ გაუფრთხილებლობა, თუ დამნაშავე ჯანმრთელობის დაზიანებასთან ერთად სიცოცხლის ხელყოფის შესაძლებლობასაც არ უშვებდა ალტერნატიულ შედეგად და მხოლოდ ჯანმრთელობის დაზიანებას განიხილავდა არასასურველ მოსალოდნელ შედეგად.

44. განზრახვის საკანონმდებლო სახეების გარდა, არსებობს არასაკანონმდებლო სახეებიც, რომელთაგან აღსანიშნავია წინასწარ მოფიქრებული და უეცრად აღმოცენებული განზრახვა. განზრახვის ამ უკანასკნელ სახესთან და-

¹²⁸ თანამსრულებლობის საკითხზე ასევე იხ. ცქიტიშვილი თ., რეცენზია: ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, შედარებითი სამართ-

ლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 2019, #1, გვ. 66-68.

¹²⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 272.

კავშირებით სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ უეცრად აღძრულ განზრახვას, როგორც წესი არ უძღვის მოტივაციის პროცესი¹³⁰, რაც საკამათოდმიიჩნევა, ვინაიდან განზრახ დანაშაულს საფუძვლად უდევს განსაზღვრული მოტივი. როგორც ლიტერატურაში აღნიშნავენ, არ არსებობს უმოტივო დანაშაული. უეცრად აღძრული განზრახვით ხორციელდება დანაშაული, როცა იგი ჩადენილია უეცრად აღძრული უეცარი ძლიერი სულიერი აღელვების დროს ანუ აფექტში (მაგალითად, მკვლელობა-111-ე მუხ.). აფექტში ჩადენილი დანაშაული, ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით არ გამორიცხავს მოტივს¹³¹. მოტივი კი მოტივაციის გარეშე არ ყალიბდება. თუმცა, სისხლის სამართლის მეცნიერებაში აფექტში განხორციელებული ქმედების მოტივირებულობა საკამათოდ განიხილება. თუ ავტორთა ერთი ნაწილი აფექტში ჩადენილ ქმედებას ნებელობითს უწოდებს და გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ნებელობითი ქმედების გარეშე, მეორე ჯგუფი აფექტურ ქმედებას იმპულსურ ქმედებას მიაკუთვნებს¹³².

45. განზრახვის ერთ-ერთი სახეა ალტერნატიული განზრახვა, რაც იმას გულისხმობს, რომ დამნაშავე უშვებს მისი ქმედების შედეგად ორი ან მეტი ქმედების შემადგენლობიდან ერთ-ერთი ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას. ალტერნატიული განზრახვა თავის მხრივ იყოფა სახეებად. ერთ-ერთი შემთხვევა ალტერნატიული განზრახვისა გულისხმობს იმას, რომ დამნაშავე უშვებს თანაბარი რანგის სიკეთეებიდან ერთ-ერთის ხელყოფას. ჩნდება კითხვა, თუ ქმედებას არცერთი სიკეთის ხელყოფა, ორი ადამიანიდან არცერთის სიკვდილი თუ არ მოჰყვა, ქმედება როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ასეთ დროს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც მარტივი მკვლელობის მცდელობა (19, 108-ე მუხ.), მიუხედავად იმისა, რომ დამნაშავე-

სთვის სულ ერთი იყო რომელი მოკვდებოდა¹³³. აღნიშნული მოსაზრება არ არის მართებული თუნდაც იქიდან გამომდინარე, რომ განხორციელებული ქმედებით საფრთხე ორივე პირს ექმნება, რის გამოც ქმედება 19, 109-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს. სულ მცირე ის მაინც უნდა იქნას მხედველობაში მიღებული, რომ განხორციელებული ქმედებით საფრთხე შეექმნა ერთზე მეტ პირს ანუ სახეზეა მკვლელობის მცდელობა ისეთი საშუალებით, რომელიც საფრთხეს უქმნის სხვათა სიცოცხლეს. მით უფრო გასათვალისწინებელია ის, რომ ქმედება ხორციელდება ქუჩაში, ღია სივრცეში. ასეთ დროს დამნაშავეს არ შეიძლება ჰქონდეს იმის გარანტია, რომ ტყვია მიზანს არ ასცდება. 19, 109-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია მაშინაც უნდა ჩაითვალოს მართებულიად, როცა მკვლელობის მცდელობის დროს გამოყენებული იარაღის საშუალებით სამიზნე ობიექტის გარდა დამატებით საფრთხე თუნდაც ერთ ადამიანს თუ შეექმნება.

46. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, თვითიმედოვნების დროს მოქმედი პირი ითვალისწინებს, რომ ჩადენილ ქმედებას არა მხოლოდ საერთოდ, არამედ მოცემულ ვითარებაშიც შეეძლო გამოენვია მართლსაწინააღმდეგო შედეგი¹³⁴, რაც საკამათოა, ვინაიდან კონკრეტულ შემთხვევაში შედეგის გამოწვევის შესაძლებლობას მოქმედი პირი უშვებს არაპირდაპირი განზრახვის დროს და თუ ჩვენ სახელმძღვანელოში გამოთქმულ მოსაზრებას გავიზიარებთ, ჩნდება კითხვა იმასთან დაკავშირებით, თუ სად გადის ზღვარი არაპირდაპირ განზრახვასა და თვითიმედოვნებას შორის? დასმულ კითხვაზე არსებობს შემდეგი პასუხი: თვითიმედოვნების დროს პირი დარწმუნებულია შედეგის თავიდან აცილებაში, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ ქმედებას, ზოგადად, შეუძლია მავნე შედეგის გამოწვევა. ხოლო არაპირდაპირი განზრახვის დროს პირი არა მხო-

¹³⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 273.

¹³¹ *Харазшвили Б.В., Вопросы мотива поведения преступника в советском праве, Тбилиси 1963, С. 63.*

¹³² *ნერეთელი თ.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, გვ. 142; *გამყრელიძე ო.*, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული

ცნების დასაბუთების ცდა, წიგნში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, თ. შავგულიძის 75-ე იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 2006, გვ. 10.

¹³³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 274.

¹³⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 285.

ლოდ ქმედების ზოგად, აბსტრაქტულ საშიშროებას ითვალისწინებს, არამედ იმასაც, რომ არ არის გამორიცხული ქმედებას კონკრეტულ შემთხვევაშიც მოჰყვეს მართლსაწინააღმდეგო შედეგი (რეალური საშიშროება).

47. როგორც ცნობილია, დანაშაულის ერთ-ერთი ნიშანი არის ბრალი, რომელსაც ხარისხი გააჩნია და მისი გათვალისწინება მნიშვნელოვანია სასჯელის დანიშვნის დროს სასჯელის ზომის დასადგენად. ბრალის ხარისხთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, თუ რა ურთიერთმიმართება არსებობს ბრალის ხარისხსა და ქმედების სოციალური საშიშროების ხარისხს შორის. ვინაიდან ქმედების მართლწინააღმდეგობა და საზოგადოებრივი საშიშროება ბრალის წანამძღვარია, ხომ არ შეიძლება ბრალის ხარისხი განსაზღვროს ქმედების სოციალური საშიშროების ხარისხის, უმართლობის სიმძიმის მიხედვით?

სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ქურდობაში ბრალის ხასიათი სხვაა, ვიდრე მკვლელობაში¹³⁵. ბრალის ხარისხის დასადგენად ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების და უმართლობის სიმძიმის მნიშვნელობა იმით არის დასაბუთებული, რომ გამოთქმული მოსაზრებით „ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების ინტელექტუალური გაცნობიერება, ამ ქმედების ჩადენისა და მისი შედეგების სურვილის ხარისხთან ერთად, ქმნის ბრალის ხარისხის ცნებას“¹³⁶. აღნიშნული მოსაზრების გაზიარებისას მივდივართ დასკვნამდე, რომ რაც უფრო მეტია ქმედების სოციალური საშიშროება და ქმედების უმართლობის სიმძიმე, მით უფრო მეტია ბრალის ხარისხი. აღნიშნული შეხედულება ერთ-ერთია სისხლის სამართლის ლიტერატურაში, თუმცა არსებობს საწინააღმდეგო და გათვალისწინებული მოსაზრება, რომლის შესაბამისადაც, ბრალის ხარისხის განსაზღვრა ქმედების საშიშროების სიმძიმის გათვალისწინებით წინააღმდეგობაში მოდის ორჯერ შეფასების აკრძალვის პრინციპთან¹³⁷. ის რომ ორი ადამიანის მკვლელობა უფრო საშიშია, ვიდრე ერთი

ადამიანისა, კანონმდებელმა გაითვალისწინა კანონშემოქმედებითი საქმიანობის დროს, მკაცრი სასჯელი განსაზღვრა 109-ე მუხლის ფარგლებში და დაუშვებელია იმავე გარემოების საფუძველზე მოსამართლემ დამნაშავეს სასჯელი დაუძიმოს სასჯელის დანიშვნის დროს ბრალის მეტ ხარისხზე მითითებით. გარდა ამისა, ბრალის ხარისხი უნდა დადგინდეს ერთი და იმავე ტიპის უმართლობის ფარგლებში. არასწორია იმის თქმა, რომ ქურდობის დროს ბრალის ხარისხი უფრო მსუბუქია, ვიდრე მკვლელობისას, ვინაიდან აქ საქმე ეხება სხვადასხვა ტიპის და სიმძიმის უმართლობას და თუ მკვლელობის დროს მეტია სასჯელის ზომა, ეს განპირობებულია არა ბრალის ხარისხით, არამედ ქმედების მეტი საშიშროებით. ბრალის ხარისხის დადგენა მნიშვნელოვანია თანამონაწილეობით და თანამსრულებლობით განხორციელებული დანაშაულის დროს თითოეული დამნაშავესთვის სასჯელის ინდივიდუალურად განსაზღვრისთვის, მაგრამ შეუძლებელია თანამონაწილეობასა და თანამსრულებლობაზე ვისაუბროთ სხვადასხვა უმართლობის პირობებში. თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი არის ერთიანი უმართლობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ თანამონაწილე და ამსრულებელი ერთსა და იმავე უმართლობაში მონაწილეობენ და მათი ბრალის ხარისხის დადგენა და შედარება შესაძლებელია არა სხვადასხვა, არამედ ერთი და იგივე ტიპის უმართლობის ფარგლებში.

სახელმძღვანელოში ასევე გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ბრალის ხასიათი და ხარისხი ახდენს გავლენას ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების ხასიათსა და ხარისხზე¹³⁸, რაც მეტად საკამათოა, ვინაიდან ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება ქმედების მატერიალურ მართლწინააღმდეგობას წარმოადგენს, ხოლო ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ქმედების უმართლობა ბრალის წანამძღვარია. ბრალი უმართლობის მიღმაა. შესაბამისად, ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხი არ შე-

¹³⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 294.

¹³⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 298.

¹³⁷ აღნიშნულ საკითხზე იხ. ცქიტიშვილი თ., სასჯელის პროპორციულობა, წიგნში: თოდუა ნ., (რედ.), სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენ-

დენციები საქართველოში, თბ., 2016, გვ. 623, 631 და შემდგომი.

¹³⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 297-298.

იძლება დადგინდეს იმ გარემოების მიხედვით, რომელიც უმართლობის შემადგენელ ელემენტს არ წარმოადგენს.

განზრახვის და გაუფრთხილებლობის მიხედვით (როდესაც იგი ქმედების შემადგენლობითაა გათვალისწინებული) შესაძლებელია ქმედების სოციალური საშიშროების ხარისხის დადგენა, რაზეც მეტყველებს ის, რომ განზრახ მკვლელობა უფრო საშიში ქმედებაა, ვიდრე გაუფრთხილებლობით სხვისი სიცოცხლის მოსპობა. განზრახვის და გაუფრთხილებლობის მიხედვით ასევე შესაძლებელია ბრალის ხარისხის დადგენა, თუმცა ეს არ იძლევა იმის მტკიცების საშუალებას, რომ ერთი და იგივე გარემოება განსაზღვრავს როგორც უმართლობის, ისე ბრალის ხარისხს. არა მხოლოდ განზრახვის და გაუფრთხილებლობის მიხედვით შეიძლება უმართლობის ტიპი და ასევე სიმძიმე განისაზღვროს, არამედ მიზნის და მოტივის მიხედვითაც, რაზეც მეტყველებს მიზნით და მოტივით დაფუძნებული დელიქტები. მიზანს და მოტივს ასევე შეუძლია ბრალის ხარისხის განსაზღვრა¹³⁹, მაგრამ ერთსა და იმავე დროს, ერთი და იგივე სუბიექტური ნიშნის მიხედვით არ შეიძლება უმართლობის ტიპი და ქმედების სიმძიმე განისაზღვროს და ასევე დადგინდეს ბრალის ხარისხიც¹⁴⁰. ესა თუ ის სუბიექტური ნიშანი ბრალის ხარისხის განსაზღვრაში მაშინ მონაწილეობს, როცა ის მხედველობაში არ მიიღება უმართლობის ტიპის და ქმედების საშიშროების განსაზღვრაში. როდესაც საქმე ეხება განზრახი დანაშაულის განხორციელებას, ბრალის ხარისხის დადგენისას შეიძლება გათვალისწინებულ იქნას არა ზოგადად განზრახვა¹⁴¹, არამედ ის, თუ რა სახის განზრახვით მოქმედებდა ბოროტმოქმედი, რაც იმას ნიშნავს, რომ განზრახვა განზრახვის სახის გა-

თვალისწინებით იძენს მნიშვნელობას ბრალის ეტაპზე. გარდა ამისა, სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელ გარემოებას წარმოადგენს სასჯელის დამამძიმებელი ობიექტური გარემოებებისადმი განზრახი დამოკიდებულება¹⁴², რაც იმიჯნება უმართლობის ტიპის განმსაზღვრელი განზრახვისგან.

48. სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ქმედების მცირე მნიშვნელობა დანაშაულს გამოირიცხავს, მიუხედავად იმისა, ფორმალურად შეიცავს თუ არა იგი დანაშაულის ნიშნებს. ქმედება მცირე მნიშვნელობისაა, როცა განხორციელებული ქმედება არ იწვევს ისეთ ზიანს ან არ ქმნის ისეთ საფრთხეს, რომელიც აუცილებელს ხდის ქმედების ჩამდენისთვის სისხლისმართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას. ქმედების მცირე მნიშვნელობა ერთი შეხედულებით ქმედების შემადგენლობას გამოირიცხავს¹⁴³, ხოლო მეორე მოსაზრებით მართლწინააღმდეგობას, მატერიალური გაგებით¹⁴⁴, ხოლო მესამე შეხედულებით, ქმედების შემადგენლობა და მართლწინააღმდეგობა არ გამოირიცხება და ქმედების მცირე მნიშვნელობის საკითხი უნდა იქნას განხილული მეოთხე ეტაპზე, ბრალის შემდგომ. აღნიშნული მოსაზრებაა გაზიარებული სახელმძღვანელოში, რის არგუმენტაცაც ის არის დასახელებული, რომ მცირე მნიშვნელოვან ქმედებას თუ სოციალურად ადექვატურად ჩავთვლით, ამით დაზარალებულს წავართმევთ პროპორციული აუცილებელი მოგერიების უფლებას¹⁴⁵. თუ გავიზიარებთ სახელმძღვანელოში გამოთქმულ მოსაზრებას, აუცილებელი მოგერიების უფლება უნდა მივცეთ პირს მაშინ, როცა ადგილი აქვს მცირე მნიშვნელობის ქმედების განხორციელებას. ცალსახად უნდა გამოირიცხოს ასეთ დროს აუცილებელი მოგე-

¹³⁹ ამაზე მიუთითებს სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილში მოცემული სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელ გარემოებათა ჩამონათვალი, სადაც სხვა გარემოებებთან ერთად არის გათვალისწინებული დანაშაულის მოტივი და მიზანი.

¹⁴⁰ ამაზე მეტყველებს სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

¹⁴¹ მაგალითად, განზრახ მკვლელობის დროს სხვისი სიცოცხლის ხელყოფისადმი განზრახი დამოკიდებულება.

¹⁴² Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, S. 296.

¹⁴³ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 60.

¹⁴⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 171, 175. ქმედების მცირე მნიშვნელობას საზოგადოებრივი საშიშროების გამოირიცხავს გარემოებად, ხოლო საზოგადოებრივ საშიშროებას მატერიალური გაგებით მართლწინააღმდეგობის ნიშნად განიხილავდა თ. წერეთელი. იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, IV ტომი, თბ., 2010.

¹⁴⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 303-304.

რიების უფლება¹⁴⁶, სისხლის სამართლებრივი უმართლობის არარსებობის გამო.

49. არაპირდაპირი განზრახვის და თვითიმედოვნების გამიჯვნასთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ თვითიმედოვნების დროს არაა აუცილებელი ქმედება კანონით იყოს აკრძალული, თუმცა ეს შესაძლებელია¹⁴⁷. აღნიშნულთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, თუ ქმედება კანონით არ არის აკრძალული, როგორ შეიძლება დაისაჯოს ქმედება სისხლის სამართლის კანონით? თვითიმედოვნების დროს პირი წინდახედულების ნორმას არღვევს, რაც სსკ-ის მე-10 მუხლშიც არის აღნიშნული გაუფრთხილებლობის დეფინიციასთან დაკავშირებით, მაგრამ წინდახედულების ნორმის დარღვევა არ გამოირიცხავს კანონის დარღვევას. როცა თვითიმედოვნებით პირი სხვის სიცოცხლეს ხელყოფს და ჩადის 116-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს, არღვევს 116-ე მუხლის მოთხოვნას წინდახედულების ნორმის დაცვასთან დაკავშირებით. გაუფრთხილებლობის დროს პირველად ადამიანი წინდახედულობის ნორმას არღვევს და შემდეგ წინდახედულობის ნორმის დარღვევის გზით კანონის იმ ნორმის მოთხოვნას, რომელიც სჯის გაუფრთხილებლობით დანაშაულს. თუ სსკ-ში არ არის მოცემული ნორმა, რომელიც ითვალისწინებს შესაბამის ქმედებას ან დამდგარ შედეგს, სისხლის სამართლებრივი დასჯადობა გამოირიცხება.

50. სისხლის სამართალში ერთმანეთისგან განასხვავებენ შეცდომას ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით და შეცდომას აკრძალვაში. ფაქტობრივი შეცდომის ერთ-ერთი სახეა შეცდომა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებზე. მაგალითად, მსხვერპლის ორსულობასთან დაკავშირებით. ასეთ დროს, სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულის მცდელობით¹⁴⁸, რაც გულისხმობს კვალიფიკაციას მე-19, 109-ე მუხლებით. აღნიშნული საკითხი

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში საკამათოა. ავტორთა ერთი ნაწილი მხარს უჭერს საკითხის ამგვარ გადაწყვეტას, მაგრამ მართებულად უნდა ჩაითვალოს მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, მკვლელობის დროს მსხვერპლის ორსულობასთან დაკავშირებით შეცდომის დაშვებისას ქმედება 108-ე მუხლით კვალიფიცირდება¹⁴⁹, ხოლო ის, რომ დამნაშავეს მსხვერპლი ორსული ეგონა მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული სასჯელის დანიშვნისას.

51. როდესაც მოქმედი პირი შეცდომას უშვებს ქმედების ობიექტში, მაგალითად, ჰგონია, რომ კლავს ცხოველს (ირემს) და შეცდომით ესვრის ადამიანს უამინდობის გამო, სახეზეა შეცდომა ფაქტობრივ გარემოებაში და არა შეცდომა აკრძალვაში, რის გამოც განზრახვის გამორიცხვის და ქმედების გაუფრთხილებელ დანაშაულად კვალიფიკაციის საკითხი უნდა გადაწყდეს ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე. შესაბამისად, არ არის გასაზიარებელი სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება, რომელიც აღნიშნულ დროს საკითხის საქართველოს სსკ-ის 36-ე მუხლის მიხედვით გადაწყვეტას გვთავაზობს¹⁵⁰. 36-ე მუხლი ეხება შეცდომას აკრძალვაში, ქმედების მართლწინააღმდეგობასთან დაკავშირებით. მართალია, აკრძალვაში შეცდომა ზოგჯერ ფაქტობრივ გარემოებას უკავშირდება, მაგრამ ეს გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როცა მოქმედი პირი ცდება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, როცა ადგილი აქვს მოჩვენებით მოგერიებას. ასეთ დროს მოქმედმა იცის, რომ ადამიანს კლავს, მაგრამ ჰგონია, რომ ვიც კლავს, მართლწინააღმდეგო თავდასხმის განმხორციელებელია. სახელმძღვანელოში მოყვანილ მაგალითში კი პირი არც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებაში და არც ქმედების ზოგად აკრძალვაში არ ცდება. არც იცის, რომ ადამიანს ესვრის და ქმედების განხორციელების შემდეგ იგებს, რომ ადამიანს

¹⁴⁶ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 365; Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 155-156, Rn. 363-364.

¹⁴⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 286.

¹⁴⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 306.

¹⁴⁹ ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., წიგნში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი (წიგნი 1-ლი), მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 54-55.

¹⁵⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 307.

ესროლა, რაც არ წარმოადგენს 36-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევას.

52. შეცდომის ერთ-ერთი სახე ცნობილია აცდენილი ისრის სახელწოდებით, როცა ქმედება მიზანს ასცდება და იწვევს არა მიზანში ამოღებული, არამედ სხვა ობიექტის დაზიანებას. შეიძლება ეს იყოს როგორც სხვა სახის, ისე იმავე სახის ობიექტი. გავრცელებული შეხედულების თანახმად, აცდენილი ისრის შემთხვევაში ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიცირდეს, სადაც დამდგარ შედეგთან მიმართებით ქმედება უნდა შეფასდეს როგორც გაუფრთხილებლობითი დანაშაული განზრახი დანაშაულის მცდელობასთან ერთად¹⁵¹. აღნიშნული მოსაზრებაა გაზიარებული სახელმძღვანელოშიც¹⁵². თუმცა, არსებობს აცდენილი ისრის ისეთი შემთხვევა, სადაც დამდგარ შედეგთან მიმართებით არ გამოირიცხება განზრახვა. აღნიშნულთან დაკავშირებით შეიძლება შემდეგი მაგალითი მოვიშველიოთ: „ა“-მ მკვლელობის მიზნით ესროლა „ბ“-ს, რომელიც სხვა ადამიანების გარემოცვაში იმყოფებოდა. ამასთან ერთად მან იცოდა, რომ მისი ნასროლი ტყვია შეიძლება სხვა ადამიანს მოხვედროდა, თუმცა, ამას გულგრილად ეკიდებოდა. ფაქტობრივად, ნასროლი ტყვია მოხვდა „ბ“-ს გვერდით მდგარ „გ“-ს. მოცემულ შემთხვევაში დამდგარ შედეგთან მიმართებით ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არა როგორც გაუფრთხილებლობითი სიცოცხლის მოსპობა, არამედ როგორც განზრახ მკვლელობა¹⁵³. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება აღინიშნოს, რომ აცდენილი ისრის შემთხვევა ორ ჯგუფად იყოფა: ერთი, როცა დამდგარი შედეგისადმი არსებობს გაუფრთხილებლობა და მეორე, როცა შედეგის მიმართ არსებობს (ევენტუალური) განზრახვა. თუ შედეგისადმი გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება მაშინ არსებობს, როცა მოქმედი პირი გამორიცხავდა იმას, რომ ქმედება მიზანს ასცდებოდა და სხვა ობიექტის ხელყოფას გამოიწვევდა, დამდგარი შედეგისადმი არაპირდაპირი განზრახვა მაშინ არის სახეზე, როცა მოქმედი პირი უშვებს იმას,

რომ განხორციელებულმა ქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს არა გამიზნული ობიექტის, არამედ სხვა ობიექტის ხელყოფა. აღნიშნული შემთხვევა არ წარმოადგენს პიროვნებაში შეცდომის იდენტურ შემთხვევას, მიუხედავად იმისა, რომ პიროვნებაში შეცდომის დროსაც შედეგად სხვა პირის გარდაცვალება დგება და ამის მიუხედავად, როგორც წესი, შედეგთან მიმართებით ქმედება განზრახ დანაშაულად კვალიფიცირდება. დასახელებული მსგავსების მიუხედავად, განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ თუ პიროვნებაში შეცდომის დროს სხვა პიროვნებას, მაგრამ მოქმედების მომენტში დამიზნებულ ობიექტს ხვდება გასროლილი ტყვია, აცდენილი ისრის შემთხვევაში ტყვია ხვდება ასევე სხვა ობიექტს, მაგრამ არა მოქმედების მომენტში მიზანში ამოღებულს.

53. ფაქტობრივი შეცდომის ერთ-ერთი სახეა შეცდომა მსხვერპლის პიროვნებაში, რომელიც, როგორც წესი, არ გამორიცხავს განზრახვას და არ ახდენს გავლენას ქმედების კვალიფიკაციაზე სამართლებრივ სიკეთეთა თანაბარდირებულების თეორიის მიხედვით. თუმცა, არის შემთხვევები, როცა მსხვერპლის პიროვნებას, მის სტატუსს მოქმედი პირის მიზანთან ერთად ენიჭება განსაზღვრული მნიშვნელობა, როცა პირთა გარკვეული წრე განსაკუთრებული დაცვის რეჟიმში იმყოფება, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ადამიანის სიცოცხლე თანაბარდირებულია. აღნიშნული კი გავლენას ახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე, რაზეც მეტყველებს ისიც, რომ არსებობს შემადგენლობები, რომლებიც მსხვერპლად მოიაზრებენ პირთა განსაზღვრულ წრეს. ასეთია სსკ-ის 325-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა, რომლითაც ისჯება სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა. ჩნდება კითხვა, როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს ქმედება, როცა მოქმედ პირს ჰგონია, რომ თავს ესხმის სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირს, მაგრამ მსხვერპლი სხვა პირი აღმოჩნდება?

¹⁵¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 518-524.

¹⁵² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 323-325.

¹⁵³ Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S.509, Rn.1109.

სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ასეთ დროს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით: განზრახ მკვლელობა და სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა (108-ე და 19, 325-ე მუხ.)¹⁵⁴, თუმცა არ არის გათვალისწინებული ის, რომ 325-ე მუხლში თავდასხმა ფართოდ არის გაგებული და მოიცავს მცდელობის სტადიასაც¹⁵⁵. შესაბამისად, მე-19 მუხლზე მითითება გაუმართლებლად უნდა ჩაითვალოს. აქვე უნდა ითქვას იმის შესახებ, რომ ავტორი მის მიერ გამოთქმული მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, მაგრამ მართებულად მსჯელობს ნაშრომის მომდევნო გვერდებზე¹⁵⁶.

54. შეცდომასთან დაკავშირებით სახელმძღვანელოში მორიგი მაგალითი არის მოყვანილი ობიექტში შეცდომასთან დაკავშირებით, სადაც კითხვას იწვევს კვალიფიკაციის საკითხი. კერძოდ, ქმედება ხორციელდება კონკრეტული რელიგიური ჯგუფის განადგურების მიზნით, თუმცა დაშვებული შეცდომის შედეგად მოიწამლება სხვა წყლის მილი, რაც მძიმე შედეგებს გამოიწვევს სხვა ჯგუფში. ასეთ დროს, სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც გენოციდის მცდელობა მონამვლით მკვლელობასთან ერთობლიობაში. ამასთან ერთად, ავტორი მიუთითებს საკითხის გერმანული სსკ-ის მე-16 პარაგრაფის ანალოგიით გადანყვეტაზე¹⁵⁷. თუმცა, ავტორი არ ითვალისწინებს იმას, რომ გერმანული სსკ-ის მე-16 პარაგრაფის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ვინც ქმედების განხორციელებისას ვერ აცნობიერებს გარემოებას, რომელიც ქმედების შემადგენლობას ეკუთვნის, არ მოქმედებს განზრახ, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნული დებულების მიხედვით ქმედება დამდგარ შედეგთან მიმართებით კვალიფიცირდება არა განზრახ მკვლელობის, არამედ გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობის მუხლით.

55. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, შეცდომის ისეთი სახე, როგორიცაა აცდენილი ისრის შემთხვევა, არ არის მიზეზობრიობაში შეცდომა¹⁵⁸, რაც არ არის გასაზიარებელი. მართებულია შეხედულება, რომელიც აცდენილი ისრის შემთხვევას მიზეზობრიობაში შეცდომად განიხილავს. პიროვნებაში შეცდომისგან განსხვავებით, აცდენილი ისრის შემთხვევაში მიზეზობრიობა ვითარდება სხვაგვარად, არა ისე, როგორც ეს მოქმედ პირს ჰქონდა წარმოდგენილი¹⁵⁹.

56. როდესაც საუბარია შეცდომაზე ქმედების შემადგენლობის ნიშნებთან დაკავშირებით, იგულისხმება შეცდომა ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებზე. სახელმძღვანელოში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ თითქმის შესაძლებელი იყოს შეცდომა მოტივთან მიმართებით¹⁶⁰, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს. ვინაიდან აღნიშნულ საკითხზე არაერთხელ იქნა ჩვენ მიერ ყურადღება გამახვილებული, აქ არ მოხდება საკითხის უფრო ვრცლად განხილვა.

57. საქართველოს სსკ-ის 37-ე მუხლის თანახმად, მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ბრალად არ შეერაცხება იმას, ვინც ასრულებდა სავალდებულო ბრძანებას ან განკარგულებას. დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისთვის პასუხისმგებლობა ეკისრება ბრძანების ან განკარგულების გამცემს, როდესაც ბრძანების ან განკარგულების შემსრულებელს არ აქვს გაცნობიერებული, რომ უწევს დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულება. აღნიშნულთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა: წინასწარი შეცნობის გარეშე დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისას ხომ არ შეიძლება შემსრულებელს პასუხისმგებლობა დაეკისროს გაუფრთხილებლობისთვის და 37-ე მუხლი ხომ არ მოიცავს მიუტევებელი შეცდომის შემთხვევასაც?

¹⁵⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 319-320.

¹⁵⁵ მამულაშვილი გ., წიგნი: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი მე-2, მეექვსე გამოცემა, თბ., 2020, გვ. 327.

¹⁵⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 325.

¹⁵⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 320-321.

¹⁵⁸ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 323. ანალოგიური მოსაზრებაა გამოთქმული მ. ტურავას მიერაც. იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 518.

¹⁵⁹ Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, 2016, S. 280, §11 Rn. 88-89.

¹⁶⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 326.

თუ 37-ე მუხლი მოიცავს საპატიო შეცდომის სპეციალურ შემთხვევას? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების წინასწარი შეცნობის არარსებობა გამორიცხავს განზრახვას, მაგრამ არ გამორიცხავს გაუფრთხილებლობას. 37-ე მუხლი მოიცავს როგორც საპატიო, ისე მიუტევებელი შეცდომის შემთხვევებს¹⁶¹. აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი. 37-ე მუხლი რომ მხოლოდ საპატიო შეცდომის სპეციალურ შემთხვევებს გულისხმობს, ეს მოსაზრება გამომდინარეობს თვით სახელმძღვანელოში განვითარებული მსჯელობიდანაც¹⁶². ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისთვის გაუფრთხილებლობის გამო პასუხისმგებლობას გამორიცხავს ბრძანების ან განკარგულების ხასიათი, რომელსაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს სამხედრო ან სამოქალაქო სფეროში. ბრძანების ან განკარგულების ხასიათიდან გამომდინარე, შემსრულებელს არ მოეთხოვება იმის შემოწმება, ატარებს თუ არა გაცემული ბრძანება ან განკარგულება დანაშაულებრივ ხასიათს. 36-ე მუხლისგან განსხვავებით, 37-ე მუხლში არ არის საუბარი ბრძანების ან განკარგულების დანაშაულებრივი ხასიათის გაცნობიერების შესაძლებლობაზე და მის სამართლებრივ შედეგებზე ქმედების სამართლებრივი შეფასებისთვის.

58. სისხლის სამართალში ერთმანეთისგან განასხვავებენ უკიდურესი აუცილებლობის ორ სახეს: მართლწინააღმდეგობის და ბრალის გამომრიცხავ უკიდურეს აუცილებლობას. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობა (30-ე მუხ.), როგორც დასახელებული გარემოების სახელწოდება გვიჩვენებს, ქმედების მართლწინააღმდეგობას გამორიცხავს. თუ ქმედება მართლწინააღმდეგო არ არის სისხლისსამართლებრივი გაგებით, გამოირიცხება სისხლისსამართლებრივი უმართლობაც, ვინაიდან უმართლობა არის მართლწინააღმდეგო ქმედება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ არის გასაზიარებელი სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება, რომ მართლწინაა-

ღმდეგობის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის დროს უმართლობის ხარისხი მეტად მცირეა¹⁶³. თუ ქმედების მართლწინააღმდეგობა გამოირიცხა, უმართლობა თუნდაც მცირე ხარისხით შეუძლებელია სახეზე იყოს. როცა ავტორი მიუთითებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის დროს უმართლობის მცირე ხარისხით არსებობაზე, მიზანშეწონილი იყო დაეკონკრეტებინა და დაესაბუთებინა, გულისხმობს თუ არა იგი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის ყველა სახეს, ვინაიდან მართლზომიერი უკიდურესი აუცილებლობა იყოფა დეფენზიურ და აგრესიულ უკიდურეს აუცილებლობად. სასურველი იყო ასევე დაკონკრეტებულიყო უმართლობის მცირე ხარისხში გულისხმობს სისხლისსამართლებრივ უმართლობას თუ უმართლობას ზოგადად, თუნდაც, სამოქალაქო სამართლებრივი უმართლობის თვალსაზრისით, ვინაიდან აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის დროს მოქმედ პირს ეკისრება ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება სამოქალაქო სამართლის წესით. თუმცა, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის დროს ქმედებას განიხილავენ გამართლებულად სამოქალაქო სამართლებრივადაც, მიუხედავად ზიანის ანაზღაურებისა. ამიტომ, საჭირო იყო, დაზუსტებულიყო, უმართლობის მცირე ხარისხში ავტორი ხომ არ გულისხმობდა ქმედების უმართლობას არასისხლისსამართლებრივი გაგებით.

59. ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის კრიტერიუმების განხილვისას აღნიშნულია, რომ ერთ-ერთი ასეთი კრიტერიუმია საფრთხის იმნუთიერება¹⁶⁴, თუმცა აღნიშნულზე უნდა ითქვას, რომ ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის დროს საფრთხე შეიძლება იყოს როგორც იმნუთიერი, ისე განგრძობადიც. მხედველობაშია ე. წ. ოჯახის ტირანის შემთხვევა. გარდა ამისა, იმნუთიერი საფრთხის ფარგლები შეიძლება არ იყოს ისეთი ვინ-

¹⁶¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 351-352.

¹⁶² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 352-353.

¹⁶³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 354.

¹⁶⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 355.

რო, როგორც აუცილებელი მოგერიების შემთხვევაში¹⁶⁵.

60. ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის ერთ-ერთ წინაპირობად სახელმძღვანელოში ასევე დასახელებულია ის, რომ საფრთხეში მყოფ პირთაგან თითოეულს არ უნდა ჰქონდეს თანაბარი შესაძლებლობა დააღწიოს თავი საფრთხეს სხვის ხარჯზე¹⁶⁶. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, როცა საფრთხეში აღმოჩენილთაგან თითოეულს თანაბარი შესაძლებლობა აქვს, იხსნას საკუთარი სამართლებრივი სიკეთე სხვის ხარჯზე, ეს შემთხვევა არ უნდა შეფასდეს მისატყვებელ უკიდურეს აუცილებლობად, რადგან მიტევა არ შეიძლება ემყარებოდეს პრინციპს: ძლიერი და შეუბრალელებელი მოიგებს; ანდა: ვინც მოასწრებს ის მოიგებს. საკუთარი თავის გადარჩენა სხვის ხარჯზე, ვისაც თავის გადარჩენის იგივე შესაძლებლობა ჰქონდა, არ უნდა ჩაითვალოს ზნეობრივად. გამოთქმული მოსაზრებით, ბრალის გამომრიცხავი გარემოება არ უნდა ემყარებოდეს მორალურად გასაკიცხ პრინციპებს. მოცემული შემთხვევა სასამართლომ უნდა შეაფასოს არა პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ, არამედ შემამსუბუქებელ გარემოებად¹⁶⁷. თუმცა, საკითხის ასეთი გადანყვეტა არ გამომდინარეობს საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის ბუნებიდან. მთავარი არის არა ის, აქვთ თუ არა საფრთხეში მყოფ პირებს თანაბარი შესაძლებლობა თავი გადაირჩინონ სხვის ხარჯზე, არამედ ის, რომ თავის სხვაგვარად გადარჩენა არ შეუძლიათ და კონკრეტული ქმედება განიხილება თავის გადარჩენის ერთადერთ შესაძლებლობად.

ზემოაღნიშნულის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ ლიტერატურაში გავრცელებული შემთხვევები, რომელთაგან ერთი ცნობილია კარნაედესის ფიცრის სახელწოდებით, რომელიც გულისხმობს გემის კატასტროფის დროს წყალში ადამიანის გადაგდებას საკუთარი თავის გადასარჩენად, ვინაიდან ფიცარზე აღმოჩენილ ადამიანთა სიცოცხლეს საფრთხე ემუქ-

რება და ფიცარს შეუძლია გაუძლოს მხოლოდ ერთს. გარდა ამისა, ლიტერატურაში სახელდება მთამსვლელების მაგალითიც, როცა ერთ-ერთი მთამსვლელი თოკს გადაჭრის იმ მიზნით, რომ თავი გადაირჩინოს¹⁶⁸. დასახელებულ შემთხვევებში ბრალი უნდა გამოირიცხოს იმის მიუხედავად, ვის როგორი შესაძლებლობა ჰქონდა სხვის ხარჯზე საფრთხისგან თავის დასაცავად. თუ საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის ერთ-ერთ კრიტერიუმად გამოვაცხადებდით იმას, რომ საფრთხეში მყოფი პირებიდან ერთ-ერთს მეტი შესაძლებლობა ჰქონდეს საკუთარი თავის დასაცავად, საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის გარემოება დაკარგავდა თავის მნიშვნელობას. ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის დროს განხორციელებული ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, მაგრამ პირს ქმედება ბრალად მაინც არ ერაქება. ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობისგან იმით განსხვავდება, რომ არ მოეთხოვება დააკმაყოფილოს ქმედების მართლზომიერების პირობები. მთავარია, ქმედება არა-ბრალეულობის კრიტერიუმს აკმაყოფილებდეს. შესაბამისად, თუ ბრალის გამომრიცხავ უკიდურეს აუცილებლობას არ წაყენება მოთხოვნა, რომ განხორციელებული ქმედება მართლზომიერი იყოს, არც ის მოთხოვნა უნდა წავუყენოთ, რომ დააკმაყოფილოს მორალურობის კრიტერიუმი. მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, როგორც წესი, უმეტეს შემთხვევაში, ამორალურიც არის. ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის დროს შეიძლება ერთმანეთს დაუპირისპირდეს ორი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება. ამის მაგალითია იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა, როცა ერთი პირი აიძულებს მეორეს, რომ მოკლას უდანაშაულო პირი, თორემ მას ან მის ახლო ნათესავს გამოასალმებს სიცოცხლეს. თუ საფრთხის სხვაგვარად თავიდან აცილება შეუძლებელია და პირი სხვისი იძულებით, საკუთარი თავის ან ახლობლის გადასარჩენად კლავს

¹⁶⁵ Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 254, Rn.568.

¹⁶⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 356.

¹⁶⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 357-358.

¹⁶⁸ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 480; Rengier R., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2011, S. 241, §26 Rn. 12-13.

უდანაშაულო ადამიანს, ქმედება მართლსაწინააღმდეგო იქნება, მაგრამ სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობის არარსებობის გამო ბრალი გამოირიცხება. აღნიშნულ შემთხვევაში განხორციელებულ ქმედებაზე ვერ ვიტყვით, რომ მორალურობის კრიტერიუმს აკმაყოფილებს, ვინაიდან საკუთარი თავის გადასარჩენად კლავს უდანაშაულო ადამიანს, რომელიც არ იყო საფრთხის წყარო ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში მოქმედი პირისთვის. თუ იძულებით უკიდურეს აუცილებლობას არ მოეთხოვება დააკმაყოფილოს მორალურობის კრიტერიუმები, ასეთი მოთხოვნა არ წაეყენება ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის სხვა შემთხვევასაც. საკუთარი სიცოცხლის განირვა სხვისი სიცოცხლის გადასარჩენად გმირობაა, მაგრამ სისხლის სამართალი გმირობას არავის სთხოვს. ამის გამოხატულებას წარმოადგენს ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობაც.

61. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით ბრალის გამომრიცხვა შესაძლებელია თავის გადარჩენის თანაბარი შესაძლებლობისას მხოლოდ მაშინ, როცა არსებულმა საფრთხემ გამოიწვია პირის ისეთი ხარისხის დროებითი აშლილობა, რის გამოც მას არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი ან მართლსაწინააღმდეგობა ანდა ეხელმძღვანელა მისთვის¹⁶⁹. ამავე შეხედულებით, თავის გადარჩენის თანაბარი შესაძლებლობის არსებობისას, პასუხისმგებლობის გამოსარიცხად უნდა არსებობდეს სსკ-ის 34-ე მუხლით გათვალისწინებული მდგომარეობა (შეურაცხაობა ფსიქიკური დაავადების გამო), რაც არ წარმოადგენს საკითხის მართებულ გადაწყვეტას, ვინაიდან ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობა წარმოადგენს ბრალის გამომრიცხავ ზეკანონურ გარემოებას ქართული სსკ-ის მიხედვით (38-ე მუხ.) და აღნიშნული გარემოების საფუძველზე ბრალის გამომრიცხვა არ მოითხოვს იმ კრიტერიუმებს, რომელსაც ეფუძნება 34-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოება. თუ ჩვენ 34-ე მუხლით გათვალისწინებული ბრალის გამომრიცხავი გარემოების კრიტერიუმების არ-

სებობას მოვითხოვთ, საპატიო უკიდურესი აუცილებლობა დაკარგავდა ბრალის გამომრიცხავი დამოუკიდებელი გარემოების მნიშვნელობას. საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის დროს მოქმედი პირი შეიძლება აცნობიერებდეს თავისი ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათს, მაგრამ ამის მიუხედავად, ბრალი მაინც გამოირიცხება სხვაგვარად ქცევის შეუძლებლობის გამო. სხვაგვარად ქცევის შეუძლებლობა განპირობებულია იმ მდგომარეობით, რომელშიც მოქმედი პირი იმყოფება. საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის დროს თუ მოვითხოვდით იმ გარემოებების არსებობას, რომელიც ფსიქიკური შეურაცხაობის დროს არსებობს, მოსამართლეს მოუწევდა აღნიშნული გარემოების დადგენა შესაბამისი დარგის ექსპერტის მონაწილეობით. სინამდვილეში მოსამართლეს 38-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოების დასადგენად ის კი არ მოეთხოვება, რომ გაარკვიოს როგორი იყო მოქმედის ფსიქიკური შერაცხაობა მოქმედების მომენტში, არამედ ის, თუ რამდენად ჰქონდა მას სხვაგვარი მოქმედების, თავის სხვაგვარად გადარჩენის შესაძლებლობა.

62. სახელმძღვანელოში ერთმანეთისგან არის გამიჯნული ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევები: ერთი, როცა საქმე ეხება მისატყვებელ უკიდურეს აუცილებლობას (ნავიდან ადამიანის გადაგდება საკუთარი თავის გადასარჩენად) და მეორე, იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა, როცა საფრთხის წყაროა ადამიანი, რომელიც აიძულებს სხვას, ჩაიდინოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება (ოფიცრის მიერ ჯარისკაცისთვის ბრძანების მიცემა, მოკლას მისი პირადი მტერი, წინააღმდეგ შემთხვევაში ორივეს მოკლავს)¹⁷⁰. უკიდურესი აუცილებლობის დასახელებულ შემთხვევებს შორის მართლაც არსებობს სხვაობა, რაც საფრთხის წყაროს უკავშირდება. ერთ შემთხვევაში საფრთხის წყარო არ არის ადამიანი, იგი სხვა მიზეზით წარმოიქმნება, ხოლო მეორე შემთხვევაში საფრთხე ადამიანისგან მომდინარეობს, მაგრამ ამ სხვაობის მიუხედავად, არ შეიძლება ბრალის გამოსარიცხად მოვითხოვოთ

¹⁶⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 358.

¹⁷⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 358.

განსხვავებული კრიტერიუმები ქმედების მორალურობის თვალსაზრისით.

63. სახელმძღვანელოში ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის მაგალითად არის განხილული შემთხვევა, როცა მეგობარი მეგობარს კლავს იმისთვის, რომ იხსნას მტრის მიერ წამებით მკვლელობისგან, ვინაიდან არსებობს იმის საფრთხე, რომ დაჭრილი მეომარი მტერს ჩაუვარდეს ხელში¹⁷¹. მოცემული შემთხვევის მიკუთვნება ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობისთვის მეტად საკამათოა, ვინაიდან ქმედება მოქმედ პირს არ განხორციელებია არც საკუთარი თავის და არც ახლობლის გადასარჩენად. ადამიანის გადასარჩენად ქმედება მაშინ იქნებოდა განხორციელებული, თუ იგი სასიკვდილო შედეგის თავიდან აცილების მიზნით იქნებოდა დეტერმინირებული. იმისთვის რომ ქმედება ბრალის გამომრიცხავი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში განხორციელებულად მივიჩნიოთ, უნდა გავითვალისწინოთ რომელი სამართლებრივი სიკეთის განსახორციელებლად იქნა იგი განხორციელებული. ბრალი გამოირიცხება იმ შემთხვევაში, თუ ქმედება განხორციელებულია ისეთი სიკეთის გადასარჩენად, როგორიცაა: სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, თავისუფლება (გადაადგილების თავისუფლების გაგებით)¹⁷². ზემოთ მოცემულ მაგალითში საფრთხე არცერთი დასახელებული სიკეთის გადასარჩენად არ არის განხორციელებული.

ადამიანის მკვლელობისთვის პასუხისმგებლობის გამორიცხვა მაშინ, როცა მკვლელობა ხორციელდება წამებისგან მოკლულის დასახსნელად, წინააღმდეგობაში მოდის ქართულ სსკ-თანაც, ვინაიდან დასჯადია ევთანაზია (110-ე მუხ.)¹⁷³, როცა მკვლელობა ხორციელდება მსხვერპლის დაჟინებული თხოვნით ძლიერი ფიზიკური ტკივილისაგან გათავისუფლების მიზნით. თუ ევთანაზია დასჯადია, მიუხედავად მსხვერ-

პლის თხოვნისა და მოქმედების მიზნისა, მით უფრო არ გვაქვს პასუხისმგებლობის გამორიცხვის საფუძველი სახელმძღვანელოში მოცემულ, ზემოთ დასახელებულ შემთხვევაში.

როგორც ითქვა, ზემოთ მოყვანილ მაგალითში სახეზე არ არის იმ სიკეთის გადასარჩენად განხორციელებული ქმედება, რომელსაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის დროს. საპატიოდ ვერ ჩაითვლება ადამიანის მკვლელობა თითქმის წამებისგან დაზარალებულის გადასარჩენად. ადამიანის მკვლელობა გამიზნულად, აქტიური მოქმედებით, გამორიცხავს იმის მტკიცების შესაძლებლობას, რომ ქმედება მოკლულის სასარგებლოდ განხორციელდა¹⁷⁴. გარდა ამისა, მოქმედის ქმედება ეფუძნება ვარაუდს, რომ მოკლულს მტრები წამებით მოკლავდნენ. თუმცა, ეს მხოლოდ ვარაუდს წარმოადგენს, რომელიც რეალურად შეიძლება არც განხორციელდეს.

შეიძლება საკითხი განსხვავებულად გადაწყდეს მაშინ, როცა დაჭრილი ჯარისკაცის მკვლელობა ხორციელდება სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის მიზნით, იმისთვის, რომ მოკლულს არ გაეცა საიდუმლოება მტერთან, რაც გამოიწვევდა სახელმწიფო ინტერესების და ადამიანთა სიცოცხლის ხელყოფას, როცა დაჭრილის ტრანსპორტირება შეუძლებელია.

64. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დანაშაულები იყოფა ფორმალურ და შედეგიან დანაშაულებად. უშედეგო დანაშაულები კი თავის მხრივ იყოფა დენად და შეკვეცილ დელიქტებად. დენად დანაშაულში თანამონაწილეობა შესაძლებელია დანაშაულის ფორმალურად დამთავრების შემდგომაც ფაქტობრივად დამთავრებამდე. თუმცა, ჩნდება კითხვა, შეიძლება თუ არა დანაშაულში თანამონაწილეობა დანაშაულის ფორმალურად დამთავრების შემდეგ შეკვეცილ დელიქტებშიც. სახელმძღვანელოში აღნიშნულ კითხვაზე დადებითი პასუხია გაცემუ-

¹⁷¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 363.

¹⁷² Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 253, Rn.566.

¹⁷³ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 482.

¹⁷⁴ ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა დაზარალებულის გადასარჩენად, მოქმედ პირს შეიძლება მიეღვეოს ტრაგიკული კოლიზიის დროს, მაგრამ ტრაგიკული კოლიზიის

შემთხვევაში მოქმედი პირი მიზნად ისახავს არა ადამიანის (დაზარალებულის) სიცოცხლის ხელყოფას, არამედ მის გადარჩენას. ხოლო სიცოცხლის ხელყოფასთან მიმართებით ქმედება ხორციელდება არაპირდაპირი განზრახვით, როცა ადგილი აქვს სიკეთის ხელყოფის (რომელიც მოქმედი პირისთვის არასასურველია) დაშვებას და არა გარდაუვალობის გაცნობიერებას.

ლი და აღნიშნული, რომ ყაჩაღობაში თანამონაწილეობას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს ყაჩაღობის ფორმალურად განხორციელების შემდეგ. კერძოდ, შესაძლებელია ერთმა პირმა ყაჩაღური თავდასხმა განახორციელოს და ამ თავდასხმის შემდეგ შემთხვევით გამოვლილი პირი მასთან ერთად (წინასწარი გეგმის გარეშე) სხვის მოძრავ ნივთს აშკარად დაუფლოს. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ასეთ დროს პირს, რომელსაც ყაჩაღური თავდასხმა არ განუხორციელებია, პასუხისმგებლობა მხოლოდ ძარცვისთვის დაეკისრება¹⁷⁵. თუმცა, საკითხის ასეთი გადაწყვეტა საკამათოა, რაზეც მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ მოგვიანებით შემოერთებული პირის ქმედება კვალიფიცირდება არა ყაჩაღობის, არამედ ძარცვის მუხლით. ყაჩაღობა და ძარცვა ერთგვაროვან დანაშაულს წარმოადგენს, მაგრამ საქმე ეხება სხვადასხვა უმართლობას. თუ მოცემულ შემთხვევაში სუქცესიურ თანამონაწილეობასთან გვაქვს საქმე, ჩნდება კითხვა, რატომ ეკისრებათ დამნაშავეებს პასუხისმგებლობა სხვადასხვა უმართლობისთვის? მართებულად უნდა ჩაითვალოს შეხედულება, რომლის თანახმადაც, ყაჩაღობაში თანამონაწილეობა შესაძლებელია დანაშაულის ფორმალურად დასრულებამდე¹⁷⁶. ყაჩაღობაში თანამონაწილის (დამხმარის) ქმედება დანაშაულის ფორმალურად განხორციელების შემდეგ შეიძლება განხორციელდეს, მაგრამ შეპირება დახმარებასთან დაკავშირებით უნდა მოხდეს დანაშაულის ფორმალურად განხორციელებამდე. როდესაც ვსაუბრობთ ყაჩაღობაში დახმარებაზე დანაშაულის ფორმალურად განხორციელებამდე, იგულისხმება შეპირება კონკრეტულ მოქმედებებთან დაკავშირებით, რომელიც დახმარების შემადგენელ კომპონენტად განიხილება. ყაჩაღობაში თანამონაწილეობა დანაშაულის იურიდიულად განხორციელების შემდეგ იმიტომ გამოირიცხება, რომ თანამონაწილე მონაწილეობს ამსრულებლის უმართლობაში. ყაჩაღობის უმართლობა კი მოიცავს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიშ ძალადობას ან

ასეთი ძალადობის მუქარას, როგორც დანაშაულის ხერხს, რაც ყაჩაღობის უმართლობის ტიპს განსაზღვრავს და განასხვავებს ქურდობის და ძარცვის, ისევე როგორც საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული სხვა დელიქტებისგან. შესაბამისად, თუ უკვე ადგილი ჰქონდა სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის საშიშ ძალადობას ან ასეთი ძალადობის მუქარას, მოგვიანებით შემოერთებული პირი ვერ გახდება ყაჩაღობის უმართლობაში თანამონაწილე და თანაზიარი ამსრულებლის უმართლობისა. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ქართული სსკ-ის მიხედვით, ყაჩაღობა იურიდიულად დამთავრებულია თავდასხმის დროს და არ მოითხოვს სხვისი მოძრავი ნივთის დაუფლებას (განსხვავებით გერმანული სისხლის სამართლისგან).

65. დანაშაულის ჩადენა გარკვეულ სტადიებს გადის, რომელთაგან ერთ-ერთია დანაშაულის მომზადება ანუ დანაშაულის ჩასადენად პირობების შექმნა, რომელიც დასჯადია ქართული სსკ-ის მიხედვით, როცა საქმე ეხება მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე და ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადებას. დანაშაულის მომზადება, მცდელობასთან შედარებით, დანაშაულის შორეულ სტადიას წარმოადგენს, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების საფრთხე აბსტრაქტულია. ცალკეულ შემთხვევებში არც ისე მარტივია ზღვარის გავლება დანაშაულის მომზადებასა და არადასჯად ქმედებას შორის. თუმცა, დანაშაულის მომზადების გამიჯვნა არადასჯადი ქმედებისგან შესაძლებელია გარკვეულ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით. დანაშაულის მომზადება, ერთი მხრივ, აბსტრაქტული საფრთხის შემცველი ქმედებაა, ხოლო მეორე მხრივ, სუბიექტური თვალსაზრისით, დანაშაულის ჩასადენად პირობების შექმნის მიზნით მოქმედებას გულისხმობს. სწორედ აღნიშნული ობიექტური და სუბიექტური მომენტები იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში დადგინდეს, ჰქონდა თუ არა ადგილი მომზადებას. შესაბამისად, არ არის გასაზიარებელი სახელმძღვანელოში გამოთქ-

¹⁷⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 369.

¹⁷⁶ მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 245, ველის ნომერი 485-486;

ციტიშვილი თ., ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თბ., 2015, გვ. 303.

მული მოსაზრება, რომ თითქოს დანაშაულის მომზადება ხშირად სოციალურად ადექვატური ქმედებით ხორციელდება¹⁷⁷. ობიექტური თვალსაზრისით ორი ერთნაირი ქმედება შეიძლება გვექონდეს სახეზე, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ მოქმედი პირის მიზანს, ობიექტურად სოციალურად ადექვატური ქმედება, სოციალურად საშიშ და დასჯად ქმედებად გარდაიქმნება. დანაშაულის მომზადება არცერთ შემთხვევაში არ შეიძლება შეფასდეს როგორც სოციალურად ადექვატური. ის რომ დანაშაულის მომზადება ცალკეულ შემთხვევაში (როცა საქმე ეხება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადებას) დაუსჯელი რჩება, განპირობებულია არა აღნიშნული ქმედების სოციალური ადექვატურობით, არამედ სისხლის სამართლის პოლიტიკით. ვინაიდან, სისხლის სამართალი არის უკიდურესი საშუალება სახელმწიფოს ხელში, სისხლის სამართალი არ სჯის ყველანაირ არაადექვატურ ქმედებას, მათ შორის, დანაშაულის მომზადების შემთხვევაში. ამიტომაც არის დანაშაულის მომზადების დასჯადობა დამოკიდებული დანაშაულის სიმძიმეზე (მე-18 მუხ.).

66. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დანაშაულის მცდელობა იყოფა სახეებად, რომელთაგან აღსანიშნავია მცდელობა ადგილზე არმყოფ ობიექტზე. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული შეხედულებით, ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობა უნდა დაისაჯოს როგორც უვარგისი მცდელობა¹⁷⁸. ეს მოსაზრებაა გაზიარებული განსახილველ სახელმძღვანელოშიც, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ შემთხვევაში სამართლებრივ სიკეთეს რეალური საფრთხე არ ექმნება ხელყოფის ობიექტის ადგილზე არყოფნის გამო. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით თ. წერეთელი ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობას დანაშაულის მომზადებად აკვალიფიცირებდა¹⁷⁹. თუმცა, თ. წერეთელი ერთი მხრივ, ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობას მიჯნავდა უვარგისი მცდელობისგან და მეორე მხრივ, მას მიიჩნევდა დასჯადი მცდელობის ნაირსახეობად¹⁸⁰.

ადგილზე არმყოფი ობიექტის მიმართ მცდელობის დასჯადობა მცდელობის ნორმით შეიძლება საკამათოდ იქნას მიჩნეული, რამეთუ მცდელობა მომზადებისგან სწორედ იმით განსხვავდება, რომ თუ მომზადებისას აბსტრაქტული საფრთხე იქმნება, მცდელობისას კონკრეტული, რეალური საფრთხე არსებობს. ვინაიდან ქართული სსკ მომზადებასაც დასჯად სტადიად მიიჩნევს, მართებული ხომ არ არის, რომ ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობა მომზადების ანალოგიურად დაისაჯოს? ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობის დასჯადობა მცდელობის ნორმით, შეესაბამება გერმანულ სისხლის სამართალს, რომელიც ქართულისგან განსხვავებით, არ ცნობს მომზადების გენერალურ დასჯადობას და იმისთვის, რომ იგი დაუსჯელი არ დარჩეს, ქმედება კვალიფიცირდება როგორც მცდელობა. ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობა შეიძლება შევადაროთ ჩასაფრებას. ჩასაფრების დროს (როცა ბოროტმოქმედი პირზე თავდასხმას გეგმავს) ადგილი აქვს მომზადებას, ვინაიდან დანაშაულის პოტენციური მსხვერპლი დანაშაულის ადგილზე არ იმყოფება. შესაბამისად, მის მიმართ რეალური საფრთხე ჯერ კიდევ არ არის დამდგარი. ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობის დროსაც, როდესაც ბოროტმოქმედს ჰგონია, რომ თავდასხმის ობიექტი შემთხვევის ადგილზეა, მაგრამ სცდება, ობიექტური თვალსაზრისით არსებობს თითქმის ისეთივე მდგომარეობა, როგორც თავდასხმის მიზნით ჩასაფრებისას. ორივე შემთხვევაში პირი, რომელზეც თავდასხმა უნდა განხორციელებულიყო, დანაშაულის ადგილზე არ იმყოფება. განსხვავება არის მოქმედი პირის სუბიექტურ წარმოსახვაში (ვინაიდან მოქმედს მსხვერპლი დანაშაულის ადგილზე ჰგონია) და იმაში, რომ ჩასაფრებისგან განსხვავებით, მოქმედი პირი არა მხოლოდ უსაფრდება მსხვერპლს, არამედ ახორციელებს იმ ქმედებასაც, რომელსაც, როგორც წესი, ადგილი აქვს თავდასხმის დროს და რასაც შეეძლო გამოეწვია სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება, ქმედების ობიექტი დანაშაუ-

¹⁷⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 373.

¹⁷⁸ დვალიძე ი., წიგნში: ნაჭყებია გ., დვალიძე ი., (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2007, გვ. 167.

¹⁷⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 376.

¹⁸⁰ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, გვ. 471.

ლის ადგილზე რომ ყოფილიყო. თუმცა, ობიექტური თვალსაზრისით, იგივე სახის ქმედებას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს ჩასაფრების დროსაც. ჩასაფრების დროს, როცა პოტენციური მსხვერპლი ადგილზე არ იმყოფება, ბოროტმოქმედმა რომც განახორციელოს გასროლა, ამით ქმედების საშიშროება არსებითად ვერ შეიცვლება. ჩასაფრების დროს გასროლა მაშინ დაკვალიფიცირდება მცდელობად, როდესაც მსხვერპლი დანაშაულის ადგილზეა. მანამ, სანამ დანაშაულის პოტენციური მსხვერპლი დანაშაულის ადგილზე არ აღმოჩნდება, სადაც ბოროტმოქმედი ჩასაფრებულია, იარაღიდან ტყვიის გასროლა მაინც ვერ შექმნის საკმარის ობიექტურ საფუძველს მცდელობისთვის და ქმედება მომზადების ფარგლებს ვერ გასცდება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ჩასაფრებასა და ადგილზე არმყოფ ობიექტზე მცდელობას შორის არსებითი განსხვავება სუბიექტურ მომენტშია. სუბიექტური მომენტი ერთი მხრივ, რელევანტურია ქმედების დაუმთავრებელ დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის, მაგრამ მეორე მხრივ, არასაკმარისია დანაშაულის მომზადების და მცდელობის გამიჯვნისთვის. მომზადების და მცდელობის გამიჯვნა, ძირითადად, ხდება სწორედ ობიექტური მომენტის (სამართლებრივი სიკეთისთვის შექმნილი საფრთხე, დანაშაულის იურიდიულად განხორციელების ეტაპთან სიახლოვე) გათვალისწინებით.

67. ქართული სსკ-ით დასჯადი ერთ-ერთი შემადგენლობა საფრთხის დელიქტისა არის 127-ე მუხლით დასჯადი კონკრეტული საფრთხის დელიქტი, რომელიც გულისხმობს სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენებას, რომელიც მოიცავს სიცოცხლისთვის მხოლოდ საფრთხის შექმნას. აღნიშნულ შემადგენლობას სცდება მსხვერპლის სიცოცხლის მოსპობა. თუ 127-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას მსხვერპლის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვა, ქმედება სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, 127-ე და 116-ე მუხლით (გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა) უნდა დაკვალიფიცირდეს¹⁸¹.

საკითხის ასეთი გადანყვეტა საკამათოა, ვინაიდან ადამიანის სიცოცხლისთვის რეალური, კონკრეტული საფრთხის შექმნის განზრახვა და სიცოცხლის ხელყოფისადმი გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება ერთმანეთთან შეუთავსებელია. გაუფრთხილებლობის (თვითიმედოვნების) დროს უნდა არსებობდეს რწმენა იმისა, რომ მართლსაწინააღმდეგო შედეგი არ დადგება. თუმცა, ასეთი რწმენა შეუძლებელია არსებობდეს მაშინ, როცა ქმედება სიცოცხლისთვის კონკრეტული საფრთხის შექმნის განზრახვით ხორციელდება. სიცოცხლის ხელყოფის კონკრეტული საფრთხე გულისხმობს სიცოცხლის ხელყოფის რეალურ შესაძლებლობას, რაც იმას ნიშნავს, რომ სიცოცხლის ხელყოფის შესაძლებლობა არ არის თეორიული და იგი რეალურად მოსალოდნელია. ეს კი გულისხმობს არაპირდაპირ განზრახვას სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, როცა 127-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს მოსდევს მსხვერპლის სიცოცხლის ხელყოფა, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც მკვლელობა არაპირდაპირი განზრახვით. ასეთ დროს არც დანაშაულთა ერთობლიობით ქმედების კვალიფიკაციის საჭიროება არსებობს. მკვლელობა მოიცავს მის წინარე სტადიასაც სიცოცხლისთვის საფრთხის შექმნის სახით¹⁸².

68. დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება არის ერთ-ერთი გარემოება, რომელიც იწვევს პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებას და მას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დანაშაულის დამთავრებამდე, დანაშაულებრივი შედეგის დადგომამდე, როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით დანაშაულებში. მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულზე ხელის აღება არ გამოირიცხება მოქმედებით და უმოქმედობით, კამათის საგანს წარმოადგენს და აზრთა სხვაობას იწვევს საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა უმოქმედობით დანაშაულზე ხელის აღება შესაძლებელი დამთავრებული მცდელობის ეტაპზე. ერთ-ერთი შეხედულებით, დამთავრებული მცდელობის დროს ხელის აღება მოქმედებით არის შესაძლებელი

¹⁸¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 380.

¹⁸² ცქიტიშვილი თ., ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, თბ., 2015, გვ. 362, 246-255.

ბელი. აღნიშნული შეხედულებაა გამოთქმული სახელმძღვანელოშიც¹⁸³. თუმცა, მეორე მოსაზრებით უმოქმედობით დანაშაულზე ხელის აღება არ გამოირიცხება როგორც დაუმთავრებელი, ისე დამთავრებული მცდელობის შემთხვევაში. ამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიშველიოთ შემთხვევა, როცა ბოროტმოქმედი ცეცხლსასროლი იარაღიდან ტყვიის გასროლის შემდეგ თავს შეიკავებს დამატებითი გასროლისგან, მიუხედავად იმისა, რომ კიდევ ჰქონდა ტყვიები და სროლის შესაძლებლობა.¹⁸⁴ რაც ასევე გასათვალისწინებელია, დასახელებული შემთხვევა დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების ნიშნად მიჩნეული განსახილველ სახელმძღვანელოშიც იმის სათქმელად, რომ ეს არ უნდა მიეკუთვნოს ხელშეშლილ მცდელობას¹⁸⁵. დამატებით ტყვიის სროლისგან თავის შეკავებას თუ განვიხილავთ დანაშაულზე ხელის აღებად, უნდა ითქვას, რომ იგი ცალსახად მხოლოდ უმოქმედობით ხელის აღების შემთხვევაა, რაც განსაკუთრებულ მტკიცებას არც საჭიროებს.

69. ადამიანის მოსაკლავად საჭმლის მოწამვლა დანაშაულის მომზადების მაგალითადაა მოხმობილი¹⁸⁶, რაც არ არის გასაზიარებელი. მსხვერპლის საჭმლის მოწამვლა მკვლელობის მიზნით მკვლელობის მცდელობის სტადიაა და არა მომზადების¹⁸⁷. მომზადებად შეიძლება ჩაითვალოს სანამლავის შოვნა, დანაშაულის ჩადენის გეგმის შემუშავება, დანაშაულის ჩასადენად მოკავშირის (თანამსრულებლის) გამოძებნა და ა.შ. როცა სახელმძღვანელოში საუბარია საჭმლის მოწამვლით დანაშაულის მომზადებაზე, კარგი იქნებოდა დაკონკრეტებული და დასაბუთებული ყოფილიყო თუ რატომ უნდა იქნას მიჩნეული აღნიშნული ქმედება მომზადებად და არა მცდელობად. საკვების მოწამვლა ალბათ, გამო-

ნაკლის შემთხვევაში შეიძლება ჩაითვალოს მომზადებად, როცა მონამული საკვების მიღების და შესაბამისად, დამნაშავის მიერ შედეგის გამოწვევის პერსპექტივა შორეულია¹⁸⁸. მაგალითად, როცა პოტენციური მსხვერპლი საზღვარგარეთ იმყოფება და აქედან გამომდინარე, შორეულია იმის პერსპექტივა, რომ მივლინებიდან დაბრუნების შემდეგ მონამული საკვების მიღებით ლეტალური შედეგი დადგეს. მოცემულ შემთხვევაშიც კი პრობლემატური იქნება ქმედების კვალიფიკაცია მკვლელობის მომზადებად, შედეგის დადგომის დროის ფაქტორის გათვალისწინების გარეშე.

როგორც ცნობილია, მომზადება უფრო შორეულ ეტაპს წარმოადგენს, ვიდრე მცდელობა. გარდა ამისა, შეიძლება იმის გათვალისწინებაც, დანაშაულის დასასრულებლად დამნაშავეს მოეთხოვება თუ არა დამატებითი ქმედების განხორციელება. თუ დამნაშავემ დანაშაულებრივი შედეგის გამოსაწვევად გარკვეული ქმედება განხორციელა და დანაშაულის დასრულებისთვის მსხვერპლის გარკვეული შემხვედრი ქმედების განხორციელება საჭირო, საქმე ეხება მცდელობას.

70. ვინაიდან დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დანაშაულის მომზადების ან მცდელობის სტადიაზე, ხელის აღება იმ დანაშაულებშია შესაძლებელი, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს მომზადების ან მცდელობის სტადია. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში საკამათოა წმინდა უმოქმედობის დელიქტებში მომზადების და მცდელობის საკითხი. თუ ავტორთა ერთი ნაწილი თვლის, რომ წმინდა უმოქმედობის დელიქტების მომზადება და მცდელობა შესაძლებელია, ავტორთა მეორე ნაწილი მას გამორიცხავს. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, გამონაკლის შემთხ-

¹⁸³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 386.

¹⁸⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, თბ., 2013, გვ. 254; გამყრელიძე ო., დამთავრებული და დაუმთავრებელი მცდელობის საკითხისათვის, სისხლის სამართლის თანამედროვე პრობლემები, თინათინ წერეთლის 100 წლის იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 2006, გვ. 17-19; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 317.

¹⁸⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 388.

¹⁸⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 391.

¹⁸⁷ დასახელებულ ქმედებას დანაშაულის მცდელობად მიიჩნევს ავტორი მის სხვა ნაშრომში, რაც უფრო მართებული მოსაზრებას წარმოადგენს. იხ. მჭედლიშვილი-ჭედრიძე ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 42-43.

¹⁸⁸ საკითხის ასეთი გადაწყვეტაა შემოთავაზებული მ. ტურავას წიგნში. იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 305.

ვევებში წმინდა უმოქმედობის დელიქტებში შესაძლებელია დანაშაულის მომზადება და უვარგისი მცდელობა. მომზადების სტადიაზე ნებაყოფლობით ხელის ალებაზე შემდეგი მაგალითია განხილული: მოწმის მიერ ბილეთის ყიდვა საზღვარგარეთ ნასასვლელად სასამართლოში ჩვენების მიცემისაგან თავის არიდების მიზნით და საზღვარგარეთ არწასვლა. ავტორი მოცემულ შემთხვევას მიიჩნევს უმოქმედობით ხელის ალებად. ხოლო მოქმედებით ხელის ალებად მიჩნეულია საზღვარგარეთიდან უკან დაბრუნება სასამართლოში ჩვენების მისაცემად. უმოქმედობით ხელის ალების ნიმუშად ასევე განხილულია შემთხვევა, როცა მეისრე სასმელის სმას წყვეტს უგონო მდგომარეობაში ჩავარდნამდე, თუ სასმელის სმა დაწყებული ჰქონდა იმისთვის, რომ უგონო მდგომარეობაში ჩავარდნილიყო და თავი აერიდებინა მოვალეობის შესრულებისგან¹⁸⁹. საკამათოა, აქვს თუ არა ადგილი მოყვანილ მაგალითებში დანაშაულის დასჯად მომზადებას და შესაბამისად, დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის ალებას დასჯადი მომზადების ეტაპზე. განხილულ შემთხვევებში ქმედება იმდენად მცირე მნიშვნელობისაა, რომ დანაშაულის დასჯად მომზადებაზე საუბარი შეუძლებელია¹⁹⁰. სასამართლოში ჩვენების მიცემისაგან თავის არიდების მიზნით საზღვარგარეთ გამგზავრება რომ თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით დანაშაულის მომზადებად არ შეიძლება ჩაითვალოს, ამის შესახებ თვითონ ავტორიც აღნიშნავს იმავე ნაშრომში¹⁹¹.

იმისთვის, რომ ნებაყოფლობით ხელის ალების საკითხზე ვისაუბროთ, საქმე უნდა ეხებოდეს ხელის ალებას ისეთი ქმედების განხორციელებისას, რომელსაც შეუძლია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნება.

71. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის ალებისას ყველაზე მკაცრი პირობები ორგანიზატორის და წამქეზებლის მიმართაა დადგენილი¹⁹², მაგრამ ავტორი არ ითვალისწინებს, რომ ასეთივე პირობებს ადგენს კანონმდებელი ფსი-

ქიკურ დამხმარესთან მიმართებითაც (21-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).

72. ვინაიდან დანაშაულის ჩადენა შუალობითი ამსრულებლობითაც შეიძლება, ჩნდება კითხვა, ახასიათებს თუ არა შუალობითი ამსრულებლობით დანაშაულზე ხელის ალებას რაიმე სპეციფიურობა? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, შუალობითი ამსრულებლობის დროს დანაშაულზე ხელის ალება მხოლოდ აქტიური მოქმედებითაა შესაძლებელი¹⁹³. თუმცა, ასეთი აზრი ქართული სსკ-დან არ გამომდინარეობს და რაც მთავარია, ლოგიკურადაც არ არის გამორიცხული, რომ უმოქმედობით აიღოს ხელი იმან, ვინც შუალობითი ამსრულებლობით ქმნის პირობებს დანაშაულის ჩასადენად. მაგალითად, როცა ცოცხალი იარაღი არის ჩასაფრებული პოტენციურ მსხვერპლს და იმისთვის, რომ გადავიდეს ქმედების შემადგენლობის განხორციელების (მცდელობის) ეტაპზე, ელოდება არა მხოლოდ პოტენციური მსხვერპლის გამოჩენას, არამედ მის უკან მდგომი შუალობითი ამსრულებლის დამატებით მითითებასაც ტელეფონის საშუალებით. დანაშაულის ბოლომდე განხორციელებისგან თავის შეკავების მიზნით ასეთი დამატებითი მითითების განუხორციელებლობისას ადგილი ექნება სწორედ ნებაყოფლობით ხელის ალებას.

73. დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს ერთპიროვნულად, თანამსრულებლობით და თანამონაწილეობით. დანაშაულის გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს ჯგუფური დანაშაული, მაგრამ ჩნდება კითხვა, ჯგუფურობა მოითხოვს სულ მცირე ორ ამსრულებელს, თუ თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაული (ერთი ამსრულებელი და ერთი თანამონაწილე) ყოველთვის ნიშნავს ჯგუფურ დანაშაულს. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, თანამონაწილეობა ყოველთვის გულისხმობს ჯგუფურ დანაშაულს. თუმცა, ავტორი ამავდროულად მიუთითებს ჯგუფურ დანაშაულში წესისამებრ ორი ან მეტი ამსრულებლის მონაწილეობაზე¹⁹⁴. აღნიშნული მოსაზრება ეფუძნება იმას,

¹⁸⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 393.

¹⁹⁰ ნერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2007, გვ. 497.

¹⁹¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 383.

¹⁹² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 394.

¹⁹³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 395.

¹⁹⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 398.

რომ 27-ე მუხლის მე-2 ნაწილში წინასწარი შეთანხმებით მოქმედი ჯგუფის განსაზღვრებაში არ არის მითითება თანამსრულებელთა მოქმედებაზე, განსხვავებით წინასწარი შეთანხმების გარეშე მოქმედი ჯგუფის დეფინიციისგან (27-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). აღნიშნული მოსაზრება საკამათოა. დასახელებული მუხლის 1-ლ ნაწილში მოცემული განსაზღვრება წარმოადგენს საბაზისო განსაზღვრებას, რომელიც თანამსრულებელთა სიმრავლის თვალსაზრისით გასათვალისწინებელია მე-2 ნაწილთან მიმართებითაც.

74. თანამონაწილეობით შესაძლებელია როგორც მოქმედებითი, ისე უმოქმედობითი დანაშაულის ჩადენა. თუმცა, ჩნდება კითხვა, არის თუ არა შესაძლებელი თანამონაწილეობა უმოქმედობით? სახელმძღვანელოში აღნიშნულ საკითხზე მოცემულია არათანმიმდევრული მსჯელობა. ავტორი ერთი მხრივ, აღნიშნავს, რომ თანამონაწილეობა მხოლოდ მოქმედებით არის შესაძლებელი და უმოქმედობით გამორიცხებულია. ავტორი უმოქმედობით თანამონაწილეობას გამორიცხავს თანამონაწილეობის სამივე სახესთან მიმართებით (ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე). გამოთქმული შეხედულებით, უმოქმედობით დახმარება რომ შეუძლებელია ამაზე მიუთითებს ის, რომ დახმარება შეუძლებელია წინასწარი შეპირების გარეშე¹⁹⁵, თუმცა, ავტორი იქვე ამავე მოსაზრების საწინააღმდეგოდ მსჯელობს და მიუთითებს ურთიერთცოდნის გარეშე არა მხოლოდ ფიზიკურ, არამედ ფსიქიკურ დახმარებაზეც¹⁹⁶.

მართებულია მოსაზრება, რომ დახმარება შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობითაც¹⁹⁷ და წინასწარი შეპირების გარეშეც. მაგალითად, როდესაც ქმარმა იცის, რომ ცოლი უნდა დააყაჩაღონ და ამის შესახებ არ აცხობინებს არც ცოლს (პოტენციურ მსხვერპლს) და არც სამართალდამცავ ორგანოებს, ქმარი

უმოქმედობით და წინასწარი შეპირების, ურთიერთცოდნის გარეშე ხელს უწყობს ბოროტმოქმედებს¹⁹⁸. უმოქმედობით და წინასწარი შეპირების გარეშე დახმარებას ასევე ადგილი ექნება მაშინაც, როცა ამსრულებელთან შეთანხმების გარეშე ბავშვის მომვლელი ბინის კარს დაუკეტავს ტოვებს იმ მიზნით, რომ დაეხმაროს ბოროტმოქმედს ბინის გაქურდვაში, როცა დამხმარემ იცის, რომ ამსრულებლის მიერ გამოყენებული იქნება შექმნილი მდგომარეობა. აღნიშნულ შემთხვევებში უმოქმედობა დანაშაულში თანამონაწილეობად დაკვალიფიცირდება მოქმედების შესახებ მათი სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობის გათვალისწინებით¹⁹⁹. აღნიშნული შემთხვევა წარმოადგენს ასევე წინასწარი შეთანხმების გარეშე დახმარების მაგალითს, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ თანამონაწილეობა შესაძლებელია ურთიერთცოდნის გარეშეც²⁰⁰. თანამონაწილემ უნდა იცოდეს ვის ეხმარება, მაგრამ არ არის აუცილებელი ამსრულებელმა იცოდეს, რომ მას ეხმარებიან.

მაშინ როცა წინასწარი შეთანხმების და ურთიერთცოდნის გარეშე ფიზიკური დახმარება შესაძლებელია, იგივე შეუძლებელია ითქვას ფსიქიკურ დახმარებაზე. სახელმძღვანელოში ურთიერთცოდნის გარეშე ამსრულებლისთვის ფსიქიკურ დახმარებაზეც არის საუბარი²⁰¹, მაგრამ არ არის დაკონკრეტებული შესაბამის მაგალითზე დაყრდნობით ფსიქიკური დახმარების შემთხვევა. იმისთვის რომ გავარკვიოთ, არის თუ არა შესაძლებელი ფსიქიკური დახმარება ურთიერთცოდნის გარეშე, უნდა გავითვალისწინოთ თუ რას გულისხმობს იგი და როდის აქვს მას ადგილი. ფსიქიკური დამხმარე არის ის, ვინც ამსრულებელს თავისი რჩევა-დარიგებით დაეხმარება. მაგრამ, როგორ შეიძლება ეს განხორციელდეს დამხმარის და ამსრულებლის ურთიერთცოდნის გარეშე? რთულად წარმოსადგე-

¹⁹⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 400.

¹⁹⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 404.

¹⁹⁷ Eisele, in: Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch*, 12. Auflage, 2016, S. 826, §26 Rn.110; Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 626, Rn.1321.

¹⁹⁸ ფარული დახმარების შესახებ იხ. Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 627, Rn. 1322.

¹⁹⁹ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, გვ. 180 და შემდგომში; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 338.

²⁰⁰ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, გვ. 63-64; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 335.

²⁰¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 404.

ნია ასეთ შემთხვევას რეალურად ჰქონდეს ადგილი. ფსიქიკური დამხმარე ემსგავსება ნამქეზებელს დანაშაულში მონაწილეობის ფორმით. შემთხვევითი არ არის, რომ დანაშაულში ნებაყოფლობით ხელის აღებასთან დაკავშირებით მათ მიმართ ერთნაირი მოთხოვნა ვრცელდება (21-ე მუხ. მე-4 ნაწილი). თუ ნამქეზებლობა შეუძლებელია ურთიერთცოდნის გარეშე ნაქეზების ბუნების გათვალისწინებით, ურთიერთცოდნის გარეშე შეუძლებელი უნდა იყოს ფსიქიკური დახმარებაც. ისევე როგორც ნაქეზება, ფსიქიკური დახმარებაც მოითხოვს ამსრულებელთან კომუნიკაციას.

75. დელიქტების ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს (მატერიალური გაგებით) შედეგით კვალიფიცირებული დელიქტები, სადაც მაკვალიფიცირებული შედეგი გაუფრთხილებლობითაა გამოწვეული, ხოლო ქმედების ძირითადი შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედება განზრახ განხორციელებული. განზრახი დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების გადანეწყვილება ამსრულებელმა შეიძლება მიიღოს დამოუკიდებლად ან თანამონაწილის მოქმედების (ნაქეზების) შედეგად. გარდა ამისა, განზრახი დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს ორგანიზატორის ან დამხმარის მონაწილეობით. როდესაც ამსრულებლის ქმედებას მოსდევს გაუფრთხილებლობითი მძიმე შედეგი, ჩნდება კითხვა, დამდგარი უფრო მძიმე შედეგისთვის პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს მხოლოდ ამსრულებელს თუ თანამონაწილესაც? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, პასუხისმგებლობა უფრო მძიმე შედეგისთვის დაეკისრება არა თანამონაწილეს, არამედ ამსრულებელს ან იმ თანამსრულებელს, რომლის ქმედებასაც ეს მძიმე შედეგი უშუალოდ მოჰყვა²⁰².

აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი. ამსრულებლის განზრახი ქმედებით გამოწვეული გაუფრთხილებლობითი უფრო მძიმე შედეგისთვის ამსრულებელთან ერთად, პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს თანამონაწილესაც, ვინაიდან გაუფრთხილებლობა წარმოადგენს წინდახედულობის ნორმის დარღვევას და

განზრახი ქმედებით უფრო მძიმე, გაუფრთხილებლობითი შედეგის გამოწვევისას წინდახედულობას არღვევს არა მხოლოდ ამსრულებელი, არამედ თანამონაწილესაც. თანამონაწილის წინდაუხედაობა იმაში გამოიხატება, რომ ის ამსრულებელს იყოლიებს ისეთ ქმედებაზე, რომელსაც შეიძლება მოჰყვეს არა მხოლოდ ის შედეგი, რომელიც განზრახული იყო, არამედ უფრო მძიმე შედეგიც. დამდგარი უფრო მძიმე შედეგი თანამონაწილის ქმედებით გამოწვეულ შედეგად შეიძლება მივიჩნიოთ იმ თვალსაზრისით, რომ მისმა წინდაუხედავმა ქმედებამ გამოიწვია საბოლოოდ შედეგის დადგომა. თანამონაწილეს რომ არ დაერღვია წინდახედულობის ნორმა და რომ არ დაეყოლიებინა მძიმე შედეგის გამომწვევ განზრახ ქმედებაზე, ამსრულებელიც აღნიშნულ დანაშაულს არ ჩაიდენდა. თანამონაწილეს მხოლოდ მაშინ არ შეიძლება დაეკისროს ამსრულებლის ქმედებით გამოწვეული უფრო მძიმე შედეგისთვის პასუხისმგებლობა, თუ დადგინდება, რომ მას არ შეეძლო განეჭვრიტა ამსრულებლის ქმედებით ისეთი შედეგის დადგომა, რომელიც ამსრულებლის ქმედებამ გამოიწვია. თანამონაწილეს ჰქონდა თუ არა ასეთი შესაძლებლობა, დამოკიდებული შეიძლება იყოს ცალკეულ გარემოებებზე.

როდესაც საუბარია გაუფრთხილებლობითი მძიმე შედეგის თანამონაწილისთვის შერაცხვაზე, ჩნდება კითხვა, ხომ არ წარმოადგენს აღნიშნული შემთხვევა ამსრულებლის ექსცესს, ვინაიდან ამსრულებლის ექსცესის დროს პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ ამსრულებელს (26-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამსრულებლის ექსცესი გულისხმობს ამსრულებლის მიერ ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას, რომელსაც არ მოიცავდა თანამონაწილის ან თანამსრულებლის განზრახვა (26-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). მოცემული განმარტება მიუთითებს იმაზე, რომ ამსრულებლის ექსცესის დროს ამსრულებელი ჩადის თანამონაწილის ან თანამსრულებლის მიერ განუზრახველ ქმედებას. ამსრულებლის ექსცესის დროს მოვლენები ვითარდება ისე, რომ მას არ მოიცავდა არა ამსრულებ-

²⁰² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 405; 427.

ბლის, არამედ თანამონაწილის ან თანამსრულებლის განზრახვა ანუ საქმე ეხება ამსრულებლის მიერ საერთო გეგმიდან შეგნებულად გადახვევას. თუ ამსრულებლის ექსცესის დროს შეიძლება დადგეს თანამონაწილისთვის ან თანამსრულებლისთვის მოულოდნელი შედეგი, მძიმე შედეგით კვალიფიცირებული დელიქტის დროს შედეგი მოულოდნელია თვით ამსრულებლისთვისაც²⁰³.

თანამედროვე სისხლის სამართლის ლიტერატურაში არაერთი მხარდამჭერი ჰყავს შეხედულებას, რომლის შესაბამისადაც, გაუფრთხილებლობითი უფრო მძიმე შედეგისთვის უნდა დაისაჯოს თანამონაწილეც. თუმცა, არსებობს აზრთა სხვაობა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს თანამონაწილის ქმედება უფრო მძიმე გაუფრთხილებლობით შედეგთან მიმართებით.

ერთ-ერთი შეხედულებით თანამონაწილის ქმედება კვალიფიცირდება იმ ნორმით, რომლითაც არის გათვალისწინებული მძიმე შედეგით კვალიფიცირებული დელიქტი. აღნიშნული შეხედულების წარმომადგენლები მიუთითებენ სსკ-ის მე-11 მუხლზე, რომლის თანახმადაც, მძიმე გაუფრთხილებლობითი შედეგით კვალიფიცირებული დელიქტი განზრახი დანაშაულია²⁰⁴. შედეგით კვალიფიცირებული დანაშაულის განზრახ დანაშაულად მიჩნევას მნიშვნელობა აქვს დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის²⁰⁵.

განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციით თანამონაწილეობის შესაძლებლობას გამოიყენებენ ცალკეული ავტორები²⁰⁶, რომლებიც თვლიან, რომ გაუფრთხილებლობითი შედეგით კვალიფიცირებულ დელიქტში თანამონაწილეობის აღიარება ეწინააღმდეგება თანამონაწილეობის დასჯადობაზე სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში მოცემულ საკანონმდებლო დებულებებს²⁰⁷.

ო. გამყრელიძის თვალსაზრისით, „განზრახი თანამონაწილეობა გულისხმობს განზრახვას არა მოქმედებისადმი, არამედ თანამონაწილის განზრახ ფსიქიკურ დამოკიდებულებას შედეგის მიმართ“²⁰⁸. თუმცა, ო. გამყრელიძე როდი გამოიყენებს თანამონაწილის დასჯადობას უფრო მძიმე გაუფრთხილებლობითი შედეგისთვის. მისი შეხედულებით, გაუფრთხილებლობითი მაკვალიფიცირებელი შედეგისთვის ამსრულებელს და თანამონაწილეს პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროთ როგორც ერთპიროვნულ ამსრულებელს²⁰⁹. ზოგიერთი ავტორი კი თვლის, რომ გაუფრთხილებლობით შედეგთან დაკავშირებით თანამონაწილეს პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს როგორც პარალელურ ამსრულებელს²¹⁰.

მიუხედავად გაუფრთხილებლობით შედეგთან მიმართებით თანამონაწილეობის დასჯადობის შესახებ გამოთქმულ აზრთა არაერთგვაროვნებისა, არ შეიძლება უარყოფილ იქნას აღნიშნული შედეგისთვის თანამონაწილის დასჯა-

²⁰³ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2011, გვ. 325-326.

²⁰⁴ Roxin C., Strafrecht, AT, Band II, München, 2003, S. 186, Rn. 167; Baumann/Weber/Mitsch, Strafrecht, AT, Lehrbuch, 11. Aufl., 2003, S. 126, Rn. 74; Arzt/Weber/Heinrich/Hilgendorf, Strafrecht, BT, Lehrbuch, 2. Aufl., § 35, Rn. 126; Heinrich B., Strafrecht, AT, 3. Aufl., 2012, S. 600, Rn. 1282; Wessels/Beulke, Strafrecht, AT, Die Straftat und ihre Aufbau, 40. Aufl., 2010, S. 205, Rn. 554. იხ. ასევე ვესელსი ი., ბოილკე ვ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, 38-ე გადაშუქებული გამოცემა, გერმანულიდან თარგმნა ზ. არსენიშვილმა, სამეცნიერო რედაქტორი ი. დვალაძე, თბ., 2010, გვ. 317, ველის ნომერი 554; ანალოგიურ პოზიციაზე ქართულ სისხლის სამართალში იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, გვ. 210; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 607.

²⁰⁵ ტყეშელიაძე გ. წიგნში: ნაჭყებია გ., დვალაძე ი., (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2007, გვ. 141.

²⁰⁶ Maurach R., Gössel K., Zipf H., Strafrecht, AT, Band 2, 1989, S. 140-141, Rn. 117.

²⁰⁷ Gössel K., Dogmatische Überlegungen zur Teilnahme am erfolgsqualifizierten Delikt nach §18 StGB, Lange-FS, 1976, 228.

²⁰⁸ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989, გვ. 107.

²⁰⁹ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989, გვ. 112.

²¹⁰ Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, AT, 1996, S. 690; Hirsch H., Zur Problematik des erfolgsqualifizierten Delikts, GA 1972, S. 76.

დობის მიზანშეწონილობა. ხოლო თუ რა მოდელი იქნება ამისთვის გამოყენებული (ერთპიროვნული ამსრულებლობის ან პარალელური ამსრულებლობის), შეიძლება წარმოადგენდეს განსჯის და კამათის საგანს, მაგრამ მნიშვნელოვანია ის, რომ ნაკლებად არსებითი შეიძლება იყოს, დასჯადობის შემთხვევაში თანამონაწილეს გაუფრთხილებლობით შედეგთან მიმართებით ერთპიროვნულ ამსრულებელს ვუწოდებთ თუ პარალელურ ამსრულებელს, ვინაიდან ორივე შემთხვევაში საუბარია შედეგისთვის პასუხისმგებლობაზე ამსრულებლის სახით.

76. დანაშაულში თანაამსრულებლობა შესაძლებელია როგორც წინასწარი შეთანხმებით, ისე წინასწარ შეუთანხმებლად, როცა დაწყებულ დანაშაულს უერთდება ამსრულებელი. ამ უკანასკნელ შემთხვევას ლიტერატურაში სხვაგვარად სუქცესიურ თანაამსრულებლობასაც უწოდებენ. თუმცა, სუქცესიური თანაამსრულებლობის შესაძლებლობა დანაშაულის ბუნებაზეც არის დამოკიდებული. მაგალითად, დენად დანაშაულებში სუქცესიური თანაამსრულებლობა შესაძლებელია ქმედების ძირითადი შემადგენლობის იურიდიულად განხორციელების შემდგომაც. ასეთია თავისუფლების უკანონო აღკვეთა. ხოლო შეკვეცილ დელიქტებში სუქცესიური თანაამსრულებლობა თავისებურებით ხასიათდება. ასეთი დელიქტია ყაჩაღობა. როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, განსახილველ სახელმძღვანელოში შესაძლებლად არის მიჩნეული ყაჩაღობაში სუქცესიური თანამონაწილეობა ყაჩაღობის ფორმალურად განხორციელების შემდეგ. სახელმძღვანელოში ასევე დასაშვებაა ჩათვლილი ყაჩაღობაში სუქცესიური თანაამსრულებლობაც თავდასხმის დასრულების შემდეგ, როცა შემოსწრებული პირი დაზარალებულს საფულეს წაართმევს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ყაჩაღობაში თანაამსრულებლობადაა მიჩნეული, თანაამსრულებლის ქმედება, გამოთქმული შეხედულებით (ყაჩაღობაში სუქცესიურ თანამონაწილეობაზე გამოთქმული შეხედულების ანალოგიურად), ძარცვის მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს²¹¹. აღნიშნულთან დაკავშირებით შეიძლება დაისვას იგივე კითხვა, რაც

სუქცესიურ თანამონაწილეობაზე: განსახილველ შემთხვევაში თუ ადგილი აქვს თანაამსრულებლობას, თანაამსრულებელთა ქმედება რატომ კვალიფიცირდება სხვადასხვა მუხლით, რომლებითაც ისჯება, მართალია, ერთგვაროვანი დანაშაულები, მაგრამ სხვადასხვა ტიპის უმართლობა? თანაამსრულებლობა ან თანამონაწილეობა გულისხმობს ერთი და იმავე ტიპის უმართლობაში მონაწილეობას. სხვადასხვა ტიპის უმართლობა თანაამსრულებელთა და თანამონაწილეთა დასჯადობის საფუძველს არ წარმოადგენს.

როდესაც ვსაუბრობთ ყაჩაღური თავდასხმის დასრულების შემდგომ შემოერთებული პირის ქმედების კვალიფიკაციაზე ძარცვის მუხლით, ჩნდება კითხვა, თუ რატომ გამოირიცხება კვალიფიკაცია ყაჩაღობის მუხლით? როგორც უკვე ითქვა, ყაჩაღობა გულისხმობს სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობის ან ასეთი ძალადობის მუქარის გამოყენებას. ყაჩაღობაში თანაამსრულებლობისთვის კი აუცილებელია, რომ მანაც მიიღოს მონაწილეობა ყაჩაღობის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელებაში. იმ პირის ქმედება, რომელიც მონაწილეობას არ იღებს დასახელებული ძალადობის ან მუქარის განხორციელებაში, ყაჩაღობის მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება. სხვისი ნივთის დაუფლებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ყაჩაღობის დროსაც, მაგრამ ის არ წარმოადგენს ყაჩაღობის შემადგენლობის არსებით ნიშანს, შესაბამისად, თუ ყაჩაღობის თანაამსრულებელი ყაჩაღობის მსხვერპლის ნივთის დაუფლებას ახორციელებს, ის არ უნდა იყოს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობის ან ასეთი ძალადობის მუქარის განხორციელების შემდეგ შემოერთებული პირი. ქართული სსკ-ის მიხედვით, თანაამსრულებელს მოეთხოვება არა ქმედების შემადგენლობის მიღმა მყოფი ქმედების განხორციელება, არამედ ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებულ ქმედებაში მონაწილეობა (სხვა ამსრულებელთან ერთად განხორციელება ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედებისა).

²¹¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 415.

77. დანაშაულის განხორციელების ერთ-ერთი ფორმა შუალობითი ამსრულებლობაა. შუალობითი ამსრულებლობა საქართველოს სსკ-ის 22-ე მუხლის თანახმად, გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როცა დანაშაულის ჩადენა ხდება ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც შეურაცხადობის ან სხვა გარემოების გამო პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება. თუმცა, არსებობს შემთხვევებიც, როცა პირს სხვა ადამიანი შეცდომაში შეჰყავს, მაგრამ შეცდომაში შეყვანილი პირის მიერ დაშვებული შეცდომა მიუტევებელია, რის გამოც მას პასუხისმგებლობა გაუფრთხილებლობითი დანაშაულისთვის უნდა დაეკისროს. შეცდომაში შემყვანი პირის მიმართ ჩნდება კითხვა, თუ რა ფორმით აქვს დანაშაული ჩადენილი? ვინაიდან საქმე გაუფრთხილებლობას ეხება, თანამონაწილეობა გამოირიცხება, რამეთუ თანამონაწილეობა 23-ე მუხლის შესაბამისად, გულისხმობს განზრახ დანაშაულში ორი ან მეტი პირის განზრახ მონაწილეობას. მოცემულ შემთხვევაში გამოირიცხება ერთპიროვნული ამსრულებლობა და თანაამსრულებლობა. ერთპიროვნული ამსრულებლობის დროს პირი მართა ჩადის დანაშაულს. თანაამსრულებლობისას საქმე ეხება დანაშაულის განზრახ ჩადენას ორი ან მეტი ამსრულებლის მიერ. განსახილველ შემთხვევაში განზრახ მოქმედებს შეცდომაში შემყვანი, ხოლო გაუფრთხილებლობით შეცდომაში შეყვანილი. აქედან გამომდინარე ავტორთა ნაწილი მიუთითებს, რომ საქმე ეხება დანაშაულის ჩადენას შუალობითი ამსრულებლობით²¹². მაგრამ, სახელმძღვანელოში ეს მოსაზრება არ არის გაზიარებული და აღნიშნულია, რომ აღნიშნული შეხედულება არ არის გმართლებული, რადგან იგი მიგვიყვანდა პიროვნების საზიანოდ ანალოგიის აღიარებამდე, რაც დაუშვებელია²¹³. 22-ე მუხლის სიტყვასიტყვითი განმარტების შემთხვევაში შუალობითი ამსრულებლობა გულისხმობს ცოცხალ იარაღად ისეთი პირის გამოყენებას, რომელსაც პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება, მაგრამ თუ განსახილველ შემთხვევაში გამოვრიცხეთ როგორც თანამონაწილეობა, ისე ამსრულებლობა, ეს მიგვიყვანს იქამდე, რომ შე-

ცდომაში შემყვანი უნდა გავათავისუფლოთ პასუხისმგებლობისგან, რაც გაუმართლებელია, ვინაიდან საქმე ეხება დანაშაულის ჩადენას სიცოცხლის წინააღმდეგ. თუ შეცდომაში შეყვანილი დაისჯება, შეუძლებელია დაუსჯელი დარჩეს შეცდომაში შემყვანი. ვინაიდან თანამონაწილეობა მოცემულ შემთხვევაში არ არსებობს, შეცდომაში შემყვანი უნდა დაისაჯოს როგორც ამსრულებელი, მაგრამ ამსრულებლობიდან აღნიშნულ შემთხვევას ყველაზე მეტად შუალობითი ამსრულებლობა შეესაბამება. 22-ე მუხლის შინაარსი შუალობით ამსრულებლობასთან დაკავშირებით უფრო ვრცელად შეიძლება განიმარტოს შემდეგი შინაარსით: შუალობითი ამსრულებლობა სახეზეა მაშინ, როცა დანაშაულის ჩადენა ხდება იმ პირის მეშვეობით, რომელსაც პასუხისმგებლობა არ ეკისრება იმ ქმედებისთვის, რომლისთვისაც ეკისრება პასუხისმგებლობა შუალობით ამსრულებელს²¹⁴. შუალობითი ამსრულებლობის ასეთი განმარტებით არ დაირღვევა კანონიერების პრინციპი, ვინაიდან საქმე არ ეხება ქმედების შემადგენლობის განვრცობით განმარტებას. შეცდომაში შეყვანილი პირის გაუფრთხილებლობითი დანაშაული შედარების თვალსაზრისით წარმოადგენს მცირეს და თუ მცირე ისჯება დაუსჯელი ვერ დარჩება უფრო დიდი ანუ შეცდომაში შემყვანის განზრახი დანაშაული. და თუ განზრახი დანაშაული დაუსჯელი ვერ დარჩება, მისი ჩამდენი ამსრულებელია განზრახი დანაშაულისა, მაგრამ იგი არის შუალობითი ამსრულებელი და არა ერთპიროვნული ამსრულებელი ან თანაამსრულებელი.

78. არსებობს დანაშაულები, რომელთა განხორციელებაც შეუძლებელია შუალობითი ამსრულებლობით. ასეთ დანაშაულად სახელმძღვანელოში დასახელებულია სპეციალური ამსრულებლობით ჩასადენი დელიქტი²¹⁵. თუმცა, ლიტერატურაში არსებობს საწინააღმდეგო მოსაზრებაც, რომელიც სპეციალური ამსრულებლობით

²¹² გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 272.

²¹³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 417.

²¹⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 272.

²¹⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 419.

ბით ჩასადენ დელიქტებში არ გამორიცხავს შუალობით ამსრულებლობას²¹⁶.

79. ამსრულებლობის და თანამონაწილეობის გამიჯვნასთან დაკავშირებით არსებობს სხვადასხვა თეორია, რომელთაგან ერთ-ერთია ფორმალურ-ობიექტური თეორია. სახელმძღვანელოში მოცემული თეორიის განხილვისას აღნიშნულია, რომ ამსრულებელია ისიც, ვინც დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას ახორციელებს სხვა პირის - ცოცხალი იარაღის მეშვეობით²¹⁷. ფორმალურ-ობიექტურ თეორიაზე გადმოცემული აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი, ვინაიდან ფორმალურ-ობიექტური თეორია არ იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ შუალობითი ამსრულებელი ამსრულებლად იქნას მიჩნეული, რამეთუ დასახელებული თეორიის მიხედვით ამსრულებელია ის, ვინც ქმედების ობიექტურ შემადგენლობას საკუთარი ქმედებით სრულად (ერთპიროვნული ამსრულებლობა) ან ნაწილობრივ ახორციელებს (თანაამსრულებლობა)²¹⁸.

80. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები იყოფა ობიექტურ და სუბიექტურ დამამძიმებელ გარემოებებად. აღნიშნული კლასიფიკაციის მიხედვით ერთმანეთისგან განასხვავებენ უმართლობის და ბრალის დამამძიმებელ გარემოებებს. სახელმძღვანელოში სუბიექტური ნიშნები ბრალის დამამძიმებელ, ხოლო ობიექტური გარემოებები უმართლობის დამამძიმებელ გარემოებებადაა განხილული. თუმცა, ავტორი იმსაც მიუთითებს, რომ ობიექტური ნიშნით დამძიმებულ შემადგენლობაში ბრალის ხარისხიც მომატებულია²¹⁹. აღნიშნული მსჯელობა განიცდის იმ შეხედულების ზეგავლენას, რომელიც მიხედვით უმართლობის ხარისხი ბრალის ხარისხზე მოქმედებს. ასეთად მიჩნეულია ორი ან მეტი პირის მკვლელობა²²⁰. აღნიშნული მოსაზრება საკამათოა, ვინაიდან საკითხის ასეთი გადანყვეტა, როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, ეწინააღმდეგება ორჯერ შეფასების აკრძალვის პრინციპს. ერთი და იგივე გარემოების საფუძველზე როგორც უმართლობის, ისე ბრალის ხარისხის დამძიმებაზე საუბარი გაუმართლებელია. თუ უმართლობის ხარისხის მიხედვით ბრალის ხარისხის დამძიმების იდეას გავიზიარებთ, მივალთ დასკვნამდე, რომ უფრო მძიმე უმართლობის განხორციელებისას მოსამართლემ უმართლობის დამამძიმებელი გარემოება სასჯელის დანიშვნის დროს ბრალის ხარისხის დამამძიმებელ გარემოებადაც უნდა შეფასოს და სასჯელი ხელმეორედ დაუმძიმოს იმავე გარემოების საფუძველზე.

81. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული შემადგენლობა არ გულისხმობს უმართლობის ხარისხის გაზრდას²²¹, მაგრამ ჩნდება კითხვა, შეიძლება თუ არა აღნიშნული მოსაზრება გავრცელდეს სუბიექტური ნიშნით კვალიფიცირებულ ყველა შემთხვევაზე და ხომ არ არსებობს ისეთი სუბიექტური ნიშანიც, რომელსაც უმართლობის ხარისხის განსაზღვრა შეუძლია? თუ სუბიექტურ ნიშანს უმართლობის დაფუძნება შეუძლია, რატომ არ შეიძლება დავუშვათ იმის შესაძლებლობა, რომ ცალკეულ შემთხვევაში სუბიექტურმა ნიშანმა უმართლობის ხარისხი განსაზღვროს²²²?

82. მოტივთან დაკავშირებით სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, მოტივს არ შეუძლია ქმედების პრივილეგიური შემადგენლობის შექმნა და ამის საილუსტრაციოდ დასა-

²¹⁶ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 269; თუმანიშვილი გ., წიგნში: დვალიძე ი., ხარანაული ლ., თუმანიშვილი გ., ნიქარიშვილი კ., ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, თბ., 2019, გვ. 264.

²¹⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 444.

²¹⁸ Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Aufl., 2012, S. 552, Rn. 1204; მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 145; ტურავა

მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 335.

²¹⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 478.

²²⁰ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 174.

²²¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 478.

²²² აღნიშნულზე იხ. ციტიშვილი თ., მოტივი და მისი მნიშვნელობა სისხლის სამართალში, ქართულ-გერმანული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, ეძღვნება პროფ. ჰაინერ ალვარტის 70 წლის იუბილეს, 2021 წლის მე-3 გამოცემა.

ხელეულობა ევთანაზიის (110-ე მუხლი) შემადგენლობა²²³. მართალია, ქართულ სსკ-ში არ არსებობს ქმედების შემადგენლობა, სადაც მაპრივილეგირებულ ნიშნად მოტივია გათვალისწინებული, მაგრამ ეს არის საკანონმდებლო ტექნიკის საკითხი და არა ის, რომ მოტივი არ შეიძლება იყოს გათვალისწინებული მაპრივილეგირებულ ნიშნად. 110-ე მუხლის მიხედვით, ევთანაზია გულისხმობს მომავლადის ძლიერი ფიზიკური ტკივილისაგან გათავისუფლების მიზნით მოქმედებას, მაგრამ აღნიშნული მიზნით მოქმედებას შეესაბამება ისეთი მოტივი, როგორიცაა სიბრალული. კანონმდებელს შეეძლო ქმედების შემადგენლობაში მსხვერპლის ტკივილისაგან გათავისუფლების მიზნის ნაცვლად მიეთითებინა სიბრალულის მოტივი. მოტივი რომ შეიძლება წარმოადგენდეს მაპრივილეგირებულ, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებას, ამაზე მიუთითებს 53-ე მუხლიც, სადაც სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელ გარემოებად მითითებულია მოტივი. მოტივი იმიტომ კი არ არის სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელი, რომ მას სასჯელის მხოლოდ დამძიმება შეუძლია, მოტივმა შეიძლება სასჯელის შემსუბუქებაც განაპირობოს.

83. ერთ-ერთი მოტივი, რომელმაც პასუხისმგებლობა შეიძლება დაამძიმოს, არის ანგარების მოტივი. ანგარების მოტივი დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევა ქართული სსკ-ის 109-ე (განზრახ მკვლელობა), 117-ე (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება), 144-ე (მძევლად ხელში ჩაგდება) და სხვა მუხლებით, სადაც ანგარება არ აფუძნებს უმართლობას, ვინაიდან დამამძიმებელ გარემოებას არ შეიძლება წარმოადგენ-

დეს უმართლობის დამაფუძნებელი გარემოება, რაც ორჯერ შეფასების აკრძალვის პრინციპიდან გამომდინარეობს. გარდა ანგარების მოტივისა, არსებობს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი სხვა სახის მოტივებიც (მაგალითად, შეუწყნარებლობის მოტივი). პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ მოტივთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, აღნიშნულ შემთხვევაში მოტივი თუ რატომ იწვევს პასუხისმგებლობის დამძიმებას? იმიტომ რომ ბრალის ხარისხია მაღალი, თუ ქმედების მომეტებული საზოგადოებრივი საშიშროების გამო? დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემა მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც ბრალი ინდივიდუალური²²⁴, პერსონალური ხასიათისაა და შესაბამისად, ბრალის ნიშანიც მხოლოდ მას უნდა შეეარაღებოს, ვის მხარესაც იქნება იგი. აღნიშნული მოთხოვნა გამომდინარეობს პირადი და ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპიდან, რომელიც ასახულია საქართველოს სსკ-ის როგორც 25-ე (ამსრულებლისა და თანამონაწილის პასუხისმგებლობა), ისე არაერთ მუხლში²²⁵.

დამნაშავეს მოტივი იმიტომ არის პერსონალური ნიშანი²²⁶, რომ მოტივი დამნაშავეს პიროვნებაშია და არსად სხვაგან. თავიდან გერმანულ მართლმსაჯულებაში მოტივი ქმედებასთან დაკავშირებულ ნიშნად განიხილებოდა, მაგრამ მოგვიანებით მოტივთან დაკავშირებით შეფასება შეიცვალა და დღეს აღიარებული შეხედულებით იგი მიიჩნევა დამნაშავეს პიროვნებასთან დაკავშირებულ გარემოებად²²⁷, როცა იგი წარმოადგენს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას²²⁸.

²²³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 483.

²²⁴ ბრალის ინდივიდუალურ ხასიათზე იხ. *Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stuttgart, 2019, 224, Rn. 524; Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, 2016, S. 477, §16 Rn. 1.* ინდივიდუალურ ბრალზე ქართულ სისხლის სამართალში იხ. *ტურავე მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 403; *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, თბ., 2013, გვ. 172-173.

²²⁵ ანალოგიურ რეგულაციას ვხვდებით გერმანული სსკ-ის 28-ე და 29-ე პარაგრაფებში.

²²⁶ *Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stuttgart, 2019, S. 600-601, Rn. 1349-1350.*

²²⁷ *Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, München, 2003, S. 244, §27 Rn. 28.*

²²⁸ პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ მოტივთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მოსაზრება ორად იყოფა: ერთი მოსაზრებით, რომელიც გაზიარებულია როგორც გერმანულ (*Roxin C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, München, 2006, S. 314, §10 Rn. 73; Eser A., Sternberg-Lieben D., in: Schönke/Schröder, Strafgesetzbuch, Kommentar, 30. Auflage, München, 2019, S. 2097, §211 Rn. 6; Wessels/Beulke/Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 51. Auflage, Heidelberg, 2021, S. 235, Rn. 673; Lackner K., NStZ 1981, S. 348*), ისე ქართულ ლიტერატურაში (*გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, 1-ლი ტომი

როდესაც დანაშაულის ამსრულებელი მოქმედებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი მოტივით, ამსრულებლის ქმედება შესაბამისი (მაგალითად, 109-ე) მუხლით დაკვალიფიცირდება, მაგრამ როგორ უნდა გადაწყდეს ეს საკითხი მაშინ, როცა აღნიშნული ნიშანი მხოლოდ თანამონაწილის მხარეს არის? მაგალითად, თუ მკვლელობაში თანამონაწილე (დამხმარე) მონაწილეობს ანგარების მოტივით, ხოლო ამსრულებელი მოქმედებს ანგარების გარეშე, შურისძიების მოტივით, ამსრულებლის ქმედება 108-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება, მაგრამ თანამონაწილის ქმედებაც იმავე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს, თუ 109-ე მუხლით, როგორც ანგერებით მკვლელობაში თანამონაწილეობა?

განსახილველ სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, მაშინ, როცა ანგარების მოტივი მხოლოდ თანამონაწილის მხარესაა და არა ამსრულებლის, თანამონაწილის ქმედება ამსრულების ქმედებასთან ერთად უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ მუხლით, რომელიც ქმედების ძირითად შემადგენლობას ითვალისწინებს. მკვლელობის შემთხვევაში ეს იქნება 108-ე მუხლი. ავტორის თვალსაზრისით, ქმედების ასეთი კვალიფიკაციის მიზეზი, თანამონაწილის ქმედება რომ 108-ე მუხლით კვალიფიცირდება და არა 109-ე მუხლით, არის ის, რომ სსკ-ის კერძო ნა-

წილის მუხლები იწერება ამსრულებლისთვის და არა თანამონაწილისთვის. შესაბამისად, 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოებების ადრესატია არა თანამონაწილე, არამედ ამსრულებელი. თანამონაწილის ქმედება 109-ე მუხლით კვალიფიცირდება მაშინ, როცა აღნიშნული მუხლით კვალიფიცირდება ამსრულებლის ქმედება, თუ თანამონაწილის მხარესაც არის ანალოგიური მოტივი²²⁹. ავტორი საკითხის ასეთ გადაწყვეტას ასაბუთებს თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებით²³⁰.

ზემოაღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი. მართალია, სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლები გაანგარიშებულია ამსრულებელზე და არა თანამონაწილეზე, მაგრამ ეს ეხება ქმედების ძირითად შემადგენლობას და არა სუბიექტური ნიშნით კვალიფიცირებულ შემადგენლობებს, სადაც მაკვალიფიცირებელი გარემოება პერსონალური ხასიათისაა. თუ ჩვენ მოვითხოვთ თანამონაწილისთვის სუბიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი გარემოების შესარაცხად იმას, რომ იგივე ნიშანი ამსრულებელსაც შეეარაცხოს, ამით უარყოფთ აღნიშნული ნიშნის პერონალურ ხასიათს, რაც ბრალის ხარისხის განმსაზღვრელ გარემოებათა პერსონალური ხასიათის უარყოფის მომასწავებელია.

მი, თბ., 2011, გვ. 346; *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, თბ., 2013, გვ. 284; *ტურავე მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 340; *ნაჭყებია გ., ნიგნში: ნაჭყებია გ., დვალიძე ი., (რედ.)*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, თბ., 2007, გვ. 232; *მჭედლოშვილი-ჰედრიხი ქ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, თბ., 2014, გვ. 92; *დვალიძე ი.*, მოტივისა და მიზნის გავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ. 79; *თოდუა ნ.*, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლობასა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, გურამ ნაჭყებია - 75, საიუბილეო კრებული, თბ., 2016, გვ. 24), როდესაც მოტივი ქმედების კვალიფიცირებული შემადგენლობის ნიშანია, იგი ბრალის ხარისხს განსაზღვრავს, როგორც პერსონალური ნიშანი, ხოლო მეორე მოსაზრებით, ქმედების სოციალური საშიშროების (*ვაჩიშვილი ალ.*, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, თბ., 1957, გვ. 13, 20-21; ნა-

*ჭყებია გ., ნიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მესამე გამოცემა, თბ., 2018, გვ. 248), უმართლობის ხარისხსაც (დვალიძე ი., მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ. 73). მოტივის მიხედვით უმართლობის მოცულობის განსაზღვრის შესაძლებლობაზე მიუთითებენ გერმანელი ავტორებიც (*Paeffgen U., Einmal mehr – Habgier und niedrige Beweggründe, GA 1982, S. 255; Jakobs G., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Part 1, 2. Auflage, Berlin, 1991, S. 309, Abschn. 8, Rn. 94).**

²²⁹ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ.*, (რედ.), იქვე, გვ. 488; აღნიშნული მოსაზრება ასევე იხ. *თოდუა ნ.*, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლობასა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, გურამ ნაჭყებია - 75, საიუბილეო კრებული, თბ., 2016, გვ. 34.

²³⁰ *ნაჭყებია გ., თოდუა ნ.*, (რედ.), იქვე, გვ. 488; აღნიშნული მოსაზრება ასევე იხ. *თოდუა ნ.*, დასახ. ნაშრ., გვ. 36-37.

სუბიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები ობიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი ნიშნებისგან იმით განსხვავდებიან, რომ პერსონალური ხასიათი გააჩნიათ.

ბრალის ხარისხის განმსაზღვრელ გარემოებათა პერსონალურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის დანაშაულში მონაწილე თითოეულ პირს ინდივიდუალურად შეეცავება, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა იგი ამსრულებლის მხარეს. აღნიშნულთან დაკავშირებით არც ის უნდა იყოს გადამწყვეტი, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი სუბიექტური გარემოება აისახება სასჯელის ზომაზე, თუ ქმედების კვალიფიკაციაზეც. თუმცა, მაშინ, როცა სასჯელის დამამძიმებელი მოტივი სსკ-ის რომელიმე მუხლით მაკვალიფიცირებელ გარემოებადაა გათვალისწინებული, თანამონაწილის ქმედება აღნიშნული ნორმით უნდა დაკვალიფიცირდეს (მკვლელობის დროს 109-ე მუხ.). შესაბამისად, ნამქმეზელი (თანამონაწილე) დაისჯება ანგარების მოტივით მკვლელობისთვის მაშინაც, როცა ამსრულებელი მოქმედებს ანგარების მოტივის გარეშე²³¹.

თანამონაწილეობა აქცესორული ხასიათისაა, მაგრამ თანამონაწილეობის აქცესორურობა არ მოითხოვს ამსრულებლის და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციას ერთი და იმავე მუხლებით. აქცესორურობის რეგულირება მაშინ მოქმედებს მაკვალიფიცირებელ გარემოებებთან მიმართებით და თანამონაწილისთვის დამამძიმებელი გარემოების შესარაცხად ამსრულებლის იმავე მაკვალიფიცირებელი გარემოებისათვის დასჯა მაშინ მიიჩნევა აუცილებელ წინაპირობად, როცა საქმე ეხება არა მოქმედის პიროვნებასთან, არამედ ქმედებასთან დაკავშირებულ გარემოებებს²³². აქცესორული თეორია გულისხმობს ამსრულებლის და თანამონაწილის მიერ ერთიანი უმართლობის განხორციელებას და არა იმას, რომ თანამონაწილისთვის მაკვალიფიცირებელი გარემოების შესარაცხად

აუცილებელ წინაპირობად გამოცხადდეს იმავე ქმედების (სუბიექტური ნიშნით დამამძიმებელი) შემადგენლობის განხორციელება ამსრულებლის მიერ.

ქართული სსკ-ის 109-ე მუხლით თანამონაწილის დასჯას (მკვლელობა ანგარების მოტივით) მაშინ შეუშლიდა ხელს ანგარების მოტივის გარეშე ამსრულებლის მოქმედება, თუ ანგარების მოტივით მკვლელობას მივიჩნევდით არა მკვლელობისთვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ, მაკვალიფიცირებელ გარემოებად, არამედ ცალკე აღებულ მკვლელობის ისეთ შემადგენლობად, რომლისთვისაც 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა არ წარმოადგენს ქმედების ძირითად შემადგენლობას, რაც იმას ნიშნავს, რომ განსახილველი საკითხის გადასაწყვეტად გასათვალისწინებელი და არსებითი მნიშვნელობისაა როგორც მაკვალიფიცირებელი გარემოების ბუნება (ხასიათი), ისე 108-ე და 109-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობათა ურთიერთმიმართება.

84. დელიქტების ერთ-ერთი სახეა განგრძობადი დანაშაული, რომელიც ხორციელდება ორი ან მეტი ქმედებით, მაგრამ ერთიანი მიზნით და განზრახვით (სსკ-ის მე-14 მუხლი, 1-ლი ნაწილი). განგრძობადი დანაშაულის დამთავრების დროდ კი მიჩნეულია უკანასკნელი აქტის განხორციელება (მე-2 ნაწილი). თუმცა, ჩნდება კითხვა, ბოლო აქტში იგულისხმება ფაქტობრივად განხორციელებული თუ დამნაშავის მიერ გამოზნული ბოლო აქტი? სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით, თუ ბოროტმოქმედმა არ მიაღწია დასახულ მიზანს, ქმედება დანაშაულის მცდელობად უნდა დაკვალიფიცირდეს²³³, რაც საკამათოდ შეიძლება ჩაითვალოს. განგრძობადი დანაშაულთან დაკავშირებით უნდა იქნას გათვალისწინებული არა მხოლოდ ის, განხორციელა თუ არა ბოროტმოქმედმა განზრახვა სრულად, არამედ ისიც, განხორციელებული

²³¹ Eisele J., Strafrecht, Besonderer Teil I., Straftaten gegen die Person und die Allgemeinheit, 3. Auflage, 2014, S. 55-56, Rn. 141-142; Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, S. 838, 841-842, §26 Rn. 156, 170. ანალოგიური მოსაზრება ქართულ სისხლის სამართალის ლიტერა-

ტურაში იხ. ნაჭყებია გ., ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, თბ., 2010, გვ. 205-206.

²³² Hilgendorf E., in: Arzt/Weber/Heinrich/Hilgendorf, Strafrecht, Besonderer Teil, Lehrbuch, 2. Auflage, 2009, S. 45, §2 Rn. 28.

²³³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 520-521.

ქმედება არის თუ არა ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის მინიმალური წინაპირობების დასაკმაყოფილებლად საკმარისი. მაგალითად, თუ დამნაშავეს განზრახული ჰქონდა ხუთი ადამიანის მოკვლა და რეალურად შეძლო ორი ადამიანის მოკვლა. ვინაიდან სსკ-ის 109-ე მუხლით ისჯება ორი ან მეტი პირის მკვლელობა, ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული ქმედების შემადგენლობის მინიმალური წინაპირობაა ორი ადამიანის მკვლელობა. შესაბამისად, ქმედების შემადგენლობა განხორციელებულად ითვლება ორი ადამიანის მკვლელობის დროს, მიუხედავად იმისა, რომ განზრახული იყო მეტი რაოდენობის (ხუთი) ადამიანის მკვლელობა²³⁴. ანალოგიურად უნდა გადაწყდეს საკითხი მაშინაც, როცა დამნაშავეს განზრახული ჰქონდა 300 (სამასი) ლარის სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, მაგრამ ფაქტობრივად შეძლო 200 (ორასი) ლარის ღირებულების ნივთის დაუფლება. ასეთ დროს ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც ქურდობა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (177-ე მუხ., მე-2 ნაწილის „ა“ პუნქტი) და არა მისი მცდელობა. თუ რეალურად დაუფლებული ნივთის ღირებულება არ იქნება იმდენი, რაც დააკმაყოფილებს ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის მინიმალურ წინაპირობებს, გამოირიცხება ქმედების კვალიფიკაცია დამთავრებულ დანაშაულად. მოცემული მსჯელობის მიხედვით შესაძლებელია განგრძობადი დანაშაულის სრულად იურიდიული განხორციელების ორი შემთხვევა გაიმიჯნოს: ერთი, როდესაც ბოროტმოქმედს სრულად განხორციელებული აქვს თავისი განზრახვა და მეორე, როცა განზრახვა სრულად არ არის განხორციელებული, მაგრამ ქმედება აკმაყოფილებს შემადგენლობის მინიმალურ წინაპირობებს. დასახელებულ შემთხვევათა დიფერენცირებას მნიშვნელობა აქვს სასჯელის დანიშვნის დროს, ვინაიდან ბოლო შემთხვევაში შეიძლება დაინიშნოს პირველ შემთხვევასთან შედარებით უფრო მსუბუქი სასჯელი.

ქმედების დამთავრებულ დანაშაულად კვალიფიკაცია მაშინ, როდესაც დამნაშავე სრულად ვერ აღწევს განზრახვას, მაგრამ განხორციელებული ქმედება აკმაყოფილებს ქმედების შემადგენლობის მინიმალურ წინაპირობებს, წინააღმდეგობაში არ მოდის სისხლისსამართლებრივი დევნის ხანდაზმულობის ვადების განსაზღვრასთანაც. ხანდაზმულობის ვადების ათვლა რეალურად უნდა მოხდეს განხორციელებული ბოლო ქმედებიდან.

85. განგრძობად დანაშაულში ადგილი შეიძლება ჰქონდეს ე. წ. სუქცესიურ თანაამსრულებლობას და თანამონაწილეობას, როდესაც თანაამსრულებელი ან თანამონაწილე მოგვიანებით უერთდება ამსრულებლის მიერ დაწყებულ დანაშაულებრივ ქმედებას. ასეთ დროს თანამონაწილის ქმედება, სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით, არ დაკვალიფიცირდება იმავე მაკვალიფიცირებელი გარემოებით (მაგალითად, ქურდობა დიდი ოდენობით), რომელსაც ამსრულებლის ქმედება შეიცავს²³⁵. აღნიშნული საკითხი საკამათოა და ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში მოითხოვს დიფერენცირებულ მიდგომას ინდივიდუალურ გარემოებათა გათვალისწინებით.

როდესაც თანაამსრულებელთან ან თანამონაწილესთან წინასწარ არსებობს შეთანხმება დანაშაულის კვალიფიცირებული შემადგენლობის განხორციელებაზე, ობიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი გარემოება თანაამსრულებელსა და თანამონაწილესაც შეეარცხება, მაგრამ აღნიშნული გარემოების შერაცხვის საკითხი სადავო ხდება თუ ბოროტმოქმედთა შემოერთება ხდება დაგვიანებით, დანაშაულის დაწყების შემდეგ, როცა მაკვალიფიცირებელი გარემოება სხვა ბოროტმოქმედის შემოერთებამდე უკვე განხორციელებულია.

თუ ზოგიერთი მაკვალიფიცირებელი გარემოება ხორციელდება თანაამსრულებლის ან თანამონაწილის შემოერთებამდე, ზოგჯერ ობიექტური სახის მაკვალიფიცირებელი გარემოება თანაამსრულებლის და თანამონაწილის შემოერთების შემდეგ ხორციელდება. ასეთად შეიძ-

²³⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 247-248.

²³⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 522.

ლება განვიხილოთ შემთხვევა, როცა ბინაში უკანონო შეღწევით ქურდობის დროს სხვა ბორმოტმოქმედთა შემოერთება ხდება ამსრულებლის მიერ ბინაში უკანონო შეღწევის შემდეგ. თუ სუქცესიური თანაამსრულებლის ან თანამონაწილის შემოერთების შემდეგ განხორციელდა ისეთი ქმედება, რომელიც ცალკე აღებული იძლევა საფუძველს, რომ ქმედება დიდი ოდენობით ქურდობად დაკვალიფიცირდეს (მაგალითად, ძვირადღირებული სამკაულის დაუფლება, რომლის ღირებულებაც 10000 ლარს აღემატება), აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი გარემოება სუქცესიურ თანაამსრულებელს და თანამონაწილესაც შეეარაცება, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი თავიდანვე არ იყვნენ ჩართული დანაშაულის განხორციელებაში. აქვე უნდა ითქვას ის, რომ ყველა ობიექტური ხასიათის დამამძიმებელი გარემოება არ არის ერთნაირი ბუნების (შინაარსის).

86. სასჯელის მოძღვრება მოიცავს სასჯელთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ჩამოყალიბებულ თეორიებს, შეხედულებებს, რომელთაგან ერთ-ერთია კლასიკური თეორია. სახელმძღვანელოში კლასიკური თეორიის წარმომადგენლად დასახელებულია ცნობილი გერმანელი მეცნიერი ანსელმ ფოიერბახი²³⁶, რაც არ შეიძლება მართებულად მივიჩნიოთ. სინამდვილეში ფოიერბახი იყო არა კლასიკური, არამედ რელატიური თეორიის (გენერალური პრევენცია) წარმომადგენელი²³⁷. ხოლო კლასიკური თეორია დაკავშირებულია ცნობილი ფილოსოფოსების - კანტის და ჰეგელის სახელთან²³⁸.

87. სასჯელთა სახეებიდან ერთ-ერთია გამასწორებელი სამუშაო, რომელზეც სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ ის ენიშნება პირს, რომელსაც აქვს სახელმწიფო ან არასახელმწიფო დანესებულებაში მუდმივი სამუშაო ადგილი²³⁹. თუმცა, დანაშაულის პრევენციის, არასა-

პატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ კანონის 35-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უშვებს აღნიშნული სასჯელის გამოყენების შესაძლებლობას, რომლის თანახმადაც: „თუ სამუშაო ადგილის არქონის ან სხვა პატივსადები მიზეზების გამო ვერ ხერხდება გამასწორებელი სამუშაოს სახით დანიშნული სასჯელის აღსრულება, სააგენტო უფლებამოსილია ეს სასჯელი აღასრულოს სააგენტოს მიერ დაფუძნებული სამენარმეო იურიდიული პირის ან/და არასამენარმეო იურიდიული პირის მეშვეობით“.

88. სასჯელის ერთ-ერთი მიზანი სამართლიანობის აღდგენაა. იმისთვის რომ აღნიშნული მიზანი იქნას მიღწეული, სასჯელი უნდა იყოს სამართლიანი. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, „სამართლიანი სასჯელი საზოგადოებაში გავრცელებული მორალის მოთხოვნებს უნდა შეესაბამებოდეს“²⁴⁰. აღნიშნული საკითხი საკამათოა.

როდესაც საუბარია სამართლიანობაზე, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული თუ რის სამართლიანობაზეა საუბარი, სამართლიანობა რასთან დაკავშირებით, მაგრამ სანამ სასჯელის სამართლიანობაზე უფრო კონკრეტულად იქნება საუბარი სამართლიანობის და მორალის, მორალური შეხედულებების მიმართებაზე მოკლედ შემდეგი შეიძლება აღინიშნოს:

რ. ციპელიუსის თვალსაზრისით, სამართლებრივი გადაწყვეტილებები საზოგადოების უმრავლესობის წარმოდგენებზეა დამოკიდებული. სამართლიანობის საკითხი წყდება უმრავლესობის წარმოდგენების საფუძველზე²⁴¹.

თავისუფალ-დემოკრატიულ სახელმწიფოში, რომელიც უზრუნველყოფს ღირებულებით წარმოდგენათა პლურალიზმს, სამართლებრივი პოლიტიკის საფუძველს შეიძლება წარმოადგენდეს რაციონალურად მოტივირებული (დაფუძნებული) მორალი, რომელიც გულისხმობს ისეთ (მორალურ) ნორმებს, რომლის გათვალისწინე-

²³⁶ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 533.

²³⁷ Heinrich B., Strafrecht, AT, 3. Aufl., 2012, S. 7, Rn. 17; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 44.

²³⁸ Heinrich B., Strafrecht, AT, 3. Aufl., 2012, S. 6, Rn. 14; ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 42-43.

²³⁹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 560.

²⁴⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 580.

²⁴¹ ციპელიუსი რ., იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, მე-10 გამოცემა, ქართულად თარგმნა ლ. თოთლაძემ, სამეცნიერო რედაქტორი მ. ტურავა, 2009, გვ. 20-21.

ბა ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია, მიუხედავად ღირებულებითი წარმოდგენებისა. ლიბერალურ სახელმწიფოში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სხვადასხვა (ერთმანეთისგან განსხვავებული) მორალის კონკურენცია კონსტიტუციით დაცული უფლებების საზღვრებში²⁴².

საზოგადოებაში გავრცელებული მორალური მოთხოვნები ყოველთვის არ იძლევა სამართლიანი გადანყვეტილების მიღების შესაძლებლობას, რის შესახებაც არაერთი მაგალითის მოხმობა შეიძლება. ამაზე მიუთითებს თუნდაც ის, რომ თანასწორობასა და სამართლიანობაზე შეხედულებები მუდმივად განიცდიან ცვლილებებს და შეიძლება ის, რაც ადრე სამართლიანად ითვლებოდა დღეს უსამართლოდ იყოს მიჩნეული. სამართალმა ერთი მხრივ, არ უნდა უბიძგოს პირს ამორალური ქცევისკენ, მაგრამ იურიდიული პოზიტივიზმის თანახმად, სამართლის შეფარდება უნდა მოხდეს მორალური მოთხოვნებისგან დამოუკიდებლად, რაც არ გამორიცხავს ელემენტარული მორალური მოთხოვნების გათვალისწინებას. სამართალი მორალურ მინიმუმად იწოდება, ვინაიდან სამართალი მინიმალურ მორალურ მოთხოვნებს გულისხმობს. ზოგჯერ სამართალი მორალს უპირისპირდება²⁴³. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სამართლიანობის მიზნის მიღწევა ზოგჯერ არა თუ მოითხოვს საზოგადოების მორალური მოთხოვნების გათვალისწინებას, არამედ უშვებს მისი საპირისპირო გადანყვეტილების მიღებასაც.

რაც მეტად მნიშვნელოვანია, სანქციებთან დაკავშირებით სპეციალურ ლიტერატურაში გამოთქმული საყურადღებო მოსაზრების თანახმად, სამართლიანობა არ შეიძლება წარმოადგენდეს სასჯელის დასაბუთებისთვის მხოლოდ აბსტრაქტულ ღირებულებით ორიენტირს, არამედ მხედველობაში მიიღება მხოლოდ მისი საზღვრების დასადგენად. ვინაიდან და რადგანაც

დამნაშავეს სასჯელი შეეფარდება, სასჯელის სიმკაცრე ქმედების სიმძიმესთან და დამნაშავეს ბრალთან სამართლიან თანაფარდობაში უნდა იყოს²⁴⁴.

89. სასჯელის დანიშვნის დროს მხედველობაში მიიღება სასჯელის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები. სასჯელის დამამძიმებელი გარემოებაა ნასამართლობა, მაგრამ ნიშნავს თუ არა ეს იმას, რომ ნასამართლობის არარსებობა და დანაშაულის პირველად ჩადნა სხვა გარემოებათა გათვალისწინების გარეშე ცნოთ სასჯელის შემამსუბუქებელ გარემოებად? სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით და სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, დანაშაულის პირველად ჩადენა შემამსუბუქებელი გარემოებაა²⁴⁵, რაც საკამათოა. დამამძიმებელი გარემოების არარსებობა არ გულისხმობს სასჯელის შემამსუბუქებელი გარემოების არსებობას²⁴⁶. სასჯელის შემსუბუქება ან დამძიმება ხდება ისეთი გარემოების საფუძველზე, რომელიც წარმოადგენს ატიპურ შემთხვევას და განსხვავდება დანაშაულის ტიპური შემთხვევისგან. ის რომ პირი დანაშაულს პირველად ჩადის, არ გულისხმობს იმას, რომ საქმე გვაქვს ატიპურ შემთხვევასთან. მართალია, არ შეიძლება ერთნაირი სიმკაცრის სასჯელი განისაზღვროს იმ პირის მიმართ, რომელიც ნასამართლევი და იმის მიმართ, რომელიც არ არის ნასამართლევი, მაგრამ სასჯელთა დიფერენცირების საფუძველი არის ის, რომ ერთ შემთხვევაში სახეზეა დამამძიმებელი გარემოება, ხოლო მეორე შემთხვევაში იგი არ არის სახეზე. დანაშაულის პირველად ჩადენა და დამნაშავეს სუფთა წარსული სასჯელის შემამსუბუქებელ გარემოებად შეიძლება მივიჩნიოთ მხოლოდ სხვა გარემოებებთან ერთად. როგორიცაა: სხვადასხვა სასწავლო პროგრამაში თუ სპორტულ შეჯიბრში მონაწილეობა, სადაც შეჯიბრში მო-

²⁴² Rüthers/ Fischer/ Birk, Rechtstheorie, 8. Auflage, 2015, S. 256, Rn. 403.

²⁴³ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, თბ., 2004, გვ. 63-64.

²⁴⁴ Meier B.-D., Strafrechtliche Sanktionen, 4. Auflage, 2015, S. 21.

²⁴⁵ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 586; სუსგ, 2005, #4, გვ. 8, 14.

²⁴⁶ ცქიტიშვილი თ., სასჯელი და მისი შეფარდება, თბ., 2019, გვ. 128-130; იაშვილი ალ., სასჯელის დასაბუთე-

ბა, წიგნში: სახელმძღვანელო წინადადებები სისხლის სამართლის საქმეზე განაჩენის ფორმის, მისი დასაბუთებულობისა და ტექსტის სტილისტიკური გამართულობის თაობაზე, თბ., 2015, გვ. 222; Zipf H., Die Strafzumessung, Eine systematische Darstellung für Strafrechtspraxis und Ausbildung, Heidelberg. Karlsruhe, 1977, S. 69; Zipf/Dölling, in: Maurach/Gössel/Zipf, Strafrecht, AT, Teilband 2, 8. Aufl., Heidelberg, 2014, S. 823, §63 Rn. 160.

ნაწილემ წარმატებებს მიაღწია და თავისი ქვეყანა საერთაშორისო არენაზე დადებითად წარმოაჩინა, ქვეყნის დასაცავად ომში მონაწილეობა და ა. შ.

90. სასჯელი საქართველოს სსკ-ის მიხედვით შეიძლება დაინიშნოს როგორც რეალურად მოსახდელად, ისე პირობით. აღნიშნულთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, ხომ არ არსებობს სასჯელის ისეთი სახე, რომელიც არ შეიძლება პირობით დაინიშნოს? სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, ჯარიმის პირობით დაინიშნას კრძალავდა სსკ-ის 63-ე მუხლის ადრე მოქმედი რედაქცია, რაც განპირობებული იყო იმით, რომ სასჯელის მიზანი ჯარიმის შეფარდების დროს მიიღწევა მსჯავრდებულზე ქონებრივი დარტყმის მიყენებით²⁴⁷. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი შეხედულებით ჯარიმა შეიძლება დაინიშნოს პირობით²⁴⁸. გარდა ამისა, არსებობს სასამართლო პრაქტიკაც ჯარიმის პირობით დაინიშვნაზე²⁴⁹. ჯარიმის პირობით დაინიშვნის მართებულობის საკითხი მართლაც შეიძლება იყოს საკამათო სასჯელის მიზნების მიღწევის თვალსაზრისით. ასევე ჩნდება კითხვა: თუ არ არსებობს ჯარიმის რეალურად აღსრულების აუცილებლობა, უფრო მართებული ხომ არ არის მოხდეს სასჯელისაგან განრიდება და არც მივიდეს საქმე ჯარიმის პირობით დაინიშნამდე? აღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ განხილულ შემთხვევაში ჯარიმის პირობით დაინიშნა წარმოადგენდა გონივრულ გამოსავალს შექმნილ ვითარებაში, ვინაიდან სსკ-ის შესაბამისი ნორმა (125-ე მუხლის მაშინდელი რედაქცია) ჯარიმას და საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომას ითვალისწინებდა, მაგრამ საქმე ეხებოდა საპენსიო ასაკს მიღწეულ პირს (პენსიონერს), რომლის შემოსავალს მხოლოდ პენსია წარმოადგენდა. მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობა არ იძლეოდა ჯარიმის რეალურად აღსრულების შესაძლებლობას, ხოლო სსკ-ის 44-ე მუხლის მე-4 ნაწილი

ასევე კრძალავდა საზოგადოებრივი შრომის შეფარდებას საპენსიო ასაკს მიღწეული პირისთვის.

91. სისხლის სამართლის კოდექსის მე-40 მუხლში გათვალისწინებულია სასჯელთა სახეები, რომლებიც შეიძლება დაიყოს საპატიმრო და არასაპატიმრო, ალტერნატიულ სასჯელებად, ისევე როგორც ძირითად და დამატებით სასჯელებად. სასჯელის ერთ-ერთი სახე, რომელსაც სსკ-ი ითვალისწინებდა, იყო თავისუფლების შეზღუდვა. თუმცა, აღნიშნული სასჯელი საკანონმდებლო ცვლილებების შედეგად სასჯელთა სისტემიდან იქნა ამოღებული, რაც განსახილველ სახელმძღვანელოში არ არის გათვალისწინებული და სასჯელთა სახეები სისხლის სამართლის პოლიტიკის ქრილში ისეა განხილული, რომ თითქოს სასჯელის აღნიშნულ სახეს მოქმედი კოდექსი ჯერ კიდევ ითვალისწინებდეს²⁵⁰.

92. სასჯელის ისეთი სახე, როგორიც ჯარიმაა, უკავშირდება სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ თანხის გადახდას, რომელიც შეიძლება ერთობლივად იქნას გადახდილი ან მოხდეს მისი განაწილვა. მართალია, მოქმედი სსკ ამას პირდაპირ არ უთითებს, მაგრამ აღნიშნული საკითხი პრაქტიკით არის დარეგულირებული. შესაბამისად, როდესაც სახელმძღვანელოში საუბარია ჯარიმის განაწილვადების შესახებ კანონპროექტით დაგეგმილ ცვლილებებზე²⁵¹, სასურველი იყო იქვე ყოფილიყო აღნიშნული ისიც, რომ საკითხის ასეთ გადანაცვლებას მოქმედი სასამართლო პრაქტიკა აღიარებს.

93. სისხლის სამართლის პრინციპებიდან ერთ-ერთია კანონის წინაშე თანასწორობის პრინციპი, რომელიც კონსტიტუციური პრინციპია და გულისხმობს ყველას თანასწორობას კანონის წინაშე, მიუხედავად ენისა, სქესისა, რელიგიისა, წარმომავლობისა, საცხოვრებელი ადგილისა და ა. შ. თუმცა, სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, როგორც წესი ქალებს უფრო მსუბუქად სჯიან, რაც წინააღმდეგობაში

²⁴⁷ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 620.

²⁴⁸ პრადელი ჟ., შედარებითი სისხლის სამართალი, ე. სუმბათაშვილის თარგმანი, თ. ნინიძის რედაქტორობით, თბ., 1999, გვ. 433.

²⁴⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 19 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, საქმეზე #1/4458-16.

²⁵⁰ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 46-47.

²⁵¹ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 46.

არ მოდის თანასწორობის პრინციპთან²⁵². აღნიშნული დებულება საკამათოდ შეიძლება მივიჩნიოთ, მით უფრო თანამედროვე შეხედულებათა გათვალისწინებით. სასჯელის შემსუბუქება მხოლოდ იმის გამო, რომ საქმე ეხება ქალ დამნაშავეს, არასწორი იქნებოდა. სასჯელის დანიშვნის დროს აღნიშნული ფაქტორი მხოლოდ მაშინ შეიძლება იქნას გათვალისწინებული თუ არსებობს სხვა გარემოებებიც. მაგალითად, როცა საქმე ეხება ქალ დამნაშავეს, რომელსაც არასრულწლოვანი შვილი ჰყავს ან რომელიც არის ოჯახის ერთადერთი მარჩენალი, რომელზეც არის დამოკიდებული ხანდაზმული მშობლები და სხვა.

94. სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრებით, საქართველოს სსკ-ში გათვალისწინებულია სასჯელის ცნება²⁵³. მართალია, სსკ ითვალისწინებს სასჯელთა ცალკეული სახეების გამოყენების საკანონმდებლო რეგულირებას და მათ მოკლე განმარტებებსაც, მაგრამ არ არის

მოცემული სასჯელის ერთიანი ცნება, რომელიც თავს მოუყრიდა ყველა სახის სასჯელისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს და იქნებოდა საერთო განსაზღვრება ყველა ტიპის სასჯელისთვის. თუმცა, აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ასეთი ზოგადი დეფინიციის საკანონმდებლო რეგლამენტაციის აუცილებლობა არ არსებობს. სამართლებრივი დეფინიციების კანონმდებლობაში ასახვის თვალსაზრისით კანონმდებელმა ფრთხილი მიდგომა უნდა გამოიჩინოს.

95. სახელმძღვანელოში აღნიშნულია, რომ ამჟამად მოქმედ სსკ-ში აბსოლუტურად განსაზღვრული სასჯელი არ გვხვდება²⁵⁴, რაც სიმართლეს არ შეესაბამება. მართალია, გამონაკლისის სახით, მაგრამ მაინც გვხვდება მოქმედ სსკ-ში აბსოლუტურად განსაზღვრული სასჯელი. კერძოდ, 200²-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება ისჯება 6 თვემდე თავისუფლების აღკვეთით, მაშინ როცა მინიმალურ ზღვარსაც 6 თვე წარმოადგენს 50-ე მუხლის თანახმად.

²⁵² ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 58.

²⁵³ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), დასახ. ნაშრ., გვ. 76.

²⁵⁴ ნაჭყებია გ., თოდუა ნ., (რედ.), იქვე, გვ. 83.